

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ 2008/V

Περιεχόμενα

- ΣτΕ 3883/2008 [Παράνομη κατάληψη δημόσιας δασικής έκτασης για εναπόθεση καταλοίπων βιομηχανικής επεξεργασίας μεταλλευμάτων]
- ΣτΕ 3910/2008 [Παράνομη λειτουργία επαγγελματικού εργαστηρίου σε χώρο μη προορισμένο για κύρια χρήση]
- ΣτΕ 3558/2008 [Ανάκληση οικοδομικής άδειας για λόγους προστασίας αρχαιολογικού χώρου].
- ΣτΕ 3561/2008 [Ανοικοδόμηση οικοπέδων κατά παρέκκλιση άρθρων ως προς το εμβαδόν και ως προς το πρόσωπο]
- ΣτΕ 3559/2008 [Κήρυξη δασικής έκτασης ως αναδασωτέας. Ορισμός του δάσους και της δασικής έκτασης. Συμβατότητα εθνικών νομοθετικών ρυθμίσεων με σχετικό Κοινοτικό Κανονισμό]. Σχόλιο Γιώργου Παπαδημητρίου, Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Απόφαση 2449/2008 Μονομελές Πρωτοδικείο Κορίνθου [Ασφαλιστικά μέτρα για τον έλεγχο αεροφεκασμού αμπελώνων με φυτοφάρμακα δίπλα σε σχολείο]. Σχόλιο του Ζαφείρη Τσολακίδη, Δρ. Ν.-Δικηγόρου, Ειδικού Επιστήμονα Αστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή Αθηνών.
- ΣτΕ 3478/2008 [Παράνομη αύξηση κινητήριας δύναμης σε εγκαταστάσεις αποθηκείσεως υγρών καυσίμων στο νομό Αττικής]

ΣτΕ 3883/2008

[Παράνομη η κατάληψη δημόσιας δασικής έκτασης για εναπόθεση καταλοίπων βιομηχανικής επεξεργασίας μεταλλευμάτων]

Πρόεδρος: *Κ. Μενουδάκος*

Εισηγητής: *Ν. Ρόζος*

Δικηγόροι: *Αγγ. Χαροκόπου, Θ. Σκούρας, Φ. Σπυρόπουλος, Φ. Φιλιππόπουλος, Β. Κουρούμαλης.*

Δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση μεταλλουργικής βιομηχανίας σε δάση ή δασικές εκτάσεις, ακόμη και αν έχει ως μόνο σκοπό την εναπόθεση των υπολοίπων της βιομηχανικής επεξεργασίας των μεταλλευμάτων. Η δραστηριότητα αυτή δεν συνιστά επιτρεπόμενη μεταλλευτική εργασία και οδηγεί σε αναίρεση της απαγόρευσης να εγκαθίσταται κάθε μορφής βιομηχανία σε δάση και δασικές εκτάσεις.

Σε χώρο που έχει το χαρακτήρα δάσους ή δασικής έκτασης, οι διατάξεις που αφορούν τον εντοπισμό, εκμετάλλευση, αξιοποίηση ή επεξεργασία των ορυκτών υλών, εφαρμόζονται μόνον εφ' όσον οι δραστηριότητες αυτές επιτρέπονται κατά τις διατάξεις του δασικού νόμου.

Βασικές σκέψεις

6. Επειδή με το άρθρο 162 του ν.δ/τος 210/1973 «Περί Μεταλλευτικού Κώδικος» (ΦΕΚ 277 Α'), όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε μετά το άρθρο 26 του ν. 1428/1984 (ΦΕΚ 43 Α'), ορίζεται ότι «1. Οι εργασίες για τον εντοπισμό ή εκμετάλλευση ή αξιοποίηση ή επεξεργασία των ορυκτών υλών σε κάθε μεταλλευτικό ή λατομικό χώρο, διέπονται από άποψη ορθολογικής δραστηριότητας, ασφάλειας και προστασίας, από τον Κανονισμό Μεταλλευτικών και Λατομικών Εργασιών. 2. Ειδικότερα στον Κανονισμό αυτόν καθορίζονται τα κριτήρια για την ορθολογική έρευνα, εκμετάλλευση, αξιοποίηση και επεξεργασία των ορυκτών υλών...3 ...4. Ο εν λόγω Κανονισμός εκδίδεται... με απόφαση του Υπουργού Ενέργειας και Φυσικών

Πόρων που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 5...». Κατ' επίκληση δε των διατάξεων αυτών εκδόθηκε η απόφαση ΙΙ-5η/Φ/17402/12.12.1984 του Υπουργού Ενέργειας και Φυσικών Πόρων (ΦΕΚ 931 Β΄) υπό τον τίτλο «Κανονισμός Μεταλλευτικών και Λατομικών Εργασιών (εφεξής ΚΑ.Μ.Λ.Ε.). Εξ άλλου, με το υπό τον τίτλο «Κατηγορίες δασών και δασικών εκτάσεων άρθρο 4 του ν. 998/1979, «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας» (ΦΕΚ 289 Α΄) ορίζεται ότι «1. Τα δάση και αι δασικά εκτάσεις, δια την αποτελεσματική και διαρκή προστασίαν των, διακρίνονται αναλόγως προς την ωφελιμότητα και τας λειτουργίας τας οποίας εξυπηρετούν ως ακολούθως: α) Δάση και δασικές εκτάσεις που παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό, αισθητικό, οικολογικό και γεωμορφολογικό ενδιαφέρον ή περιλαμβάνονται σε ειδικές ζώνες διατήρησης και ζώνες ειδικής προστασίας (εθνικοί δρυμοί, αισθητικά δάση, υγροβιότοποι, διατηρητέα μνημεία της φύσης, δίκτυο και περιοχές προστατευόμενα από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, αρχαιολογικοί χώροι, το άμεσο περιβάλλον μνημείων και ιστορικοί τόποι). (όπως η περ. αυτή αντικαταστάθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 3208/2003, ΦΕΚ 303 Α΄). β) Δάση και δασικά εκτάσεις, αι οποίοι ασκούν ιδιαίτεραν προστατευτικήν επίδρασιν επί των εδαφών και των υπογείων υδάτων, ως αι κείμενοι εντός λεκανών απορροής χειμάρρων, αι υπερκείμενοι πόλεων, χωρίων ή οικισμών, αι οσκρύσαι προστασίαν επί παρακειμένων φυσικών ή πολιτιστικών μνημείων ή σημαντικών τεχνικών έργων (προστατευτικά δάση και δασικά εκτάσεις). γ) Δάση και δασικά εκτάσεις, αι οποίαι παρουσιάζουν ιδιαίτεραν σημασίαν από απόψεως παραγωγής δασικών προϊόντων ή άλλων αγαθών πρωτογενούς παραγωγής (εκμεταλλεύσιμα ή παραγωγικά δάση και δασικά εκτάσεις). δ) Δάση και δασικά εκτάσεις προσφερόμενοι δι' αναψυχήν του πληθυσμού ή αποτελούσαι παράγοντα συνθηκών διαβίωσης αυτού εν τη περιοχή ή της τουριστικής αναπτύξεως ταύτης (δάση και δασικά εκτάσεις αναψυχής). (ε) Τα δάση και αι δασικοί εκτάσεις αι μη εμπίπτουσαι εις οιαδήποτε των κατηγοριών α' έως και δ΄. 2. Από της απόψεως της θέσεως των δασών και δασικών εκτάσεων εν σχέσει προς τους χώρους ανθρωπίνης εγκαταστάσεως και δραστηριότητος, διακρίνονται: α) Πάρκα και άλση εντός των πόλεων ή των οικιστικών περιοχών. β) Δάση και δασικά εκτάσεις κείμενοι επί ζώνης πλάτους χιλίων (1.000) μέτρων από της θαλάσσης, δι' όλας τας παροκτίους περιοχάς της Χώρας (παραλιακά δάση), πεντακοσίων μέτρων γύρωθεν της όχθης των λιμνών (παραλίμνια δάση) και διακοσίων (200) μέτρων εκατέρωθεν της όχθης των ποταμών. γ) Δάση και δασικά εκτάσεις κείμενοι εντός ζώνης πλάτους χιλίων (1.000) μέτρων εκατέρωθεν των εθνικών οδών και διακοσίων (200) μέτρων εκατέρωθεν επαρχιακών

οδών. δ) Δάση και δασικά εκτάσεις κείμενες εντός ή περίξ τουριστικών περιοχών ή λουτροπόλεων και εις ακτίνα τριών χιλιάδων (3.000) μέτρων από του κέντρου τούτων. ε) Δάση και δασικές εκτάσεις που βρίσκονται γύρω από αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους, ή μνημεία ή παραδοσιακούς οικισμούς και σε ακτίνα τριών χιλιάδων (3.000) μέτρων από το κέντρο αυτών (όπως η περ. αυτή αντικαταστάθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 3208/2003) 3.....». Περαιτέρω, με το άρθρου 56 του ίδιου νόμου, το οποίο έχει τον τίτλο «Βιομηχανία» και εντάσσεται στο υπό τον τίτλο «Επιτρεπταί επεμβάσεις εις τα δάση και τας δασικάς εκτάσεις» έκτο κεφάλαιο του νόμου αυτού, ορίζεται ότι: «1. Εις τα δάση και τας δασικάς εκτάσεις των κατηγοριών γ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 4 και αι οποίαι δεν εμπίπτουν εις τας περιπτώσεις α, δ, ε και ζ της παραγράφου 2 του αυτού, άρθρου, επιτρέπεται η εγκατάστασις βιομηχανιών κοπής και επεξεργασίας ξύλου ή βιομηχανιών εχουσών ως πρώτην ύλην το ξύλον ή άλλα προϊόντα του βάρους, ως και βιομηχανιών γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων. Η εγκατάστασις γίνεται κατόπιν αδείας του νομάρχου, χορηγούμενης μετά σύμφωνον γνώμην του συμβουλίου δασών του νομού και πάντοτε υπό τον όρον της τηρήσεως των υπό των δασικών κανονισμών, προβλεπομένων μέτρων ασφαλείας. 2... 3. Ναυπηγεία ή διυλιστήρια ή άλλα μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα επιτρέπεται να εγκατασταθούν και καταλάβουν δάση και δασικάς εκτάσεις, περιλαμβανομένας εις την υπό στοιχείον β' κατηγορίαν της παραγράφου 2 του άρθρου 4 του παρόντος, μη περιλαμβανόμενας δε εις τας υπό στοιχεία δ' και ε' της αυτής παραγράφου περιπτώσεις ουδέ εις τας κατηγορίας α' και β' της παραγράφου 1 του αυτού άρθρου 4, εφ' όσον τούτο επιβάλλεται εκ της φύσεως των ως άνω επιχειρήσεων και εκ της θέσεως εις ην κείνται τα δάση ή αι δασικά εκτάσεις. Η σχετική έγκρισις παρέχεται υπό του Υπουργικού Συμβουλίου δια της πράξεως αυτού. Η εκχέρωσις της αναγκαιούσης εκτάσεως γίνεται πάντοτε υπό τον όρον της αναλήψεως της υποχρεώσεως προς αναδάσωσιν περιβαλλούσης τας εγκαταστάσεις ή εγγύς προς αυτάς κειμένας περιοχής εις έκτασιν μείζονα μέχρι και του διπλασίου της καταλαμβανόμενης υπό των εν λόγω εγκαταστάσεων. 4...5...» και με το επόμενο, υπό τον τίτλο «Μεταλλευτικά και Λατομικά Εργασία» άρθρο 57 προβλέπεται ότι: «1. Αι κατ' εφαρμογήν των κειμένων περί μεταλλείων και λατομείων διατάξεων έρευναι προς ανεύρεσιν μεταλλευτικών και λατομικών ορυκτών εντός περιοχών περί ων το άρθρον 3 του παρόντος νόμου επιτρέπονται ως ακολούθως: α) Αι έρευναι δια γεωλογικών, κοιτασματολογικών, γεωφυσικών και γεωχημικών μεθόδων δεν χρήζουν αδείας ή εγκρίσεως τίνος υπό της δασικής αρχής β) Αι έρευναι δια γεωτρήσεων και δι

ανορύξεως, φρεάτων ή στοών επιτρέπονται κατόπιν εγκρίσεως, παρεχομένης δι' αποφάσεως του νομάρχου μετά γνωμοδότησιν του νομαρχιακού συμβουλίου δασών και εφ' όσον την διεξαγωγήν τούτων θεωρεί ιδιαιτέρως συμφέρουσαν δια την εθνικήν οικονομίαν το Υπουργείον Βιομηχανίας. Εν περιπτώσει αρνήσεως του νομάρχου, την έγκρισιν δύναται να παράσχη ο Υπουργός Γεωργίας κατόπιν γνωμοδοτήσεως του Συμβουλίου Δασικής Πολιτικής. Δια της σχετικής περί εγκρίσεως των ως άνω ερευνών αποφάσεως δύναται να τίθενται περιορισμοί ως προς την έρευναν εντός δασών και δασικών εκτάσεων των κατηγοριών α' και β' της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του παρόντος, ως και των κατηγοριών δ', ε' και ζ' της παραγράφου 2 του αυτού άρθρου, καθορίζονται δε συγχρόνως και αι υποχρεώσεις του ερευνητού διά την προστασίαν του δασικού περιβάλλοντος και την αποκατάστασιν του τοπίου και της δασικής βλαστήσεως μετά το πέρας της ερεύνης ως και αι υποχρεώσεις του εν περιπτώσει εκμεταλλεύσεως της εκτάσεως. Η ως άνω απόφασις αποτελεί συγχρόνως έγκρισιν και της μετά την έρευναν εκμεταλλεύσεως, εφ' όσον δεν απαιτείται ειδική έγκρισις δια ταύτην κατά τους όρους της επομένης παραγράφου. 2. Εκμετάλλευσις μεταλλείων και λατομείων δια της εξορύξεως, διαλογής, επεξεργασίας και αποκομιδής μεταλλευτικών ή λατομικών ορυκτών, διάνοιξις οδών προσπελάσεως και ανέγερσις εγκαταστάσεων εξυπηρετουσών τας ανάγκας εκμεταλλεύσεως τούτων εντός δασών ή δασικών εκστάσεων επιτρέπονται ελευθέρως, εφ' όσον εχορηγήθη η κατά την προηγουμένην παράγραφον έγκρισις ερεύνης. Εάν δεν εχορηγήθη η ως είρηται έγκρισις ερεύνης, απαιτείται ειδική έγκρισις της εκμεταλλεύσεως, χορηγουμένη δι' αποφάσεως του νομάρχου, εκδιδομένης μετά γνώμην του νομαρχιακού συμβουλίου δασών και εφ' όσον την εκμετάλλευσιν τούτων θεωρεί ιδιαιτέρως συμφέρουσαν δια την εθνικήν οικονομίαν το Υπουργείον Βιομηχανίας. Εις περίπτωσιν αρνήσεως του νομάρχου την έγκρισιν εκμεταλλεύσεως δύναται να παράσχη ο Υπουργός Γεωργίας μετά γνωμοδότησιν του Συμβουλίου Δασικής Πολιτικής. Εις πάσαν περίπτωσιν απαιτείται έγκρισις δια την εκμετάλλευσιν μεταλλείων ή λατομείων εντός δασών ή δασικών εκτάσεων των κατηγοριών α' και β' της παραγράφου 1 του άρθρου 4, ως και των κατηγοριών δ', ε' και ζ' της παραγράφου 2 του αυτού άρθρου, ανεξαρτήτως του αν εχορηγήθη ή μη η κατά την προηγουμένην παράγραφον έγκρισις. Αύτη παρέχεται δι' αποφάσεως του Υπουργού Γεωργίας μετά σύμφωνον γνώμην του Συμβουλίου Δασικής Πολιτικής. 3. Η εκμετάλλευσις των μεταλλευτικών και λατομικών ορυκτών ενεργείται υποχρεωτικώς κατά τρόπον μη καταστρέφοντα την δασικήν βλάστησιν ει μη εις το απολύτως απαραίτητον μέτρον. Η εναπόθεσις ή μεταφορά των στείρων ή καταλοίπων εκτών

εξορυσσομένων μεταλλευμάτων ή λατομικών ορυκτών ενεργείται εις ειδικούς προς τούτο χώρους κατά τους όρους της εν άρθρω 45 παρ. 4 μελέτης. 4...5... 6....».

7. Επειδή με τις ανωτέρω διατάξεις αφ' ενός του άρθρου 56 και αφ' ετέρου του άρθρου 57 του ν. 998/1979 ρυθμίζονται σαφώς διακεκριμένες περιπτώσεις επιτρεπομένων επεμβάσεων σε δάση και δασικές εκτάσεις, για καθεμία από τις οποίες προβλέπονται απαγορεύσεις καθώς και ειδικότερες προϋποθέσεις και όροι, υπό τους οποίους είναι επιτρεπτή η επέμβασις, αναλόγως και προς την κατηγορία, στην οποία ανήκει, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ίδιου νόμου, η θιγόμενη έκτασις. Συγκεκριμένα, με το ανωτέρω άρθρο 57 ρυθμίζεται η άσκησις μεταλλευτικών και λατομικών εργασιών σε εκτάσεις με δασικό χαρακτήρα, συνιστάμενες είτε σε έρευνα είτε σε εκμετάλλευσιν. Ειδικότερα, εργασίαι έρευνας, πραγματοποιούμενες με τις αναφερόμενες στην παρ. 1 του άρθρου αυτού μεθόδους που δεν έχουν σημαντική επίπτωσις στο δασικό οικοσύστημα, δεν υπόκεινται σε έγκρισιν της δασικής αρχής και διεξάγονται ανεξαρτήτως της κατηγορίας, στην οποία ανήκει το δάσος ή η δασική έκτασις (παρ. 1, στοιχ. α'), ενώ αυτές, οι οποίαι πραγματοποιούνται με μεθόδους και μέσα που επιφέρουν σοβαρές επιπτώσεις, επιτρέπονται μόνον υπό αυστηρές προϋποθέσεις και ύστερα από έγκρισιν, στην οποία μπορεί να τίθενται περιορισμοί, εφ' όσον πραγματοποιούνται σε εκτάσεις, αι οποίαι ανήκουν, πλην άλλων, σε περιπτώσεις α' της παρ. 1 και ε' της παρ. 2 του άρθρου 4 του ν. 998/1979 (άρθρο 57 παρ. 1, β' εδάφια πρώτο και τρίτο), δηλαδή πρόκειται για δάση και δασικές εκτάσεις που παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό αισθητικό, οικολογικό και γεωμορφολογικό ενδιαφέρον ή περιλαμβάνονται σε ζώνες ειδικής προστασίας και εκείνα που βρίσκονται σε ακτίνα τριών χιλιάδων μέτρων από αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους, μνημεία ή από το κέντρο παραδοσιακών οικισμών. Η δε εκμετάλλευσιν των μεταλλείων με εξόρυξιν, διαλογή, επεξεργασία και αποκομιδή μεταλλευτικών ορυκτών, διάνοιξιν οδών προσπελάσεως και ανέγερσιν εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν τις ανάγκες της εκμεταλλεύσεώς τους, υπόκεινται επίσης σε έγκρισιν, και μάλιστα, εάν διεξάγεται σε δάσος ή δασική έκτασις, πλην άλλων, και των ανωτέρω κατηγοριών των περιπτώσεων α' της παρ. 1 και α' της παρ. 2 του άρθρου 4 του ν. 998/1979, υπόκεινται σε έγκρισιν ακόμη, και αν είχε ήδη χορηγηθεί άδεια για έρευνα (παρ. 2). Εξάλλου, στο άρθρο 56 του ίδιου νόμου ορίζονται οι επιτρεπόμενες επεμβάσεις σε δασικά οικοσυστήματα για την εγκατάστασιν και λειτουργία βιομηχανιών και συγκεκριμένα, προβλέπονται οι κατηγορίες δασών και δασικών εκτάσεων, στις οποίαι είναι κατ' αρχήν δυνατό να εγκαθίστανται βιομηχανικές

μονάδες και αναφέρονται κατά αντικείμενο οι συγκεκριμένες κατηγορίες βιομηχανικών μονάδων, των οποίων επιτρέπεται η εγκατάσταση αυτή και στις οποίες περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων τα ναυπηγεία ή δυλιστήρια ή άλλα μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα «...εφ' όσον τούτο επιβάλλεται εκ της φύσεως των ως άνω επιχειρήσεων και εκ της θέσεως εις ήν κείνται τα δάση και αι δασικαί εκτάσεις...» (παρ. 1 και 3). Στα δάση και στις δασικές εκτάσεις, όμως, που ανήκουν στις κατά τις προαναφερόμενες διατάξεις των περιπτώσεων α' της παρ. 1 και ε' της παρ. 2 του άρθρου 4 του ν. 998/1979 κατηγορίες δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση βιομηχανίας οποιασδήποτε μορφής και οποιουδήποτε αντικειμένου. Τούτων έπεται ότι εντός δασών ή δασικών εκτάσεων των κατηγοριών που προβλέπονται στην περ. α' της παρ. 1 και στην περ. ε' της παρ. 2 του άρθρου 4 του ν. 998/1979 επιτρέπεται η διεξαγωγή, ύστερα από έγκριση, μόνο των ρητώς κατονομαζομένων στο άρθρο 57 του ίδιου νόμου μεταλλευτικών εργασιών, στις οποίες δεν περιλαμβάνεται η εναπόθεση των υπολοίπων της βιομηχανικής επεξεργασίας των μεταλλευμάτων, ακόμη και των μεταλλευμάτων που έχουν αποκομισθεί από τον ίδιο χώρο, εφ' όσον άλλωστε και αυτών τούτων των στείρων ή καταλοίπων από τα απλώς εξορυσσόμενα και συνεπώς παραμένοντα ανεπεξέργαστα, μεταλλεύματα, η εναπόθεση ή μεταφορά επιβάλλεται, κατά το άρθρο 57 παρ. 3 του ν. 998/1979 να γίνεται σε ειδικούς χώρους. Δεν επιτρέπεται, δηλαδή η εντός των δασών ή δασικών εκτάσεων των ανωτέρω κατηγοριών εγκατάσταση μεταλλουργικής βιομηχανίας, ακόμη και αν έχει ως μόνο σκοπό την εναπόθεση των υπολοίπων της βιομηχανικής επεξεργασίας των μεταλλευμάτων, διότι η δραστηριότητα αυτή αφ' ενός δεν συνιστά κατά τα ήδη εκτεθέντα, μεταλλευτική εργασία, επιτρεπόμενη στα εν λόγω δάση και δασικές εκτάσεις και αφ' ετέρου οδηγεί σε αναίρεση της θεσπιζομένης με το άρθρο 56 του ν. 998/1979 απαγορεύσεως να εγκαθίσταται εντός αυτών οιασδήποτε μορφής βιομηχανίας. Τέλος, σε χώρο που έχει το χαρακτήρα δάσους ή δασικής εκτάσεως, οι διατάξεις του ΚΑΜΛΕ που αφορούν τον εντοπισμό, εκμετάλλευση, αξιοποίηση ή επεξεργασία των ορυκτών υλών, εφαρμόζονται εφ' όσον και κατά το μέρος που οι δραστηριότητες αυτές επιτρέπονται κατά τις προαναφερόμενες διατάξεις του ν. 998/1979.

8. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, με την προσβαλλόμενη Π.Υ.Σ., στο στοιχείο 1 του προοιμίου της οποίας γίνεται επίκληση των διατάξεων της παρ. 3 του άρθρου 56 και του άρθρου 57 του ν. 998/1979, επετράπησαν η κατάληψη, από την παρεμβαίνουσα Α.Ε. Λ., δημόσιας δασικής εκτάσεως εμβαδού 413.323,38 τ.μ. στη

θέση «Κορυφή Κοκκίνη» Δήμου Ο. Ν. Φ. για την εναπόθεση της σκωρίας των ηλεκτροκαμίνων, η οποία αποτελεί αδρανές παραπροϊόν της παραγωγικής διαδικασίας του μεταλλουργικού της εργοστασίου παραγωγής σιδηρονικελίου στη Λάρυμνα (βλ. και το από 3.12.2004 έγγραφο της παρεμβαίνουσας προς το Υπουργείο Πολιτισμού, πρωτοκοληθέν με αριθμό ΕΠ. 34 αυθημερόν). Όπως δε ρητώς ορίζεται στην παρ. 2 της ίδιας Π.Υ.Σ., η ανωτέρω έκταση «θεωρείται επέκταση της ήδη υφισταμένης βιομηχανικής εγκαταστάσεως της Γ. Λ., αποκλειστικά και μόνο για την απόθεση της σκωρίας, χωρίς δυνατότητα ανέγερσης νέων βιομηχανικών εγκαταστάσεων». Από τα στοιχεία του φακέλου, εξ άλλου, συνάγεται ότι η παρεμβαίνουσα εντάσσεται στα «μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα» (βλ. το Α.Π. Δ8/Γ/Φ.12.3α/8261/1952/ 27.4.2006 έγγραφο του Γ΄ Τμήματος της Διευθύνσεως Μεταλλευτικών και Βιομηχανικών Ορυκτών της Γενικής Διευθύνσεως Φυσικού Πλούτου του Υπουργείου Αναπτύξεως) και ότι δημόσια δασική έκταση στην οποία εγκρίθηκε, με την ανωτέρω να εναποτίθενται η σκωρία, υπάγεται στην κατηγορία που προβλέπεται στη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 2 περ. ε΄ του ν. 998/1979 (βλ. την Δ.Υ./22.2.2006 έκθεση αυτοψίας του Δασαρχείου Αταλάντης της Διευθύνσεως Δασών Φθιώτιδας της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας), δεδομένου ότι βρίσκεται εντός της οριζομένης στη διάταξη αυτή ακτίνας των τριών χιλιάδων μέτρων από αρχαιολογικό χώρο και από αρχαίο μνημείο. Συγκεκριμένα, α) Με τις 8945/23.8.1963 (ΦΕΚ 389Β΄/3.9.1963) και 1154/4.3.1964 (ΦΕΚ 91 Β΄/19.3.1964) αποφάσεις του Υπουργού και του Υφυπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως, αντιστοίχως, κηρύχθηκαν αρχαιολογικός χώρος τα λείψανα προϊστορικού οικισμού επί του υψώματος «Π.», 2,5 χιλιόμετρα νοτίως της Λ., ο χώρος δε αυτός απέχει 600 περίπου μέτρα από το όριο της ανωτέρω περιοχής εναποθέσεως της σκωρίας (βλ. Συνεδρ. 7/27.9.2004. Θέμα 16ο του Τοπικού Συμβουλίου Μνημείων Στερεάς Ελλάδας και το απευθυνόμενο στο Συμβούλιο της Επικρατείας ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΝΘ/108393/5539/17.11.2006 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού), και β) με την ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/14586/502/29.4.1999 απόφαση της Υπουργού Πολιτισμού (ΦΕΚ 1175 Β΄/15.6.1999) ο ιερός ναός Αγίου Ν. Λ., επαρχίας Λ., Νομού Φ., ο οποίος απέχει 1 χιλιόμετρο από τη θέση «Κ. Κ.», στην οποία βρίσκεται η επίμαχη έκταση εναπόθεσης της σκωρίας των ηλεκτροκαμίνων της παρεμβαίνουσας, αναγνωρίσθηκε ως «αρχαίο μνημείο με περιβάλλοντα χώρο 300 μέτρα γύρω του» (αυτό έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού προς το Συμβούλιο της Επικρατείας, επίσης έγγραφο 3310/13.6.2003 της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων προς το Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων Στερεάς Ελλάδας και Κεφάλαιο Β.9 της 155302/2.8.2005 Κοινής Υπουργικής Αποφάσεως, με

την οποία εγκρίνονται οι περιβαλλοντικοί όροι του έργου της εναποθέσεως της επίδικης σκωρίας).

9. Επειδή, υπό τα δεδομένα αυτά, η προσβαλλόμενη Π.Υ.Σ., σύμφωνα με όσα εκτίθενται στη σκέψη 7, δεν δύναται να θεμελιωθεί νομίμως στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 56 του ν. 998/1979, εφ' όσον η περιοχή, στην οποία επεκτείνεται η λειτουργία της μεταλλουργικής βιομηχανικής μονάδας της παρεμβαίνουσας για την εναπόθεση της σκωρίας των ηλεκτροκαμίνων της είναι δημόσια δασική έκταση, που ανήκει στην προβλεπόμενη στο άρθρο 4 παρ. 2 περ. ε' του ν. 998/1979 κατηγορία, λόγω δε της αποστάσεως από αυτήν αρχαιολογικού χώρου και μνημείου, ούτε στις διατάξεις του άρθρου 57, εφ' όσον στις μεταλλευτικές εργασίες που επιτρέπονται στις δασικές εκτάσεις της ανωτέρω κατηγορίας δεν περιλαμβάνεται η εναπόθεση των υπολοίπων της βιομηχανικής επεξεργασίας των αποκομιζομένων από αυτές μεταλλευμάτων, όπως είναι η σκωρία των ηλεκτροκαμίνων της παρεμβαίνουσας εταιρείας. Για το λόγο επομένως αυτόν, που βασίμως προβάλλεται, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση, να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη Π.Υ.Σ. και να απορριφθούν οι παρεμβάσεις.

ΣτΕ 3910/2008

[Παράνομη η λειτουργία επαγγελματικού εργαστηρίου σε χώρο μη προορισμένο για κύρια χρήση]

Πρόεδρος: *Κ. Μενουδάκος*

Εισηγητής: *Χρ. Ντουχάνης*

Δικηγόροι: *Αν. Αργυρόπουλος, Στ. Τζαβάρας, Π. Ασημακοπούλου*

Προϋπόθεση για τη νόμιμη λειτουργία βιομηχανικής ή βιοτεχνικής μονάδας αποτελεί η έκδοση οικοδομικής άδειας για την ανέγερση του κτηρίου, στο οποίο αναπτύσσεται βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα, καθώς και η τήρηση των όρων της εν λόγω οικοδομικής άδειας.

Η ανάπτυξη της δραστηριότητας σε κτήριο που έχει ανεγερθεί είτε χωρίς οικοδομική άδεια ή καθ' υπέρβαση της άδειας είτε κατά παράβαση της οικοδομικής άδειας, αντίκειται όχι μόνο στην πολεοδομική νομοθεσία, αλλά και στις διατάξεις που διέπουν την ίδρυση και τη λειτουργία βιομηχανικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων. Στη σχετική μεταβατική διάταξη δεν εμπίπτουν βιομηχανικές ή βιοτεχνικές μονάδες που λειτουργούν υπό συνθήκες παράβασης της πολεοδομικής νομοθεσίας, αφού η λειτουργία τους δεν θα ήταν συμβατή ούτε με τις πάγιες διατάξεις.

Βασικές σκέψεις

4. Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 3 του Ν. 2516/1997 "ίδρυση και λειτουργία βιομηχανικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ 159 Α'), που ίσχυε κατά την έκδοση των προσβαλλομένων πράξεων και, ως εκ τούτου, είναι εφαρμοστέο εν προκειμένω, «απαγορεύεται η εγκατάσταση των δραστηριοτήτων που υπάγονται στον παρόντα νόμο σε χώρους έτοιμων κτιρίων, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από την οικοδομική τους άδεια ως βοηθητικοί ή κοινόχρηστοι». Περαιτέρω, στο άρθρο 11 παρ. 1 του νόμου αυτού προβλέπεται ότι «για την ανέγερση κτιριακών εγκαταστάσεων, που προορίζονται για την εξυπηρέτηση των δραστηριοτήτων του παρόντος νόμου, απαιτείται να εκδοθεί προηγουμένως η κατά νόμο άδεια οικοδομής, η οποία και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας». Τέλος, στο άρθρο 16 παρ. 1 του ίδιου νόμου ορίζεται ότι «σε περίπτωση παραβίασεως των διατάξεων του παρόντος νόμου και των κατ'

εξουσιοδότησή του εκδοθησομένων κανονιστικών πράξεων, καθώς και των όρων ή περιορισμών που τίθενται στις άδειες εγκαταστάσεως και λειτουργίας, είναι δυνατόν να επιβληθεί με απόφαση της Αδειοδοτούσας Αρχής, η ολική ή μερική, προσωρινή ή οριστική, διακοπή της λειτουργίας της δραστηριότητας. Η διακοπή λειτουργίας συντελείται με τη σφράγιση των εγκαταστάσεων από τα όργανα της υπηρεσίας αυτής, με τη συνδρομή των αστυνομικών αρχών, όταν αυτή καθίσταται αναγκαία. ...». Από το συνδυασμό των ως άνω διατάξεων προκύπτει ότι η έκδοση οικοδομικής άδειας, σύμφωνα με τις διατάξεις της πολεοδομικής νομοθεσίας, για την ανέγερση του κτιρίου, στο οποίο αναπτύσσεται βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα, καθώς και η τήρηση των σχετικών προβλέψεων της οικοδομικής άδειας, εφόσον αυτή έχει εκδοθεί, αποτελεί προϋπόθεση για τη νόμιμη λειτουργία της οικείας βιομηχανικής ή βιοτεχνικής μονάδας, τυχόν δε ανάπτυξη παρόμοιας δραστηριότητας είτε σε κτίριο που έχει ανεγερθεί χωρίς οικοδομική άδεια ή καθ' υπέρβαση της τυχόν εκδοθείσας άδειας είτε κατά παράβαση της οικοδομικής άδειας αυτής, συνιστά παράβαση όχι μόνο της οικείας πολεοδομικής νομοθεσίας, αλλά και του ίδιου του Ν. 2516/1997, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 16 του νόμου αυτού, μπορεί να επισύρει τη διοικητική κύρωση της διακοπής λειτουργίας της βιομηχανικής ή βιοτεχνικής εγκατάστασης, για την οποία πρόκειται (πρβλ. ΣτΕ 3376/2006).

5. Επειδή, περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 18 παρ. 2 του ισχύοντος κατά το χρόνο εκδόσεως των προσβαλλομένων πράξεων Ν. 2516/1997, «οι μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου εκδοθείσες άδειες λειτουργίας ορισμένης χρονικής ισχύος εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι τη λήξη τους. Κατά τη διάρκεια ισχύος τους εφαρμόζονται οι διατάξεις που ίσχυαν κατά το χρόνο έκδοσής τους, μόνον όμως εφόσον είναι συμβατές με τον παρόντα νόμο. Για τη χορήγηση νέας άδειας λειτουργίας αόριστης χρονικής ισχύος απαιτείται να έχει εξασφαλισθεί προηγουμένως ή πλήρης συμμόρφωση των φορέων προς κείμενες διατάξεις περί προστασίας του περιβάλλοντος και υγιεινής των εργαζομένων και των περιοίκων...». Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η εφαρμογή της προγενέστερης νομοθεσίας επί των ισχυουσών κατά την έναρξη ισχύος του Ν. 2516/1997 αδειών λειτουργίας τελεί υπό την προβλεπόμενη στην εν λόγω διάταξη προϋπόθεση της συμβατότητας της εφαρμοζόμενης προγενέστερης νομοθεσίας με τις αντίστοιχες διατάξεις του Ν. 2516/1997. Κατά συνέπεια, και ανεξαρτήτως του ζητήματος αν υπό το καθεστώς της προγενέστερης του Ν. 2516/1997 νομοθεσίας ήταν ανεκτή η λειτουργία βιοτεχνικής ή βιομηχανικής μονάδας σε αυθαιρέτως ανεγερθέν κτίριο ή σε κτίριο, που έχει

ανεγερθεί καθ' υπέρβαση της οικείας οικοδομικής άδειας, ή σε κτίσμα, του οποίου έχει αυθαιρέτως μεταβληθεί η χρήση, πάντως στην ως άνω μεταβατική διάταξη δεν εμπίπτουν βιομηχανικές ή βιοτεχνικές μονάδες, οι οποίες λειτουργούν υπό τις προαναφερόμενες συνθήκες παράβασης της πολεοδομικής νομοθεσίας, αφού, στις περιπτώσεις αυτές, η λειτουργία τους δεν θα ήταν συμβατή με τις ανωτέρω πάγιες διατάξεις του Ν. 2516/1997.

6. Επειδή, όπως, εν προκειμένω, προκύπτει από το φάκελο της υπόθεσης, το επίμαχο εργαστήριο λειτουργεί σε ακίνητο, που ευρίσκεται στην οδό Μ, στην περιφέρεια του Δήμου Α., κατά μεν τη Διοίκηση από το έτος 1979, και κατά την αιτούσα από το έτος 1976. Μετά την έναρξη ισχύος του Π.Δ. 84/1984 (ΦΕΚ 33 Α'), ο Β. Κ. υπέβαλε αίτηση χορηγήσεως προς αυτόν αδειας λειτουργίας για το ως άνω εργαστήριο. Επί της αιτήσεως αυτής εκδόθηκε το Φ.14 ΑΡΓ10/441072/26.2.1985 έγγραφο της Νομαρχίας Πειραιά, με το οποίο γνωστοποιήθηκε στον προαναφερόμενο ότι δεν υποχρεούται να εφοδιασθεί με άδεια λειτουργίας για το λόγο ότι το εργαστήριο λειτουργούσε προ του Π.Δ. 84/1984. Με το ίδιο έγγραφο, ενημερώθηκε ο ενδιαφερόμενος ότι απαιτείται άδεια λειτουργίας μόνο σε περίπτωση μεταβολής του μηχανολογικού εξοπλισμού του εργαστηρίου, όπως ο εκσυγχρονισμός. Με την ανακαλούμενη δια της πρώτης προσβαλλομένης πράξεως Φ.14 ΑΡΓ10/468592/31.1.1989 απόφαση του Νομάρχη Πειραιώς χορηγήθηκε στον ανωτέρω Β. Κ. άδεια λειτουργίας, ύστερα από εκσυγχρονισμό, του επαγγελματικού του εργαστηρίου, για την έκδοση της οποίας, όπως αναφέρει και η Διοίκηση, στο από 19-2-2004 υπηρεσιακό σημείωμα της Διεύθυνσης Ορυκτού Πλούτου και Βιομηχανίας του Νότιου Τομέα της Νομαρχίας Αθηνών δεν ζητήθηκε να προσκομιστεί η άδεια οικοδομής του κτιρίου, όπου στεγαζόταν το εργαστήριο αυτό. Στη συνέχεια, μετά τη σύσταση της αιτούσας ομόρρυθμης εταιρείας, εκδόθηκε, κατόπιν αιτήσεως της εταιρείας αυτής, η 337/ Φ.14 ΑΡΓ.10/12.2.1998 απόφαση του Νομάρχη Αθηνών, με την οποία εγκρίθηκε η αλλαγή του φορέα του εργαστηρίου και η συνέχιση της λειτουργίας του στο ίδιο ακίνητο, επ' ονόματι, της συσταθείσας ομόρρυθμης εταιρείας. Για το ίδιο εργαστήριο χορηγήθηκε στην εταιρεία, με την 1513/29.4.1998 πράξη της Βοηθού Νομάρχη Αθηνών, «άδεια λειτουργίας εγκατάστασης παραγωγής καπνιστών αλιευμάτων», κατά τις οικείες υγειονομικές διατάξεις. Στη συνέχεια εκπονήθηκε Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για το εργαστήριο αυτό και με την απόφαση 30319/1.9.1998 του Βοηθού Νομάρχη Αθηνών εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι, τριετούς ισχύος, για τη λειτουργία του εργαστηρίου. Κατόπιν, η αιτούσα

εταιρεία, με την 14917/5.4.2002 αίτησή της, υπέβαλε νέα Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και με την απόφαση 49709/28.11.2002 της Νομάρχου Αθηνών εγκρίθηκαν εκ νέου περιβαλλοντικοί όροι λειτουργίας του εργαστηρίου, η εγκριτική αυτή πράξη, όμως, ακυρώθηκε, κατόπιν προσφυγής του προαναφερομένου, Δ. Δ., με την ανωτέρω 2001/28.2.2003 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Αττικής, για το λόγο ότι ο χώρος, στον οποίο λειτουργεί το εργαστήριο, δεν είναι προορισμένος για κύρια χρήση, σύμφωνα με την οικεία οικοδομική άδεια. Τέλος, και αφού παρήλθε άπρακτη η τρίμηνη προθεσμία που τάχθηκε στην αιτούσα με την 1626/03/Φ.14ΑΡΓ10/27.6.2003 πράξη του Νομάρχη Αθηνών, για την «αλλαγή χρήσης» του χώρου, όπου λειτουργεί το εργαστήριό της, εκδόθηκε η πρώτη προσβαλλόμενη πράξη, με την οποία ανακλήθηκε η άδεια λειτουργίας του εργαστηρίου αυτού και αποφασίσθηκε η διακοπή της λειτουργίας του.

7. Επειδή, με την υπό κρίση αίτηση προβάλλεται ότι οι προσβαλλόμενες πράξεις είναι μη νόμιμες, για το λόγο ότι η άδεια λειτουργίας, η οποία συμπληρώθηκε με τη δεύτερη από τις αναφερόμενες στη σκέψη 2 προσβαλλόμενες πράξεις και ανακλήθηκε τελικώς με την πρώτη προσβαλλόμενη πράξη, είχε εκδοθεί σε χρόνο προγενέστερο της ισχύος του Ν. 2516/1997, με αποτέλεσμα να μην τυγχάνει εν προκειμένω εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 4 παρ. 3 του νομού αυτού, η οποία, κατά τα εκτεθέντα στη σκέψη 4, απαγορεύει, κατά την έννοιά της, την εγκατάσταση και, κατ' επέκταση, τη λειτουργία βιοτεχνικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων σε χώρους έτοιμων κτιρίων, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από την οικοδομική τους άδεια ως βοηθητικοί ή κοινόχρηστοι. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, αφού η εφαρμογή της μεταβατικής διάταξης του άρθρου 18 παρ. 2 του Ν. 2516/1997 επί λειτουργουσών κατά την έναρξη ισχύος του Ν. 2516/1997 βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων, τελεί, κατά τα προαναφερόμενα στη σκέψη 5, υπό την προϋπόθεση ότι η λειτουργία αυτή εναρμονίζεται με τις πάγιες διατάξεις του νόμου αυτού.

8. Επειδή, προβάλλεται περαιτέρω ότι η πρώτη προσβαλλόμενη πράξη δεν αιτιολογείται επαρκώς, διότι επικαλείται ως λόγους διακοπής της λειτουργίας του εργαστηρίου «τους λόγους που αναγράφονται στο σκεπτικό της παρούσας απόφασης», χωρίς να τους εξειδικεύει. Ο λόγος είναι απορριπτέος, διότι οι λόγοι αυτοί εξειδικεύονται επαρκώς στην πρώτη προσβαλλόμενη πράξη, η οποία αναφέρει ρητώς ότι «ο υπόγειος χώρος που λειτουργεί το υπόψη εργαστήριο είναι βοηθητικός

(αποθήκη) και δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως χώρος κυρίας χρήσεως», η αιτιολογία δε αυτή είναι, κατά τα ανωτέρω, νόμιμη και επαρκής.

9. Επειδή, προβάλλεται ακόμη ότι μη νομίμως οι τρεις πρώτες προσβαλλόμενες πράξεις εκδόθηκαν κατ' επίκληση και του γεγονότος ότι με την τέταρτη προσβαλλόμενη πράξη ακυρώθηκε η 49709/28.11.2001 πράξη της Νομάρχου Αθηνών, με την οποία είχαν εγκριθεί περιβαλλοντικοί όροι για το επίμαχο εργαστήριο, διότι κατά της εν λόγω προσβαλλόμενης πράξης η αιτούσα είχε ήδη ασκήσει αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ανεξαρτήτως, όμως, του γεγονότος ότι μόνη η άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως δεν επάγεται την αναστολή εκτέλεσης της τέταρτης προσβαλλόμενης πράξης, πολλώ μάλλον, αφού, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η σχετική αίτηση αναστολής της αιτούσας απορρίφθηκε με την 768/2003 απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία εκδόθηκε προ της ανακλήσεως της επίμαχης άδειας λειτουργίας, ο λόγος προβάλλεται και αλυσιτελώς, διότι οι τρεις πρώτες προσβαλλόμενες πράξεις ευρίσκουν επαρκές αιτιολογικό έρεισμα στη διαπίστωση ότι το εργαστήριο της αιτούσας λειτουργεί σε χώρο, του οποίου έχει αυθαιρέτως μετατραπεί η χρήση με αποτέλεσμα να μην είναι, πλέον, δυνατή, κατά τα ανωτέρω, η συνέχιση της λειτουργίας του.

10. Επειδή, προβάλλεται ακόμη ότι η τρίτη προσβαλλόμενη πράξη, με την οποία, μεταξύ άλλων, τάχθηκε στην αιτούσα τρίμηνη προθεσμία προκειμένου να εφοδιασθεί από την οικεία πολεοδομική αρχή με άδεια οικοδομής, που να επιτρέπει την κύρια χρήση στο βοηθητικό χώρο, όπου λειτουργούσε το εργαστήριό της, είναι μη νόμιμη, διότι η προθεσμία αυτή έπρεπε να είναι ετήσια κατ' εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 11 παρ. 3 του Ν. 2965/2001 (ΦΕΚ 270 Α'), κατά την οποία «βιομηχανίες, βιοτεχνίες και επαγγελματικά εργαστήρια που η λειτουργία τους δεν είναι συμβατή με τις διατάξεις του παρόντος, μπορούν εντός έτους με τεχνική ανασυγκρότηση, εφόσον αυτή είναι εφικτή, να προσαρμοσθούν στις διατάξεις του παρόντος νόμου και να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση αδείας λειτουργίας. Μετά την παρέλευση του έτους η αρμόδια υπηρεσία υποχρεούται να προβεί στη διακοπή λειτουργίας της εγκατάστασης, να προχωρήσει στη σφράγιση των εγκαταστάσεων και να δώσει εντολή στο Διαχειριστή Δικτύου για τη διακοπή της ηλεκτροδότησής της». Ο λόγος αυτός είναι αβάσιμος, διότι, εν πάση περιπτώσει, η προβλεπόμενη σχετικώς ετήσια προθεσμία από τη θέση του νόμου αυτού σε ισχύ, δηλαδή από τη δημοσίευση του στην

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (άρθρο 29 του Ν. 2965/2001), η οποία έλαβε χώρα στις 23.11.2001, είχε παρέλθει κατά το χρόνο έκδοσης της προσβαλλόμενης πράξης ανάκλησης της άδειας λειτουργίας της μονάδας της αιτούσας.

11. Επειδή, τέλος, προβάλλεται, ότι η προσβαλλόμενες πράξεις εκδόθηκαν μη νομίμως, διότι η λειτουργία του επίμαχου εργαστηρίου δεν υπερέβαινε τα επιτρεπτά όρια θορύβου ούτε προκαλούσε περιβαλλοντικές οχλήσεις στην περιοχή. Ο λόγος είναι απορριπτέος ως αλυσιτελώς προβαλλόμενος, διότι η διακοπή λειτουργίας του εργαστηρίου δεν υπαγορεύθηκε, εν προκειμένω, λόγω υπερβάσεως των επιτρεπτών ορίων θορύβου ή προκλήσεως περιβαλλοντικών οχλήσεων, αλλά αποφασίσθηκε, διότι το εργαστήριο αυτό στεγαζόταν σε χώρο, του οποίου είχε αυθαίρετως μετατραπεί η χρήση.

12 . Επειδή, κατόπιν τούτων, η υπό κρίση αίτηση πρέπει να απορριφθεί.

ΣτΕ 3558/2008

[Ανάκληση οικοδομικής άδειας για λόγους προστασίας αρχαιολογικού χώρου]

Πρόεδρος: *Κ. Μενουδάκος*

Εισηγητής: *Ν. Ρόζος*

Δικηγόροι: *Σπ. Φλογαίτης, Σπ. Βλαχόπουλος, Κ. Χλέπας*

Για να ανεγερθεί οικοδομή πλησίον αρχαίου μνημείου απαιτείται, πριν από την έκδοση οικοδομικής άδειας, άδεια του Υπουργού Πολιτισμού.

Σε περίπτωση που η πολεοδομική αρχή αποφασίσει την ανάκληση της οικοδομικής άδειας, επικαλούμενη ορισμένη αιτιολογία, το δικαστήριο, ελέγχοντας το κύρος της ανακλητικής πράξης, μπορεί να κρίνει ότι η οικοδομική άδεια νομίμως ανακλήθηκε για λόγους δημοσίου συμφέροντος που ανάγονται στην προστασία των αρχαίων μνημείων ανεξάρτητα από την αιτιολογία που επικαλείται η πολεοδομική αρχή. Τούτο συμβαίνει, όταν -όπως μπορεί να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ή να είναι γνωστό στο δικαστήριο από προηγούμενη ενέργειά του- ελλείπει η άδεια του Υπουργού Πολιτισμού ή η οικοδομική άδεια αποκλίνει από το περιεχόμενο της άδειας αυτής.

Δεν πρόκειται για ανεπίτρεπτη υποκατάσταση αιτιολογίας, εφόσον η πολεοδομική αρχή, έστω και με άλλη αιτιολογία, εκδήλωσε ρητά τη βούλησή της να ανακαλέσει την πράξη της. (Παραπέμπει στην Επταμελή)

Βασικές σκέψεις

6. Επειδή, στο άρθρο 24 του Συντάγματος ορίζεται ότι «Η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.....» (παρ. 1) και ότι «Τα μνημεία..... προστατεύονται από το Κράτος» (παρ. 6), ενώ στο άρθρο 50 του Κωδ. Ν. 5351/1932 (π.δ. από 9/24.8.1932, ΦΕΚ 275 Α΄), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 του Ν.Δ/τος 6/1968 (ΦΕΚ 272 Α΄) ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι απαγορεύεται χωρίς άδεια του Υπουργείου Παιδείας -ήδη Πολιτισμού- «η πλησίον αρχαίου επιχείρησις έργου δυναμένου να βλάψει αυτά αμέσως ή εμμέσως.....». Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές προκειμένου να επιτευχθεί ο επιτασσόμενος από το Σύνταγμα δημοσίου συμφέροντος σκοπός της προστασίας των μνημείων, για την ανέγερση οικοδομής κοντά σε αρχαίο μνημείο απαιτείται, εκτός από την εκδιδόμενη βάσει των διατάξεων της πολεοδομικής νομοθεσίας σχετική οικοδομική άδεια, και άδεια του Υπουργού Πολιτισμού. Η άδεια αυτή αποτελεί προϋπόθεση για τη σύμφωνη, με τους όρους που θέτει, εν συνεχεία έκδοση της οικοδομικής άδειας (ΣτΕ Ολομ. 2526/2003) και την ισχύ της, εφ' όσον η ανάκλησή της επιφέρει καθ' εαυτήν, δηλαδή ανεξαρτήτως αν εν

συνεχεία ανακληθεί ή όχι η οικοδομική άδεια, τη διακοπή των οικοδομικών εργασιών (ΣτΕ 3402/1989, πρβλ. ΣτΕ 2519/1982), οι οποίες επιτρέπονται, στην περίπτωση αυτή, να επαναληφθούν μόνον αν ο Υπουργός Πολιτισμού χορήγησε εκ νέου άδεια. Συνεπώς η έκδοση οικοδομικής άδειας χωρίς να προηγηθεί η ανωτέρω πράξη του Υπουργού Πολιτισμού ή κατ' απόκλιση αυτής συνιστά νόμιμο λόγο ανακλήσεως της οικοδομικής άδειας για λόγους δημοσίου συμφέροντος, που ανάγονται στην προστασία αρχαίων μνημείων (ΣτΕ 3402/1989).

7. Επειδή, όταν, κατά νόμο, προϋπόθεση για την έκδοση διοικητικής πράξεως είναι η προηγούμενη έκδοση πράξεως άλλης αρχής, από το περιεχόμενο της οποίας δεν επιτρέπεται να αφίσταται η διοικητική αυτή πράξη, όπως συμβαίνει, κατά τα ανωτέρω, στην περίπτωση ανεγέρσεως οικοδομής πλησίον αρχαίου μνημείου, όπου πριν από την έκδοση οικοδομικής άδειας απαιτείται άδεια του Υπουργού Πολιτισμού ή κατ' απόκλιση από αυτήν και η οικεία πολεοδομική αρχή, κατ' ενάσκηση της αρμοδιότητάς της, αποφασίσει την ανάκληση της οικοδομικής αυτής άδειας, επικαλούμενη ορισμένη αιτιολογία, το δικαστήριο που ελέγχει το κύρος της ανακλητικής πράξεως μπορεί να κρίνει ότι, ανεξαρτήτως της αιτιολογίας που επικαλείται η πολεοδομική αρχή, η ανακληθείσα οικοδομική άδεια δεν είναι νόμιμη και νομίμως ανακλήθηκε για λόγους δημοσίου συμφέροντος που ανάγονται στην προστασία των αρχαίων μνημείων (ΣτΕ 3462/1989, 532/1984, 1061/1982), διότι ελλείπει η άδεια του Υπουργού Πολιτισμού ή αποκλίνει από το περιεχόμενο της άδειας αυτής, εφ' όσον τούτο προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου (πρβλ. 2010/2000, 303/2002) ή είναι γνωστό στο δικαστήριο από προηγούμενη ενέργειά του. Τούτο δε δεν συνιστά ανεπίτρεπτη υποκατάσταση αιτιολογίας, εφόσον, πάντως, η πολεοδομική αρχή, έστω και με άλλη αιτιολογία, εκδήλωσε ρητώς τη βούλησή της να ανακαλέσει την πράξη της.

8. Επειδή, στην προκείμενη περίπτωση, από τα στοιχεία του φακέλου και την κατωτέρω αναφερόμενη απόφαση του Δικαστηρίου τούτου 1365/2001, προκύπτουν τα εξής: Με την από 1.7.1986 αίτησή του προς τη Β' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (Β' Ε.Κ.Π.Α.) που πρωτοκολλήθηκε σε αυτήν αυθημερόν με αριθμό 2522, ο δικαιούχος των εκκαλούντων ζήτησε να του χορηγηθεί η άδεια να ανεγείρει δύο νέες ισόγειες οικοδομές με υπόγειο στην περιοχή Κολώνα της νήσου Αίγινας. Η ανωτέρω Εφορεία με την 2522/2.7.1986 πράξη της χορήγησε την αιτηθείσα άδεια και, εν συνεχεία, με την 310/13.3.1987 άδεια της Διευθύνσεως

Πολοδομίας της Νομαρχίας Πειραιά, που αναθεωρήθηκε με τις αναφερόμενες στη σκέψη 2 πράξεις της ανωτέρω αρχής ως προς το χρόνο ισχύος της, επετράπη κατ' απόκλιση από την πράξη αυτή στους εκκαλούντες η ανέγερση δύο διώροφων οικοδομών με υπόγειο. Με το 907/24.2.2997 σήμα της αυτής Εφορείας διατάχθηκε η διακοπή των οικοδομικών εργασιών, με τις οποίες επεχειρείτο η ανέγερση δύο τριώροφων οικοδομών, όχι μόνο για το λόγο ότι είχε δοθεί από αυτήν άδεια για την ανέγερση ισόγειων οικοδομών, αλλά προεχόντως από την ανάγκη προστασίας, προβολής και αναδείξεως του περιβάλλοντος το ναό του Απόλλωνα χώρου, κατά τρόπον ώστε οι οικοδομές να μη δεσπόζουν με το ύψος τους στον ορίζοντα και να μην προβάλλουν επί του χαρακτηρισθέντος με την Α1/ΦΟ2/51103/3470/9.1.1979 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών (ΦΕΚ 255 Β'/16.3.1979) αρχαιολογικού χώρου της Κολώνας, μέσα στη ζώνη προστασίας του οποίου αυτές ευρίσκονται. Έγγραφο δε με αυτό το περιεχόμενο της αυτής Εφορείας (1577/28.3.1997) απευθύνθηκε και στην πολοδομική αρχή, στην οποία και πρωτοκολλήθηκε με αριθμό 8255 την 26.5.1997. Αίτηση των εκκαλούντων περί ανακλήσεως του ανωτέρω σήματος απορρίφθηκε με την 1464/11.4.1997 απόφαση της αυτής ως άνω Εφορείας, αίτηση δε ακυρώσεως των αυτών κατά των ανωτέρω πράξεων της Εφορείας απορρίφθηκε με την 1365/2001 απόφαση του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία κρίθηκαν αβάσιμοι οι προβληθέντες λόγοι ακυρώσεως περί μη νομιμότητας και αναιτιολογήτου των εν λόγω πράξεων. Με την εν συνεχεία εκδοθείσα 14580/81/9.11.1999 απόφαση του Τμήματος Χορηγήσεως Αδειών της Διευθύνσεως Πολοδομίας και Περιβάλλοντος του Νομαρχιακού Διαμερίσματος Πειραιά, η 310/1989 οικοδομική άδεια και οι πράξεις, με τις οποίες είχε αυτή αναθεωρηθεί ως προς το χρόνο ισχύος της ανακλήθηκαν όχι κατ' επίκληση των ανωτέρω πράξεων της Β' Ε.Κ.Π.Α., αλλά με την αιτιολογία ότι «το τοπογραφικό Διάγραμμα της παραπάνω άδειας και των αναθεωρήσεων αυτής δεν ανταποκρίνεται προς την υφιστάμενη κατάσταση». Ανακλήθηκαν δηλαδή κατ' εφαρμογή του παρατιθέμενου στο προοίμιο της αποφάσεως αυτής π. δ/τος της 8.7.1993 «Τρόπος έκδοσης οικοδομικών αδειών και έλεγχος των ανεγειρομένων οικοδομών» (ΦΕΚ 795 Δ'), και όχι των διατάξεων της νομοθεσίας για την προστασία των αρχαίων μνημείων.

9. Επειδή, σύμφωνα με τα εκτιθέμενα στη σκέψη 8, η ανωτέρω 14680/81/9.11.1999 απόφαση, με την οποία ανακαλούνται η 310/1986 οικοδομική άδεια και οι πράξεις παρατάσεως της κατά χρόνο ισχύος της, ευρίσκει νόμιμο έρεισμα στα ακόλουθα στοιχεία του φακέλου, τα δύο πρώτα των οποίων εκτιμήθηκαν και από

το δικαστήριο που εξέδωσε την εκκαλούμενη απόφαση: α) Στην 2522/2.7.1986 απόφαση της Β' Ε.Π.Κ.Α., στο μέτρο κατά το οποίο αίρει την απόκλιση από αυτήν της ανακαλούμενη οικοδομικής άδειας, συνισταμένη στην κατασκευή υπέρ το ισόγειο ορόφων και β) στις 907/24.2.1997 και 1464/11.4.1997 πράξεις της Β' Ε.Π.Κ.Α. Με αυτές διατυπώνεται η εν λόγω απόκλιση και η εξαιτίας της ματαίωσης του δημοσίου συμφέροντος σκοπού, συνισταμένου στην προστασία του αρχαιολογικού χώρου της Κολώνας, στον οποίο απέβλεπε η χορήγηση άδειας κατασκευής ισόγειων κτισμάτων. Νομίμως, επομένως, απορρίφθηκε, αν και με εν μέρει διαφορετική αιτιολογία, με την εκκαλούμενη απόφαση η αίτηση ακυρώσεως των εκκαλούντων κατά της ανωτέρω 14680/81/9.11.1999 ανακλητικής αποφάσεως και οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι εφέσεως είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι.

10. Επειδή, εν όψει της σπουδαιότητας του κειμένου ζητήματος, η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί στο Τμήμα υπό επταμελή σύνθεση και να ορισθεί εισηγητής ενώπιον αυτού ο Σύμβουλος Ν. Ρόζος (άρθρο 17 παρ. 5 π. δ/τος 18/1989, ΦΕΚ 8Α') και δικάσιμος η 6η Μαρτίου 2009.

ΣΤΕ 3561/2008

[Ανοικοδόμηση οικοπέδων κατά παρέκκλιση άρθρων

ως προς το εμβαδόν και ως προς το πρόσωπο]

Πρόεδρος: *Κ. Μενουδάκος*

Εισηγητής: *Ιω. Μαντζουράνης*

Δικηγόροι:

Στη διάταξη του άρθρου 25 του ν. 1337/1983 υπάγονται όχι μόνο τα οικόπεδα που αποκτούν το κατά παρέκκλιση πρόσωπο με τακτοποίηση, αλλά και αυτά που το αποκτούν με συνένωση όμορων οικοπέδων.

Με τη διάταξη του άρθρου 21 παρ. 2 του ν. 2831/2000 παρέχεται πλέον δυνατότητα ανοικοδόμησης και των κατά την παρέκκλιση άρτιων ως προς το εμβαδόν, αλλά μη άρτιων ως προς το πρόσωπο οικοπέδων, με μεταγενέστερη τακτοποίησή τους ή με άλλο τρόπο, ώστε να καταστούν άρτια κατά την παρέκκλιση και ως προς το πρόσωπο. Πρόκειται για ρύθμιση που συνεπάγεται, κατά την κοινή πείρα, επιβάρυνση του οικιστικού περιβάλλοντος, αφού οδηγεί στην ανοικοδόμηση ακινήτων, τα οποία υπό το προγενέστερο καθεστώς θα μπορούσαν να οικοδομηθούν, μόνον εφόσον θα καθίσταντο κατά νόμιμο τρόπο άρτια και οικοδομήσιμα κατά τον κανόνα ως προς όλα τα κρίσιμα μεγέθη (εμβαδόν, βάθος, πρόσωπο). Επίσης, έχει ως αποτέλεσμα την ποσοτική αύξηση των κατά παρέκκλιση άρτιων οικοπέδων και της συναφούς δόμησής τους, δηλαδή τη διεύρυνση και αλλοίωση της, εξαιρετικού χαρακτήρα, κατά παρέκκλιση δόμησης. Επομένως, η υπόψη ρύθμιση είναι ανίσχυρη ως αντίθετη στο 24 παρ. 5 του Συντάγματος. (Παραπέμπει στην Ολομέλεια)

Βασικές σκέψεις

3. Επειδή, από τα στοιχεία του φακέλλου της υποθέσεως προκύπτουν τα εξής:

Με την 362/1992 απόφαση του Ειρηνοδικείου Ρόδου έγινε δεκτή αγωγή της Μ. συζ. Γ.Κ. και αναγνωρίσθηκε ότι αυτή απέκτησε με χρησικτησία τμήμα οικοπέδου 32,40 τ.μ., το οποίο εμφανίζεται με στοιχεία ΕΖΗΕ στο από Μαΐου 1982 τοπογραφικό διάγραμμα του μηχανικού Δ. Π. Το οικόπεδο αυτό εφάπτεται προς βορρά με άλλο οικόπεδο, έκτασης 302 τ.μ., που περιήλθε στην ίδια (Μ. Κ.) με τα 13028 και 13029/19.12.1986 συμβόλαια της συμβολαιογράφου Ρόδου Μ. Λ.-Κ. Από τα ανωτέρω οικόπεδα σχηματίστηκε ένα ενιαίο οικόπεδο, έκτασης 334,40 τ.μ., το οποίο εμφανίζεται στο από 22.11.1993 τοπογραφικό διάγραμμα, που είναι συνημμένο στην

κτηματική μερίδα οικοδομών V-58 A του Δήμου Ρόδου, και είναι όμορο με ακίνητο που φέρεται να ανήκει στην εφεισίβλητη με κτηματική μερίδα V-58 B, επί του οποίου έχει ανεγερθεί διόροφη οικοδομή δυνάμει της 702/15.11.1972 οικοδομικής άδειας του Γραφείου Πολεοδομικών Εφαρμογών Ρόδου. Με το υπ' αριθμ. πρωτ. 2624/2000 έγγραφο της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Ρόδου, που εκδόθηκε μετά από αίτηση της Μ. Κόνιαρη, βεβαιώθηκε ότι το ανωτέρω οικόπεδο ιδιοκτησίας της είναι μη ρυμοτομούμενο, άρτιο και οικοδομήσιμο και ότι οι όροι δόμησής του είναι οι ισχύοντες στον τομέα Θ και τη ζώνη VX του ρυμοτομικού σχεδίου Ρόδου. Με το υπ' αριθμ. Πρωτ. 7016/4.10.2000 νεότερο έγγραφό της η Διεύθυνση Πολεοδομίας Ρόδου ζήτησε από το Γραφείο ΠΕ.ΧΩ. Ρόδου να πληροφορηθεί αν το ανωτέρω οικόπεδο 2.302 τ.μ. μπορούσε να θεωρηθεί ως κατά παρέκκλιση άρτιο και οικοδομήσιμο, με βάση το άρθρο 24 παρ. 5 του Γ.Ο.Κ. 1985, όπως ίσχυε, θέτοντας υπόψη του ανωτέρω Γραφείου τα ακόλουθα δεδομένα: α) ότι το εν λόγω οικόπεδο δημιουργήθηκε στις 31.3.1939, οπότε καταχωρήθηκε στο οικείο κτηματικό βιβλίο, όπως προκύπτει από το υπ' αριθμ. 2/31.1.2002 πρακτικό της επιτροπής του άρθρ. 7 του Ν. 2839/2000 Ν. Δωδεκανήσου, με αρχικό εμβαδόν 302 τ.μ. και πρόσωπο 2,50 μ., και β) ότι με την απόκτηση του γειτονικού οικοπέδου 32,40 τ.μ. από την ίδια ιδιοκτήτρια με χρησικτησία που συμπληρώθηκε το 1981, το εμβαδόν του ανήλθε σε 334,40 τ.μ. και το πρόσωπο του οικοπέδου σε 12,50 μ. Στο υπ' αριθμ. πρωτ. 640/30.10.2000 απαντητικό έγγραφο του Τμήματος ΠΕ.ΧΩ. Ρόδου της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου προς το Δήμο Ρόδου αναφέρεται ότι οι ως άνω δύο ιδιοκτησίες αποτέλεσαν ενιαίο οικόπεδο ως συνεχόμενες ιδιοκτησίες του ίδιου ιδιοκτήτη (Μ. Κ.), το οποίο είναι κατά παρέκκλιση άρτιο και οικοδομήσιμο, ανεξάρτητα από τον τρόπο συνένωσης των δύο τμημάτων. Με το υπ' αριθμ. 21627/10.9.2001 συμβόλαιο του συμ/φου Ρόδου Δ. Γιώρτσου το ως άνω οικόπεδο πωλήθηκε στον εκκαλούντα Κ. Δ., υπέρ του οποίου εκδόθηκε η ακυρωθείσα οικοδομική άδεια, με την οποία επετράπη η ανέγερση της μνημονευμένης ήδη τετραόροφης οικοδομής, με ολική επιφάνεια ορόφων 388,26 τ.μ., επιφάνεια ημιπαίθριων χώρων 74,84 τ.μ., καλυπτόμενη επιφάνεια 127,77 τ.μ., ύψος οικοδομής 16 μ. και ολικό όγκο 1390 κ.μ.

Η εκκαλούμενη απόφαση δέχθηκε ότι το ενιαίο οικόπεδο των 334,40 τ.μ. που είναι ενταγμένο σε σχέδιο πόλεως πριν από το έτος 1985, δημιουργήθηκε μετά την έναρξη ισχύος του Γ.Ο.Κ. 1985 (ν. 1577/85), σύμφωνα με τον οποίο (άρθρο 6 παρ. 2 β) η αρτιότητα του εν λόγω οικοπέδου μπορεί να κριθεί μόνο κατά τον κανόνα, όπως αυτός θεσπίζεται με το β.δ/γμα της 26.9.1963 (Δ'177), κατά τον οποίο, για να είναι

άρτιο και οικοδομήσιμο, πρέπει να έχει ελάχιστο πρόσωπο 13 μ. και ελάχιστο εμβαδόν 500 τ.μ. Δεδομένου δε ότι τα αντίστοιχα μεγέθη του οικοπέδου είναι 12,50 μ. και 334,40 τ.μ., δεν είναι άρτιο και οικοδομήσιμο. Το Διοικητικό Εφετείο, περαιτέρω, απέρριψε τον ισχυρισμό του εκκαλούντος ότι το εν λόγω οικόπεδο θα μπορούσε να θεωρηθεί άρτιο και οικοδομήσιμο κατά το άρθρο 24 παρ. 5 του Ν. 1577/1985, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 21 παρ. 2 του Ν. 2831/2000.

4. Επειδή, με την κρινόμενη έφεση προβάλλεται ότι η αίτηση ακυρώσεως έπρεπε να απορριφθεί ως απαράδεκτη, διότι η προσβληθείσα με αυτήν οικοδομική άδεια, κατά το μέρος που δέχεται χωρίς νέα έρευνα της υπόθεσης ότι το οικόπεδο είναι άρτιο και οικοδομήσιμο, στερείται εκτελεστότητας ως απλώς επιβεβαιωτική της με αριθμό πρωτ. 2624/12.7.2000 πράξης της Δ/σης Πολεοδομίας Ρόδου, η οποία είχε διαφύγει τον ακυρωτικό έλεγχο κατά τον χρόνο άσκησης της αίτησης. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι το 2624/12.7.2000 έγγραφο της Δ/σης Πολεοδομίας Ρόδου, με το οποίο απλώς βεβαιώνεται μετά από αίτηση της Μ. Κόνιαρη ότι το οικόπεδο είναι άρτιο και οικοδομήσιμο, αποτελεί έγγραφο πληροφοριακού χαρακτήρα, στερούμενο εκτελεστότητας (πρβλ ΣτΕ 1739/1991, 544/1987).

5. Επειδή στο άρθρο 6 του ΓΟΚ (ν. 1577/1985) ορίζονται τα εξής: «1. Οικόπεδο που εντάσσεται σε σχέδιο πόλης μετά τη δημοσίευση του νόμου αυτού θεωρείται άρτιο και οικοδομήσιμο, αν έχει τα ελάχιστα όρια εμβαδού και προσώπου, κατά τον κανόνα ή κατά παρέκκλιση, τα οποία καθορίζονται στην περιοχή και αν μέσα στο οικοδομήσιμο τμήμα του μπορεί να εγγραφεί κάτοψη κτιρίου με την ελάχιστη επιφάνεια και την ελάχιστη πλευρά εφόσον καθορίζεται από τους όρους δόμησης της περιοχής. 2. Οικόπεδο που βρίσκεται μέσα σε ρυμοτομικό σχέδιο κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου θεωρείται άρτιο και οικοδομήσιμο: α) Όταν πρόκειται για οικόπεδο που έχει δημιουργηθεί πριν από τη δημοσίευση του νόμου αυτού, αν έχει τα ελάχιστα όρια εμβαδού και προσώπου, κατά τον κανόνα ή κατά παρέκκλιση, που ισχύουν στην περιοχή. β) Όταν πρόκειται για οικόπεδο που δημιουργείται μετά από τη δημοσίευση του νόμου αυτού, αν έχει τα ελάχιστα όρια εμβαδού και προσώπου που ισχύουν κατά τον κανόνα στην περιοχή ή εκείνα που αναφέρει το ν.δ. στο οικοδομήσιμο τμήμα του κατόψη κτιρίου με ελάχιστη επιφάνεια 50 τ.μ. του ν. 1337/1983...».

Στην προκειμένη περίπτωση το επίδικο ενιαίο οικόπεδο εμβαδού 334,4 τ.μ.

δημιουργήθηκε με τη σύμπτωση στο ίδιο πρόσωπο της κυριότητας δύο μικρότερων γειτονικών οικοπεδικών εκτάσεων, δηλαδή μίας 32,40 τ.μ. και μίας 302 τ.μ., όπως εκτέθηκε παραπάνω (στο ιστορικό). Η σύμπτωση αυτή επήλθε στο πρόσωπο της Μ. Κ. αφενός με τη μεταβίβαση σε αυτήν της κυριότητας επί της δεύτερης από τις παραπάνω εκτάσεις, που έγινε με τα υπ' αριθμ. 13028 και 13029/19.12.1986 συμβόλαια, και αφετέρου με τη συμπλήρωση στο πρόσωπο της δεκαπενταετούς κτητικής παραγραφής (χρησικτησίας) επί της πρώτης από τις παραπάνω εκτάσεις, που αναγνωρίστηκε με την υπ' αριθμ. 362/1992 απόφαση του Ειρηνοδικείου Ρόδου ότι είχε επέλθει κατά το χρόνο άσκησης της από 2.12.1991 αγωγής της ενώπιον του Ειρηνοδικείου Ρόδου, δηλαδή σε κάθε περίπτωση μετά το έτος 1985. Ο προβαλλόμενος, με το κατατεθέν μετά τη συζήτηση της υπόθεσης υπόμνημα του αναιρεσιβλήτου, ισχυρισμός, κατά τον οποίον το ενιαίο οικόπεδο είχε προκύψει με σύγχυση της κυριότητας επί των δύο επιμέρους τμημάτων του στο πρόσωπο των δικαιοπαρόχων της Μ. Κ., δηλαδή των Ε. Κ. και Σ. Γ., κατά το έτος 1981, οπότε και είχε συμπληρωθεί στο πρόσωπο των ανωτέρω η 15ετής κτητική παραγραφή (χρησικτησία), όπως αναγνωρίστηκε με την 362/1992 απόφαση του Ειρηνοδικείου Ρόδου, είναι απορριπτέος, προεχόντως, ως απαράδεκτος, καθόσον σαφής και ορισμένος ισχυρισμός με το περιεχόμενο αυτό δεν προβλήθηκε ούτε με την υπό κρίση έφεση (πρβλ. ΣτΕ 777/2000 σκ. 6, 2287/1999 σκ. 9, 2022/1996 σκ. 6), αλλά ούτε και με την παρέμβαση του εκκαλούντος ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου. Ειδικότερα, στο τμήμα της έφεσης με τίτλο «Διαδικαστικό-Ιστορικό» αναγράφεται (σελ. 2) αορίστως και χωρίς ειδικό προσδιορισμό των φερομένων κατά τα ανωτέρω δύο δικαιοπαρόχων της Μ. Κ. ότι τα συνενωθέντα οικοπεδικά τμήματα «αποτελούν ενιαία πλέον οικοπεδική έκταση, διότι τυγχάνουν συνεχόμενες ιδιοκτησίες του αυτού ιδιοκτήτη», η οποία προήλθε με σύγχυση στο πρόσωπο «της δικαιοπάροχου της πωλητριάς» του ενιαίου οικοπέδου, «αφού αυτή [η δικαιοπάροχος της πωλητριάς] χρησιδέσποσε το ακίνητο με στοιχεία V-57 ΖΙ από το έτος 1966, όπως έγινε δεκτό με την αρ. 362/1992 απόφαση του Ειρηνοδικείου Ρόδου, που δέχθηκε, λόγω πλήρους δικαστικής ομολογίας και αποδοχής εκ μέρους των εναγομένων την από 2.12.1991 αγωγής της [Μ. Κ.]», ενώ στο μέρος της ίδιας έφεσης με τίτλο «Λόγοι έφεσης» (σελ. 13-14) επαναλαμβάνεται ότι η Μ. Κόνιαρη απέκτησε την κυριότητα των δύο οικοπεδικών τμημάτων, τα οποία εξ αυτού του λόγου συναποτέλεσαν ένα ενιαίο οικόπεδο, χωρίς καμία ειδικότερη αναφορά στους δικαιοπαρόχους της. Αλλά ακόμη κι αν θεωρηθεί ότι από την έφεση μπορεί να συναχθεί σαφής ισχυρισμός με το εκτεθέν περιεχόμενο, και πάλι αυτός είναι απορριπτέος ως ερειδόμενος σε εσφαλμένη

πραγματική προϋπόθεση. Τούτο διότι με την 362/1992 απόφαση του Ειρηνοδικείου Ρόδου κρίθηκε μόνο ότι είχε συμπληρωθεί στο πρόσωπο της Μ. Κ. ο χρόνος κτητικής παραγραφής (χρησικτησίας) για την απόκτηση του οικοπεδικού τμήματος των 32,40 τ.μ., χωρίς καμία ειδικότερη αναφορά στο σημείο συμπλήρωσης του χρόνου αυτού, δηλαδή προδήλως κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής της Μ. Κ. Πέραν τούτου, στην ανωτέρω απόφαση του Ειρηνοδικείου Ρόδου δεν περιλαμβάνεται οποιαδήποτε ειδική σκέψη ή διάταξη σχετική με απόκτηση του ακινήτου με χρησικτησία και από προκατόχους της Μαρίας Κόνιαρη σε ορισμένο χρονικό σημείο. Τούτο δε ευλόγως, αφού η κρίση των ζητημάτων αυτών για την απόκτηση της κυριότητας από την Μ. Κ. θα ήταν, ενόψει της δικαστικής ομολογίας των αγωγικών ισχυρισμών της από τους εναγόμενους, εντελώς περιττή. Ενόψει των ανωτέρω, εφαρμοστέα στην προκειμένη περίπτωση θα ήταν η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 περ. β' του Γ.Ο.Κ. με βάση το χρόνο σύμπτωσης της κυριότητας των δύο οικοπεδικών τμημάτων στο πρόσωπο της Μ. Κ. (έτος 1986), ο οποίος είναι και ο μόνος εκκαθαρισμένος και βεβαιωμένος από πραγματικής απόψεως. Συνεπώς, η αρτιότητα του οικοπέδου ως προς το εμβαδόν επιβαλλόταν να κριθεί με βάση τον ισχύοντα κανόνα και όχι με βάση την ισχύουσα παρέκκλιση. Δεδομένου δε ότι ο κανόνας της αρτιότητας ως προς το εμβαδόν του επιδικού οικοπέδου είναι κατά το άρθρο 1 παρ. α' του β.δ/γματος της 26.9.1963 (Δ'177) που ισχύει στην περιοχή, 500 τ.μ., η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 του Γ.Ο.Κ. δεν μπορούσε να στηρίξει την έκδοση της επίδικης οικοδομικής άδειας. Αυτά δεχθείσα η εκκαλουμένη απόφαση, ορθώς ερμήνευσε και εφήρμοσε τις ως άνω διατάξεις, πάντα δε τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα με την έφεση είναι απορριπτέα ως αβάσιμα.

6. Επειδή, στο άρθρο 24 παρ. 5 του Γ.Ο.Κ. όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, ήτοι μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 21 παρ. 2 του ν. 2831/2000 (Α'140), ορίζεται ότι:

«Οικόπεδο άρτιο κατά κανόνα ή κατά παρέκκλιση ως προς το εμβαδόν, το οποίο δεν έχει το κατά παρέκκλιση ελάχιστο πρόσωπο, εάν δεν μπορεί να τακτοποιηθεί κατά τρόπο ώστε να αποκτήσει το κατά κανόνα πρόσωπο, θεωρείται άρτιο και οικοδομήσιμο εφόσον με την τακτοποίηση αποκτήσει το κατά παρέκκλιση πρόσωπο ή εάν το οικόπεδο πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 25 του ν. 1337/1983, όπως εκάστοτε ισχύει, εκτός εάν η παραπάνω έλλειψη οφείλεται σε υπαίτια κατάτμηση από τους ιδιοκτήτες ή τους δικαιοπαρόχους τους με δικαιοπραξία εν ζωή ή αιτία θανάτου

μετά την ισχύ του ν. 651/1977.....».

Κατά τη γνώμη που πλειοψήφησε, στη διάταξη αυτή υπάγονται, ως εκ του σκοπού της, όχι μόνον τα οικοπέδα που αποκτούν το κατά παρέκκλιση πρόσωπο με τακτοποίηση, αλλά και αυτά που το αποκτούν με συνένωση ομόρων οικοπέδων και αποτελούν ενιαίο οικόπεδο. Κατά τη γνώμη όμως του Αντιπροέδρου Π. Ν. Φλώρου, η διάταξη αυτή, όπως προκύπτει από το γράμμα της, αλλά και από το περιεχόμενο και τον τίτλο («Τακτοποίηση οικοπέδων») του άρθρου 24 του Γ.Ο.Κ., στο οποίο εντάσσεται και το οποίο ρυθμίζει θέματα τακτοποίησης και προσκύρωσης οικοπέδων, προϋποθέτει την απόκτηση κατά παρέκκλιση ελαχίστου προσώπου μόνο με την ειδική διοικητική διαδικασία της τακτοποίησης.

Συνεπώς, κατά την πλειοψηφήσασα γνώμη, το επίδικο ενιαίο οικόπεδο που προήλθε από τη συνεννόηση των κατά τα ανωτέρω δύο οικοπεδικών εκτάσεων υπήγετο κατ' αρχήν στη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 5 του Γ.Ο.Κ. Κατά τη μειοψηφήσασα, όμως, γνώμη, εφόσον το επίδικο οικόπεδο δεν απέκτησε το κατά παρέκκλιση ελάχιστο πρόσωπο κατόπιν πράξεως τακτοποίησης ή προακυρώσεως δεν υπήγετο στη διάταξη αυτή.

7. Επειδή, η ως άνω διάταξη του άρθρου 24 παρ. 5 του Γ.Ο.Κ., προ της αντικαταστάσεώς της με το άρθρο 21 παρ. 2 του ν. 2831/2000, είχε ως εξής:

«Οικόπεδο άρτιο κατά τον κανόνα ως προς το εμβαδόν, το οποίο δεν έχει το κατά παρέκκλιση ελάχιστο πρόσωπο, αν δεν μπορεί να τακτοποιηθεί κατά τρόπο ώστε να αποκτήσει το κατά κανόνα πρόσωπο, θεωρείται άρτιο και οικοδομήσιμο εφόσον με την τακτοποίηση αποκτήσει το κατά παρέκκλιση πρόσωπο ή εάν μπορεί να ανεγερθεί κτίριο με τις προϋποθέσεις του άρθρου 25 του ν. 1337/1983, εκτός αν η παραπάνω έλλειψη οφείλεται σε υπαίτια κατάτμηση από τους ιδιοκτήτες ή τους δικαιοπαρόχους τους με δικαιοπραξία εν ζωή ή αιτία θανάτου μετά την έναρξη ισχύος του ν. 651/1977 (ΦΕΚ 207)».

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η αρχική διάταξη του άρθρου 24 παρ. 5 του Γ.Ο.Κ. (ν. 1577/1985) προέβλεπε, κατά το ενδιάμεσο μέρος της, ότι μόνο τα κατά κανόνα άρτια ως προς το εμβαδόν οικοπέδα, τα οποία δεν είχαν το κατά παρέκκλιση ελάχιστο πρόσωπο, αν δεν μπορούσαν με τακτοποίηση ή κατ' άλλον τρόπο (συνένωση)

να αποκτήσουν το κατά κανόνα ελάχιστο πρόσωπο, θεωρούνταν άρτια και οικοδομήσιμα εφόσον με την τακτοποίηση αποκτούσαν το κατά παρέκκλιση ελάχιστο πρόσωπο. Από τον ανωτέρω κανόνα, σε συνδυασμό με το άρθρο 6 παρ. 2 περ. β΄ του Γ.Ο.Κ., προέκυπτε τα κατά παρέκκλιση άρτια ως προς το εμβαδόν, αλλά μη άρτια (κατά τον κανόνα ή την παρέκκλιση) ως προς το πρόσωπο οικοπέδα, δεν μπορούσαν να ανοικοδομηθούν, παρά μόνον αν καθίσταντο άρτια κατά τον κανόνα ως προς όλα τα κρίσιμα μεγέθη. Με τη διάταξη του άρθρου 21 παρ. 2 του ν. 2831/2000 παρέχεται πλέον δυνατότητα ανοικοδόμησης και των κατά την παρέκκλιση άρτιων ως προς το εμβαδόν, αλλά μη άρτιων ως προς το πρόσωπο οικοπέδων, με μεταγενέστερη τακτοποίησή τους ή άλλως πως, ώστε να καταστούν άρτια κατά την παρέκκλιση και ως προς το πρόσωπο. Η εξέλιξη αυτή συνεπάγεται προδήλως, κατά την κοινή πείρα, επιβάρυνση του οικιστικού περιβάλλοντος, στο μέτρο που οδηγεί στην ανοικοδόμηση ακινήτων, τα οποία υπό το προγενέστερο καθεστώς θα μπορούσαν να οικοδομηθούν μόνο εφόσον θα καθίσταντο κατά νόμιμο τρόπο άρτια και οικοδομήσιμα κατά τον κανόνα ως προς όλα τα κρίσιμα μεγέθη (εμβαδόν, βάθος, πρόσωπο). Πέραν αυτού η ανωτέρω ρύθμιση έχει ως αποτέλεσμα την ποσοτική αύξηση των κατά παρέκκλιση άρτιων οικοπέδων και της συναφούς δόμησής τους, δηλαδή τη διεύρυνση και αλλοίωση της από τη φύση της, εξαιρετικού χαρακτήρα κατά παρέκκλιση δόμησης. Για το λόγο αυτόν η ως άνω ρύθμιση της παρ. 2 του άρθρου 21 του ν. 2831/2000 είναι ανίσχυρη ως αντιβαίνουσα στο 24 παρ. 5 του Συντάγματος. Στην προκειμένη περίπτωση η μία εκ των δύο συνενωθεισών οικοπεδικών εκτάσεων (302 τ.μ.) είχε δημιουργηθεί κατά τα προκύπτοντα από το φάκελλο της υποθέσεως από τους έτους 1939. Συνεπώς, το οικόπεδο αυτό τουλάχιστον, υφιστάμενο ήδη το έτος 1962, είχε το κατά παρέκκλιση εμβαδόν (150 τ.μ. αρτιότητα) του άρθρου 1 του ως άνω από 26.9.1963 και θα μπορούσε να οικοδομηθεί με την νεώτερη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 5 του Γ.Ο.Κ. ως αυτή αντικαταστάθηκε με το άρθρο 21 παρ. 2 του ν. 2831/2000, η οποία, όμως κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα αντίκειται στο άρθρο 24 παρ. 5 του Συντάγματος.

Επειδή, εν όψει της σπουδαιότητας των ζητημάτων της υποθέσεως που ανέκυψε και του ότι το τμήμα καταλήγει σε κρίση περί αντισυνταγματικότητας διατάξεως τυπικού νόμου, η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί στην Ολομέλεια (άρθρο 14 παρ. 5 του π.δ. 18/1984 και 100 παρ. 5 του Συντάγματος), με εισηγητή τον Σύμβουλο Ιω. Μαντζουράνη.

ΣΤΕ 3559/2008 *

[Κήρυξη δασικής έκτασης ως αναδασωτέας. Ορισμός του δάσους και της δασικής έκτασης. Συμβατότητα εθνικών νομοθετικών ρυθμίσεων με σχετικό Κοινοτικό Κανονισμό]

Πρόεδρος: Π.Ν. Φλώρος

Εισηγητής: Ν. Ρόζος

Δικηγόροι: Γ. Μακράκης, Κ. Γεωργάκης, Ν. Κουτρομπής, Β. Παπαγεωργίου, Ι. Παντουβάκης

Κατά τους ορισμούς του δάσους και της δασικής έκτασης που περιλαμβάνονται στο άρθρο 3 του ν. 998/1979, όπως αντικαταστάθηκε, και κατά τους αντίστοιχους ορισμούς του άρθρου 3 (α) και (β) του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 2152/2003 επιφάνεια με εμβαδόν 217,64 τ.μ. μπορεί να είναι δάσος ή δασική έκταση όχι αυτοτελώς, αλλά ως τμήμα ευρύτερης δασικής έκτασης. Ο χαρακτηρισμός όμως της ευρύτερης έκτασης εξαρτάται από τον ορισμό που δίνει κάθε μία από τις ανωτέρω διατάξεις.

Δεν είναι νόμιμη, η κρίση ότι η επίδικη έκταση πρέπει να κηρυχθεί αναδασωτέα ως τμήμα ευρύτερης έκτασης που αποτελεί κατά το αντικατασταθέν άρθρο 3 του ν. 998/1979 δάσος του οποίου (τμήματος) η δασική βλάστηση καταστράφηκε με εκχέρωση. Η κρίση αυτή έπρεπε να θεμελιωθεί είτε στον ορισμό του Κανονισμού είτε -εάν η επίδικη έκταση, δεν μπορούσε να καταταγεί στα δασικά οικοσυστήματα κατά τον Κανονισμό- στον ορισμό του άρθρου 3 του ν. 998/1979, όπως ίσχυε πριν αντικατασταθεί. Εάν η επίδικη έκταση ήταν δασικό οικοσύστημα σύμφωνα με οποιονδήποτε από τους ανωτέρω δύο ισχυρούς ορισμούς, η προβαλλόμενη πράξη αναδασώσεως θα στηριζόταν πάντως μόνο στις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας.

Επειδή η επίλυση της υπόθεσης εξαρτάται από την ερμηνεία του άρθρου 3 του Κανονισμού, το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να αναβάλει την οριστική κρίση της υπόθεσης και να θέσει συναφή προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Βασικές σκέψεις

4. Επειδή, με το άρθρο 24 του Συντάγματος 1975/1985/2001 ορίζεται ότι: «1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός εν προέχει για την Εθνική Οικονομία ή αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον. 2.....» Υπό το άρθρο αυτό υπάρχει η εξής ερμηνευτική δήλωση: «Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά». Εξάλλου με το άρθρο 117 του αυτού Συντάγματος ορίζεται ότι «1..... 2..... 3. Δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν η αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό».

5. Επειδή, προς εκτέλεση των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων εκδόθηκε ο υπό τίτλο «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της

Χώρας» ν. 998/1979 (ΦΕΚ 289 Α΄), ο οποίος τροποποιήθηκε από το ν. 3208/2003 (ΦΕΚ 303 Α΄/24.12.2003), ισχύοντα, κατά το άρθρο 24 αυτού, από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ειδικότερα, με το άρθρο 1 του ν. 998/1979, ευρισκόμενο υπό τον τίτλο «Γενικά Διατάξεις» πρώτο κεφάλαιό του (άρθρα 1-5), καθορίζεται ο σκοπός του, που είναι αφ΄ ενός μεν ο καθορισμός των συγκεκριμένων μέτρων προστασίας για τη διατήρηση, ανάπτυξη και βελτίωση των δασών και των δασικών εκτάσεων, αφ΄ ετέρου δε ο προσδιορισμός των όρων και προϋποθέσεων, με τις οποίες μπορεί να μεταβληθεί η κατά τον προορισμό τους χρήση τους ή να εξυπηρετηθεί και άλλη. Και τούτο διότι τα δάση και οι δασικές εκτάσεις συνιστούν εθνικό κεφάλαιο (άρθρο 2 του νόμου). Με το επόμενο άρθρο 3 δίδεται ο ορισμός του δάσους και της δασικής εκτάσεως, ενώ με το άρθρο 4 διακρίνονται αυτά σε κατηγορίες όχι με κριτήρια τα συστατικά στοιχεία του κατά το ανωτέρω άρθρον 3 ορισμού τους, αλλά αναλόγως της ωφελιμότητας και των λειτουργιών που εξυπηρετούν (παρ. 1) και αναλόγως της θέσεώς τους σε σχέση προς τους χώρους ανθρωπίνων εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων (παρ. 2). Περαιτέρω, τα εξαγγελόμενα στο ανωτέρω άρθρο 1 μέτρα προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων περιέχονται όχι μόνο στο υπό τον τίτλο αυτό τρίτο κεφάλαιό του (άρθρα 11-22), όπου προβλέπονται, πλην των άλλων, η σύνταξη δασικών χαρτών και δασολογίου καθώς και η μέχρι τη σύνταξη του δασολογίου προσωρινή επίλυση του χαρακτηρισμού μιας εκτάσεως ως δάσους ή δασικής (άρθρα 12-14), αλλά και στο τέταρτο κεφάλαιο (άρθρα 23-36), όπου περιέχονται ειδικότερες ρυθμίσεις ως προς την προστασία τους από τις πυρκαγιές καθώς και στο πέμπτο (άρθρα 37-44). Σε αυτό περιέχονται ειδικότερες ρυθμίσεις όσον αφορά την αναδάσωση, την αναδημιουργία δηλαδή της δασικής βλαστήσεως που έχει κατά οποιοδήποτε τρόπο καταστραφεί ή σημαντικώς αραιωθεί ή κατ΄ άλλον τρόπο υποβαθμιστεί (άρθρο 37 παρ. 1). Η αναδάσωση, που είναι υποχρεωτική εάν δάσος ή δασική έκταση καταστραφεί ή αποψιλωθεί, πλην άλλων, με παράνομη υλοτομία (άρθρο 38 παρ. 1), κηρύσσεται με διοικητική πράξη που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (άρθρ. 41 παρ. 1). Περαιτέρω, στο υπό τον τίτλο «Επιτρεπταί επεμβάσεις εις τα δάση και τας δασικές εκτάσεις» έκτο κεφάλαιο (άρθρα 45-61) του αυτού Νόμου προσδιορίζονται οι επιτρεπόμενες μορφές επεμβάσεως σε αυτά (γεωργική, οικιστική, τουριστική, βιομηχανική, λατομική, στρατιωτική κ.λπ.) που συνεπάγονται τη μεταβολή της κατά τον προορισμό αυτών χρήσεώς τους, λαμβανομένης υπόψη και της κατηγορίας στην οποία ανήκουν, τιθεμένου του κανόνα ότι οι ανωτέρω επεμβάσεις έχουν εξαιρετικό χαρακτήρα. Όλες όμως οι προαναφερόμενες ρυθμίσεις του Ν. 998/1979 ως προς την

προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων και τις επιτρεπτές επεμβάσεις σε αυτά τίθενται εν όψει του ορισμού αυτών, που δίδεται κατά τα ανωτέρω με το άρθρο 3 αυτού, όπως οι παράγραφοί του 1 έως 5 αντικαταστάθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 3208/2003 (ΦΕΚ 303 Α΄/24.12.2003). Κατά τον ορισμό αυτό: «1. Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιο-κοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). 2. Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά. 3. Η κατά τις παραγράφους 1 και 2 δασοβιοκοινότητα υφίσταται και το δασογενές περιβάλλον δημιουργείται σε μία έκταση όταν: I. Φύονται στην εν λόγω έκταση άγρια ξυλώδη φυτά, δυνάμενα με δασική εκμετάλλευση να παράγουν δασικά προϊόντα (δασοπονικά είδη). II. Το εμβαδόν της εν λόγω έκτασης στην οποία φύονται εν όλω ή σποραδικά τα ως άνω δασικά είδη είναι κατ' ελάχιστον 0,3 εκτάρια, με γεωμετρική μορφή κατά το δυνατόν αποστρογγυλεμένη ή σε λωρίδα πλάτους τουλάχιστον (30) μέτρων. Η δασοβιοκοινότητα υφίσταται και το δασογενές περιβάλλον δημιουργείται και σε εκτάσεις με μικρότερο εμβαδόν από 0,3 εκτάρια, όταν λόγω της θέσης τους βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης με άλλες γειτονικές εκτάσεις που συνιστούν δάσος ή δασική έκταση. III. Οι κόμεις των δασικών ειδών σε κατακόρυφη προβολή καλύπτουν τουλάχιστον το εικοσιπέντε τοις εκατό (συγκόμωση 0,25) της έκτασης του εδάφους. Τα δασικά οικοσυστήματα χαρακτηρίζονται ως δάση ή δασικές εκτάσεις κατά τις επόμενες διακρίσεις: α) Εάν στην ως άνω βιοκοινότητα τα δασικά είδη έχουν ευδιάκριτη κατακόρυφη δομή (ορόφους) και οι κόμεις τους καλύπτουν ποσοστό μεγαλύτερο του τριάντα τοις εκατό του εδάφους (συγκόμωση μεγαλύτερη του 0,30%) η εν λόγω έκταση χαρακτηρίζεται δάσος, με την προϋπόθεση ότι η συγκόμωση του ανορόφου υπερβαίνει τα δεκαπέντε εκατοστά (0,15) σε περίπτωση έλλειψης υπορόφου η συγκόμωση του ανορόφου υπερβαίνει τα είκοσι πέντε εκατοστά (0,25). β) Εάν στην ως άνω βιοκοινότητα η ξυλώδης βλάστηση αποτελείται από δασοπονικά είδη αείφυλλων ή φυλλοβόλων πλατύφυλλων που εμφανίζονται σε θαμνώδη μορφή, η εν λόγω έκταση χαρακτηρίζεται δασική έκταση, εφόσον οι κόμεις των ειδών αυτών καλύπτουν ποσοστό μεγαλύτερο του είκοσι πέντε τοις εκατό του εδάφους (συγκόμωση μεγαλύτερη του 0,25). γ) Στην έννοια των δασικών οικοσυστημάτων περιλαμβάνονται και οι εκτάσεις που απώλεσαν για οποιονδήποτε λόγο τη δασική βλάστηση και δεν αποδόθηκαν με πράξεις της διοίκησης, μέχρι την

έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, σε άλλες χρήσεις. Οι εν λόγω εκτάσεις διέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 117 του Συντάγματος, κηρύσσονται αναδασωτέες και διατηρούν το χαρακτήρα που είχαν πριν από την καταστροφή τους.

4. Ως δασικές εκτάσεις νοούνται και οι οποιασδήποτε φύσεως ασκεπείς εκτάσεις, (φρυγανώδεις ή χορτολιβαδικές εκτάσεις, βραχώδεις εξάρσεις και γενικά ακάλυπτοι χώροι) που περικλείονται από δάση ή δασικές εκτάσεις, καθώς και οι υπεράνω των δασών ή δασικών εκτάσεων ασκεπείς κορυφές ή αλπικές ζώνες των ορέων. Στις εν λόγω εκτάσεις, πέραν επιτρεπτών επεμβάσεων που προβλέπονται από την παράγραφο 2 του άρθρου 13 του Ν. 1734/1987 (ΦΕΚ 189 Α') και τα άρθρα 45 έως 61 του παθόντος νόμου, ουδεμία άλλη επέμβαση επιτρέπεται. Οι εκτάσεις των περιπτώσεων α', δ' και ε' της παραγράφου 6 του παρόντος άρθρου δεν υπάγονται στις διατάξεις αυτής της παραγράφου, έστω και αν περικλείονται από δάση ή δασικές εκτάσεις.

5. Στις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγονται και τα εντός των πόλεων και των οικιστικών περιοχών πάρκο και άλση, καθώς και οι εκτάσεις που κηρύσσονται ή έχουν κηρυχθεί με πράξη της αρμόδιας αρχής ως δασωτέες ή αναδασωτέες. Πριν την κατά τα ανωτέρω αντικατάστασή τους, οι διατάξεις αυτές είχαν ως εξής: «1. Ως δάσος νοείται πάσα έκτασις της επιφανείας του εδάφους, η οποία καλύπτεται εν όλω ή σποραδικώς υπό αγρίων ξυλωδών φυτών οιασδήποτε διαστάσεων και ηλικίας, αποτελούντων ως εκ της μεταξύ των αποστάσεως και αλληλεπιδράσεως οργανικήν ενότητα, και η οποία δύναται να προσφέρει προϊόντα εκ των ως άνω φυτών εξαγόμενα ή να συμβάλη εις την διατήρησιν της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήση την διαβίωσιν του ανθρώπου εντός του φυσικού περιβάλλοντος. 2. Ως δασική έκτασις νοείται πάσα έκτασις της επιφανείας του εδάφους, καλυπτομένη υπό αραιάς ή πενιχράς, υψηλής ή θαμνώδους, ξυλώδους βλαστήσεως οιασδήποτε διαπλάσεως και δυναμένη να εξυπηρετήση μίαν ή περισσοτέρας των εν τη προηγουμένη παραγράφω λειτουργιών. 3. Εις τα δάση ή τας δασικάς εκτάσεις αντιστοίχως, περιλαμβάνονται και αι εντός αυτών οιασδήποτε φύσεως ασκεπείς εκτάσεις, χορτολιβαδικαί ή μη, βραχώδεις εξάρσεις και γενικώς ακάλυπτοι χώροι, καθώς και αι υπεράνω δασών ή δασικών εκτάσεων ασκεπείς κορυφαί ή αλπικαί ζώναι των ορέων και αι άβατοι κλιτύες αυτών. Τα δάση και αι δασικαί εκτάσεις δεν μεταβάλλουν τον, κατά τας ανωτέρω διατάξεις, χαρακτήρα αυτών και όταν ακόμη εντός αυτών υφίστανται μεμονωμένα ή εγκατεσπαρμένα καρποφόρα δένδρα ή συστάδες τοιούτων δένδρων. 4. Εις τας διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγονται και αι εντός των πόλεων και των οικιστικών περιοχών ευρισκόμεναι εκτάσεις, αι οποίαι καλύπτονται υπό δασικής βλαστήσεως φυσικών ή τεχνικών δημιουργουμένης (πάρκα

και άλση), ως και οι οπουδήποτε δημιουργούνται δενδροστοιχία ή δασικά φυτεία. 5. Εις τας διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγονται και οι εκτάσεις εκείνοι οι οποίοι κηρύσσονται ή έχουν ήδη κηρυχθή διά πράξεως της αρμοδίας διοικητικής αρχής ως δασωτέα ή αναδασώτεαι».

6. Επειδή, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, ερμηνευόμενες εν όψει και των παρατιθέμενων στη σκέψη 4 συνταγματικών διατάξεων, τα δασικά οικοσυστήματα (δάση και οι δασικές εκτάσεις) αποτελούν ένα και αυτοτελές έννομο αγαθό, του οποίου και δίδεται ο ανωτέρω ορισμός. Τούτο προστατεύεται από διαφόρους κινδύνους, στους οποίους περιλαμβάνεται η αντιμετωπιζόμενη με την αναδάσωση καταστροφή, σημαντική αραίωση ή κατ' άλλο τρόπο υποβάθμιση της δασικής βλαστήσεως, επιτρέπεται δε κατ' εξαίρεση η μεταβολή της χρήσεώς του κατά τον προορισμό της.

7. Επειδή, με τον Κανονισμό 797/1985 του Συμβουλίου της 12.3.1985 EEL 9311/30.3.1985, όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 1609/89 του Συμβουλίου της 29.5.1989 (EEL 165/15.6.1989), που εκδόθηκε κατ' επίκληση των άρθρων 42 και 43 της Συνθ. Ε.Ο.Κ., επετράπησαν ενισχύσεις σε ορισμένες γεωργικές εκμεταλλεύσεις για αναδάσωση γεωργικών εκτάσεων και για επενδύσεις σχετικές με τη βελτίωση των δασικών εκτάσεων (άρθρο 20 αυτού). Τα δασικά αυτά μέτρα προβλέφθηκαν ως συμπληρωματικά των γεωργικών και προς όφελος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (παρ. εικοστή πρώτη του προοιμίου αυτού). Με τον Κανονισμό 4256/88 του Συμβουλίου της 19.12.1988 EEL 374/31.12.1988, που εκδόθηκε επίσης κατ' επίκληση του άρθρου 43 της Συνθ.ΕΟΚ, εν όψει του ότι «τα μέτρα για την ανάπτυξη και αξιοποίηση των δασών παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο επειδή παρέχουν εναλλακτικές δραστηριότητες και εισόδημα στη γεωργία..., αλλά επίσης επειδή αυξάνουν τη συμβολή του δάσους στη βελτίωση του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη της προστατευτικής λειτουργίας τους (παρ. έκτη του προοιμίου του), επετράπη η χρηματοδότηση, από το Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, δασικών μέτρων, μεταξύ των οποίων η αναδάσωση, όχι μόνον υπέρ γεωργικών εκμεταλλεύσεων (άρθρο 2 παρ. 2 περίπτωση δεύτερη αυτού), αλλά και για την ανάπτυξη και αξιοποίηση των δασών «έτσι ώστε να αυξηθεί η συμβολή του δάσους στη διατήρηση και την προστασία του περιβάλλοντος και να δημιουργηθούν συμπληρωματικές δραστηριότητες και εισοδήματα για τους γεωργούς» (άρθρο 5 περ. δωδέκατη). Για την εφαρμογή δε του ανωτέρω Κανονισμού, τα μέτρα αυτά

καθορίστηκαν με τον Κανονισμό 1610/89 του Συμβουλίου της 29.5.1989 (EEL 165/15.6.1989) και περιλαμβάνουν, πλην άλλων, τη δημιουργία και τη βελτίωση φυτωρίων, την αναδάσωση και τη βελτίωση των δασών με σκοπό τη βελτίωση της γεωργίας σε συγκεκριμένη ζώνη, την επέκταση και αποκατάσταση των δασικών εκτάσεων σε περιοχές που απειλούνται από τη διάβρωση ή τις πλημμύρες, την ανασύσταση των δασών που έχουν καταστραφεί από τις πυρκαγιές ή άλλα φυσικά αίτια, καθώς και τα μέτρα προστασίας των δασών από την πυρκαγιά, με εξαίρεση τις δράσεις τις προβλεπόμενες από τον αναφερόμενο στην επόμενη σκέψη Κανονισμό 3259/86 (άρθρο 1 περ. πρώτη, δεύτερη, τρίτη, τέταρτη και έκτη), περί του οποίου βλ. την επόμενη σκέψη. Στο πλαίσιο αυτό, προκειμένου να υπάρξει στενότερη και σταθερότερη συνεργασία μεταξύ των Κρατών-μελών και της Επιτροπής στο δασικό τομέα συγκροτήθηκε με το άρθρο 1 της αποφάσεως 89/367 του Συμβουλίου της 29.5.1989 (EEL 165/15.6.1989) μόνιμη δασική επιτροπή. Σχετικά μέτρα για ειδικότερες ενέργειες στο δασικό τομέα ελήφθησαν και με τους Κανονισμούς του Συμβουλίου 1611, 1612, 1613 και 1614/89 της 29.5.1989 (EEL 165/15.6.1989). Προκειμένου δε όλοι οι ανωτέρω κανονισμοί και η απόφαση να τύχουν εφαρμογής και παρακολουθήσεως, με τον Κανονισμό 1615/89 του Συμβουλίου της 29.5.1989, EEL 165/15.6.1989, όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 1100/98 του Συμβουλίου της 25.5.1998, (EEL 157/30.5.1998), δημιουργήθηκε Ευρωπαϊκό Σύστημα Δασικών Πληροφοριών και Επικοινωνίας με αντικείμενο τη συγκέντρωση και τη διάθεση αντικειμενικών, αξιόπιστων, συγκρίσιμων και διεξοδικών πληροφοριών για τη διάρθρωση και τη λειτουργία του δασικού τομέα της Κοινότητας.

8. Επειδή, επιπλέον των προεχόντως προς όφελος της γεωργίας, όπως αναφέρεται σε αυτούς, προστατευτικών των δασών διατάξεων των κανονισμών που αναφέρονται στην προηγούμενη σκέψη, ανελήφθησαν πενταετείς κοινοτικές δράσεις για την ειδικότερη προστασία τους από α) τις πυρκαγιές, θέμα το οποίο αντιμετωπίζεται, όπως αναφέρεται στη σκέψη 5, και με το τέταρτο κεφάλαιο του ν. 998/1979, και β) από την ατμοσφαιρική ρύπανση.

Όσον αφορά την προστασία από την ατμοσφαιρική ρύπανση, η δράση καθορίστηκε αρχικώς για πέντε χρόνια με τον Κανονισμό 3528/86 του Συμβουλίου της 17ης Νοεμβρίου 1986 (EEL 326), «με σκοπό την αύξηση της προστασίας των δασών στην Κοινότητα και τη συμβολή με τον τρόπο αυτό ιδίως στη διασφάλιση του παραγωγικού δυναμικού της γεωργίας» και για να βοηθηθούν «τα κράτη μέλη: να

καταρτίζουν, βάσει κοινής μεθοδολογίας, περιοδική απογραφή των ζημιών που προκαλούνται στο δάση, ιδίως από την ατμοσφαιρική ρύπανση, να δημιουργήσουν ή να συμπληρώσουν, κατά τρόπο συντονισμένο και εναρμονισμένο, το δίκτυο παρατηρητηρίων που είναι απαραίτητο για την εκπόνηση της απογραφής αυτής».

Ο Κανονισμός αυτός εκδόθηκε με βάση τα άρθρα 43 και 235 της Συνθήκης ΕΚ. Ο Κανονισμός 3528/86 τροποποιήθηκε στη συνέχεια από τον κανονισμό 2157/92 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1992 (ΕΕΛ 217), ο οποίος παρέτεινε κατά πέντε έτη την προβλεπόμενη διάρκεια της κοινοτικής δράσεως και έδωσε στον σκοπό της δράσεως αυτής τον εξής νέο ορισμό: «Η δράση αποσκοπεί στο να βοηθήσει τα κράτη μέλη: να προβαίνουν, με βάση μια κοινή μεθοδολογία, σε περιοδική απογραφή των ζημιών που προκαλούνται στα δάση, ιδίως από την ατμοσφαιρική ρύπανση, να δημιουργήσουν ή να συμπληρώσουν, κατά τρόπο συντονισμένο και εναρμονισμένο, το δίκτυο των μόνιμων παρατηρητηρίων που είναι αναγκαίο για την απογραφή αυτή, να ασκούν εντατική και συνεχή επίβλεψη των δασικών οικοσυστημάτων, να δημιουργήσουν ή να συμπληρώσουν, κατά τρόπο συντονισμένο και εναρμονισμένο, δίκτυο μόνιμων παρατηρητηρίων που είναι αναγκαίο για αυτή την εντατική και συνεχή επίβλεψη». Ο κανονισμός αυτός εκδόθηκε με βάση τα άρθρα 43 και 130 Σ της Συνθήκης ΕΚ. Όσον αφορά την προστασία από τις πυρκαγιές, η δράση καθορίστηκε αρχικώς για πέντε χρόνια από τον κανονισμό 3529/86 του Συμβουλίου, της 17ης Νοεμβρίου 1986, σχετικά με την προστασία των δασών στην Κοινότητα από τις πυρκαγιές (ΕΕΛ 326), «με σκοπό την αύξηση της προστασίας των δασών στην Κοινότητα και τη συμβολή με τον τρόπο αυτό ιδίως στη διασφάλιση του παραγωγικού δυναμικού της γεωργίας. Η δράση αφορά τα κατωτέρω προληπτικά μέτρα: α) την ενθάρρυνση δασοκομικών εργασιών ικανών να μειώσουν τους κινδύνους πυρκαγιάς των δασών. β) την ενθάρρυνση της απόκτησης εξοπλισμού αποψίλωσης, εφόσον αποδεικνύεται απαραίτητος. γ) τη δημιουργία δασικών οδών, αντιπυρικών ζωνών και σταθμών ανεφοδιασμού ύδατος. δ) την εγκατάσταση μόνιμου ή κινητού εξοπλισμού επιτήρησης. ε) την οργάνωση εκστρατειών πληροφόρησης. στ) την παροχή βοήθειας για τη λειτουργία διεπιστημονικών κέντρων συλλογής στοιχείων καθώς και για την πραγματοποίηση αναλυτικών μελετών επί των συλλεγομένων στοιχείων. Αυτά τα μέτρα συμπληρώνονται από τα ακόλουθα: ενθάρρυνση της εκπαίδευσης εξαιρετικά ειδικευμένου προσωπικού, ενθάρρυνση της εναρμόνισης των τεχνικών συστημάτων και του εξοπλισμού, συντονισμό των ερευνών που απαιτούνται για την πραγματοποίηση των μέτρων που αναφέρονται στην πρώτη και δεύτερη περίπτωση».

Ο Κανονισμός αυτός εκδόθηκε με βάση τα άρθρα 43 και 235 της Συνθήκης. Νέα κοινοτική δράση προστασίας των δασών από τις πυρκαγιές καθιερώθηκε για πέντε χρόνια από την 1η Ιανουαρίου 1992 με τον κανονισμό 2158/92 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1992 (EEL 217). «Στόχος της δράσης είναι: η μείωση του αριθμού των πυρκαγιών, η μείωση της επιφανείας των εκτάσεων που καίγονται», η δε δράση περιλαμβάνει «τα ακόλουθα μέτρα: α) τον εντοπισμό των αιτίων στα οποία οφείλονται οι πυρκαγιές δασών και τον προσδιορισμό των μέσων για την καταπολέμησή τους, και ιδίως: μελέτες όσον αφορά τον εντοπισμό των αιτίων στα οποία οφείλονται οι πυρκαγιές και την προέλευσή τους, μελέτες όσον αφορά προτάσεις για δράσεις που αποσκοπούν στην εξάλειψη των αιτίων και της προέλευσής τους, εκστρατείες πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης· β) τη δημιουργία ή τη βελτίωση των συστημάτων πρόληψης, και ιδίως τη δημιουργία υποδομής προστασίας, όπως δασικές οδοί, μονοπάτια, σημεία ύδρευσης, ζώνες πυρασφαλείας, εκθαμνωμένες ζώνες και αυλάκια, την καθιέρωση ενεργειών συντήρησης των ζωνών πυρασφαλείας, των εκθαμνωμένων ζωνών και των αυλακιών, καθώς και ενεργειών προληπτικής δασοκομίας, που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο μιας συνολικής στρατηγικής πυροπροστασίας των δασών. γ) τη δημιουργία ή βελτίωση συστημάτων επιτήρησης των δασών, περιλαμβανομένης της αποτρεπτικής επιτήρησης, και ιδίως την εγκατάσταση μόνιμων ή κινητών δομών επιτήρησης και την απόκτηση υλικού επικοινωνίας· δ) τα συναφή μέτρα και ιδίως: την εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού, την εκπόνηση αναλυτικών μελετών καθώς και την πραγματοποίηση δοκιμαστικών σχεδίων και σχεδίων επίδειξης νέων μεθόδων, τεχνικών και τεχνολογιών, που αποσκοπούν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δράσης». Και ο Κανονισμός αυτός εκδόθηκε με βάση τα άρθρα 43 και 1305 της Συνθήκης.

Με τους Κανονισμούς του Συμβουλίου 307 και 308/97 της 17.2.1997 (EEL 51) τροποποιήθηκαν αντιστοίχως οι Κανονισμοί 3528/86 και 2158/92 με σκοπό την παράταση επί νέα πενταετή περίοδο της διάρκειας των κοινοτικών δράσεων. Οι κανονισμοί αυτοί ακυρώθηκαν με την απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 25.2.1999 C-164/97 και C-165/97, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συλλογή 1992, σελ. I-01139), λόγω παραβίασεως ουσιώδους τύπου, συνιστάμενης σε έκδοσή τους βάσει του άρθρου 43 της Συνθήκης αντί του άρθρου 130Σ, κριθέντος, ειδικότερα, ότι τα θεσπιζόμενα με τους Κανονισμούς, των οποίων παρατείνεται η ισχύς, μέτρα, να μην ενδέχεται να έχουν ως έμμεσο αποτέλεσμα ορισμένα θετικά αποτελέσματα για τη λειτουργία της

γεωργίας, πλην οι έμμεσες αυτές συνέπειες είναι παρακολουθηματικού χαρακτήρα σε σχέση με τον πρωταρχικό σκοπό της κοινοτικής δράσεως δασοπροστασίας, που εμπίπτει στην περιβαλλοντική πολιτική, εφ' όσον αποβλέπει στη συντήρηση και αξιοποίηση της φυσικής κληρονομιάς που αντιπροσωπεύουν τα δασικά οικοσυστήματα. Περαιτέρω το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 174 παρ. 2 της Συνθήκης Ε.Κ. αποφάσισε ότι τα αποτελέσματα των ακυρωθέντων Κανονισμών θα διατηρηθούν πλήρως, μέχρις ότου το Συμβούλιο εκδώσει σε εύλογη προθεσμία νέους Κανονισμούς με το αυτό αντικείμενο, πράγμα το οποίο συνέβη με τους Κανονισμούς 804 και 805/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15.4.2002, EEL 132/17.5.2002, που παρέτειναν την ισχύ των Κανονισμών 3528/1986 και 2158/1992 έως 31.12.2002.

9. Επειδή, περαιτέρω, με το ψήφισμα του Συμβουλίου της 15.12.1996 «για μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης», EEL/56/26.2.1999, προσδιορίστηκαν ως ουσιαστικά στοιχεία της στρατηγικής αυτής, πλην άλλων, η προστασία των δασών λόγω της μεγάλης περιβαλλοντικής σημασίας τους (παρ. 2γ) και η ανάγκη καλύτερης ενσωματώσεως των δασών και των δασικών προϊόντων σε όλες τις τομεακές κοινές πολιτικές (παρ. 2ι) και, ως κοινοτικές δράσεις, η βελτίωση των ήδη υφισταμένων συστημάτων προστασίας των δασών από την ατμοσφαιρική ρύπανση και τις πυρκαγιές (παρ. 5 και 6), καθώς και η ανάπτυξη του αναφερόμενου στη σκέψη 7 συστήματος δασικών πληροφοριών και επικοινωνίας (παρ. 7). Εξ άλλου, με την απόφαση 1600/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22.7.2002 «για τη θέσπιση του έκτου κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον» (EEL 242/10.9.2002) επισημάνθηκε η ανάγκη βελτιώσεως των υπάρχοντων κοινοτικών μέσων δασοπροστασίας και παρακολουθήσεως των πολλαπλών ρόλων των δασών (άρθρ. 6 παρ. 2 η').

Εν όψει αυτών και του ότι, όπως αναφέρεται στη σκέψη 8, η ισχύς των κανονισμών 3528/1989 και 2158/1992 έληγε την 31.12.2002, εκδόθηκε ο Κανονισμός 2152/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 17.11.2003 «για την παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων στην Κοινότητα (έμφαση στα δάση)» (EEL 324/11.12.2003), η εφαρμογή (ουσιαστική ισχύς) του οποίου αρχίζει την 1.1.2003 κατά το άρθρο 21 αυτού. Στο προοίμιό του γίνεται επίκληση, πλην των άλλων, των προπαρατιθέμενων σημείων του ψηφίσματος και της Αποφάσεως (παρ. 1, 4, 6, 8 και 9) και τονίζεται ότι η παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων μπορεί να παράσχει αξιόπιστες και συγκρίσιμες πληροφορίες για

την προστασία των δασών της Κοινότητας μόνον εάν τα στοιχεία αυτά συγκεντρώνονται με βάση εναρμονισμένες μεθόδους (παρ. 15). Με το άρθρο 1 αυτού ορίζεται ότι: «1. Με τον παρόντα κανονισμό θεσπίζεται κοινοτικό πρόγραμμα για την ευρεία, εναρμονισμένη και ολοκληρωμένη, μακροπρόθεσμη παρακολούθηση της κατάστασης των δασών (στο εξής «το πρόγραμμα») προκειμένου: α) Να συνεχιστεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω: - η παρακολούθηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των συνεπειών της και άλλων παραγόντων που επιδρούν στα δάση, όπως είναι οι βιοτικοί και οι αβιοτικοί παράγοντες και οι παράγοντες ανθρωπογενούς προέλευσης, - η παρακολούθηση των πυρκαγιών στα δάση και των αιτίων και επιπτώσεών τους, - η πρόληψη των πυρκαγιών στα δάση. β) Να εκτιμηθούν οι απαιτήσεις και να αναπτυχθεί η παρακολούθηση των εδαφών, της δέσμευσης του άνθρακα των συνεπειών των κλιματικών αλλαγών, της βιολογικής ποικιλότητας καθώς και της προστατευτικής λειτουργίας των δασών. γ) Να αξιολογείται σε συνεχή βάση η αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων παρακολούθησης για την εκτίμηση της κατάστασης των δασών και η περαιτέρω ανάπτυξη της δραστηριότητας παρακολούθησης. Το πρόγραμμα παρέχει αξιόπιστα και συγκρίσιμα στοιχεία και πληροφορίες για την κατάσταση των δασών και τις επιβλαβείς επ' αυτών επιδράσεις σε επίπεδο Κοινότητας. Συντελεί επίσης στην αξιολόγηση των εν εξελίξει μέτρων για την προώθηση της διατήρησης και της προστασίας των δασών προς όφελος της αειφόρου ανάπτυξης, με ιδιαίτερη έμφαση στις δράσεις που αναλαμβάνονται για τη μείωση των επιπτώσεων που επηρεάζουν δυσμενώς τα δάση. Το πρόγραμμα θα λαμβάνει υπόψη και, κατά περίπτωση, θα συνδέεται με τους υφιστάμενους και προγραμματιζόμενους εθνικούς, ευρωπαϊκούς και παγκόσμιους μηχανισμούς παρακολούθησης και θα συμμορφώνεται προς τις σχετικές διεθνείς συμφωνίες. 2. Όπου ο παρών κανονισμός αναφέρεται σε δάση, τα κράτη μέλη μπορούν να συμπεριλαμβάνουν και άλλες δασικές εκτάσεις. Όπου ο παρών κανονισμός αναφέρεται σε δάση στο πλαίσιο των δασικών πυρκαγιών, τα κράτη μέλη μπορούν επιπλέον να συμπεριλαμβάνουν άλλες εκτάσεις. 3. Στη Γαλλία, το πρόγραμμα δεν εφαρμόζεται στα υπερπόντια διαμερίσματα».

Με το άρθρο 2 του ίδιου Κανονισμού ορίζεται ότι: «1. Το πρόγραμμα προβλέπει την ανάληψη δράσεων με σκοπό: α) την προαγωγή της εναρμονισμένης συγκέντρωσης, διαχείρισης και εκτίμησης στοιχείων× β) τη βελτίωση της αξιολόγησης στοιχείων και την προώθηση της ολοκληρωμένης αξιολόγησης στοιχείων σε κοινοτικό επίπεδο× γ) τη βελτίωση της ποιότητας των στοιχείων και των πληροφοριών που συγκεντρώνονται στο πλαίσιο του προγράμματος× δ) την

πραιτέρω ανάπτυξη της παρακολούθησης του προγράμματος× ε) τη βελτίωση της κατανόησης των δασών και, ιδιαίτερα, του αντίκτυπου των φυσικών και των ανθρωπογενών παραγόντων καταπόνησης× στ) την μελέτη της δυναμικής των πυρκαγιών στα δάση και των αιτίων και επιπτώσεών τους σε αυτά× ζ) την ανάπτυξη δεικτών και μεθοδολογιών εκτίμησης των κινδύνων από πολλαπλούς παράγοντες καταπόνησης στο χρόνο και στο χώρο.

2. Οι δράσεις της παραγράφου 1 είναι συμπληρωματικές των κοινοτικών ερευνητικών προγραμμάτων» και με το άρθρο 3 προβλέπεται ότι: «Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού εφαρμόζονται οι ακόλουθοι ορισμοί: α) «Δάσος» σημαίνει έκταση με κάλυψη κόμης δέντρων (ή ισοδύναμο επίπεδο φυτοκάλυψης) άνω του 10% και επιφάνεια μεγαλύτερη από 0,5 εκτάριο. Τα δέντρα θα πρέπει να έχουν δυνατότητα να φθάσουν τουλάχιστον σε ύψος 5 μέτρων σε ώριμη ηλικία επί τόπου. Το δάσος είναι δυνατόν να αποτελείται είτε από κλειστούς δασικούς σχηματισμούς, όπου δέντρα διαφορετικών ορόφων και υπόροφης βλάστησης καλύπτουν υψηλό ποσοστό του εδάφους, είτε από ανοικτούς δασικούς σχηματισμούς με συνεχή κάλυψη από βλάστηση, όπου η κάλυψη κόμης δέντρων υπερβαίνει το 10%. Νεαρές φυσικές συστάδες και όλες οι φυτείες που έχουν δημιουργηθεί για δασικούς σκοπούς και πρόκειται να φθάσουν σε πυκνότητα κόμης 10% ή σε ύψος δέντρων 5 μέτρων περιλαμβάνονται στα δάση, όπως και οι περιοχές που κανονικά αποτελούν τμήμα δασικής περιοχής, αλλά προσωρινά δεν καλύπτονται από φυτά λόγω ανθρώπινης παρέμβασης ή φυσικών αιτίων, αναμένεται όμως να μετατραπούν και πάλι σε δάσος. Στον ορισμό του «δάσους» συμπεριλαμβάνονται: δασικά φυτώρια και φυτείες οπωροπαραγωγής, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του δάσους× δασικοί δρόμοι, αποψιλωμένες επιφάνειες, αντιπυρικές ζώνες και άλλες μικρές ανοικτές περιοχές εντός δάσους× δάση σε εθνικά πάρκα, προστατευόμενες φυσικές περιοχές και άλλες προστατευόμενες περιοχές, όπως είναι οι περιοχές ιδιαίτερου περιβαλλοντικού, επιστημονικού, ιστορικού, πολιτιστικού ή πνευματικού ενδιαφέροντος× ανεμόφρακτες και προστατευτικές ζώνες δέντρων με επιφάνεια τουλάχιστον 0,5 εκτάριο και πλάτος άνω των 20 μέτρων. Συμπεριλαμβάνονται οι φυτείες δέντρων καουτσούκ και φελλοφόρων δρυών. Από τον ορισμό εξαιρούνται ωστόσο εκτάσεις, χρησιμοποιούμενες κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες.

β) «Άλλη δασική έκταση» σημαίνει έκταση με κάλυψη κόμης δέντρων (ή ισοδύναμο

επίπεδο φυτοκάλυψης) 5 έως 10% από δέντρα που έχουν τη δυνατότητα να φθάσουν σε ύψος 5 μέτρων κατά την ωριμότητα επιτόπου ή με κάλυψη κόμης δέντρων (ή ισοδύναμο επίπεδο φυτοκάλυψης) άνω του 10% από δέντρα που δεν έχουν τη δυνατότητα να φθάσουν σε ύψος 5 μέτρων κατά την ωριμότητα επιτόπου (π.χ. δένδρα νάνοι ή υπανάπτυκτα) και κάλυψη με ξυλώδεις ή και θάμνους που αναφέρονται παραπάνω αλλά έχουν επιφάνεια μικρότερη του 0,5 εκταρίου και πλάτος κάτω των 20 μέτρων, οι οποίες κατατάσσονται στις «άλλες εκτάσεις». Εξαιρούνται επίσης εκτάσεις, χρησιμοποιούμενες κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες. γ) «Άλλη έκταση» σημαίνει έκταση μη κατατασσόμενη στα δάση ή σε άλλη δασική έκταση όπως ορίζονται στον παρόντα κανονισμό, αλλά η οποία, ωστόσο, έχει περιληφθεί στις στατιστικές δασικών πυρκαγιών σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Οι εκτάσεις αυτές μπορούν να περιλαμβάνουν ερεικώνες, χέρσες ή γεωργικές εκτάσεις που γειτνιάζουν με, ή περικλείονται από, δασική έκταση. δ) «Δασική πυρκαγιά» σημαίνει πυρκαγιά, η οποία εκδηλώνεται και εξαπλώνεται σε δάσος και άλλη δασική έκταση. Από τον ορισμό αυτό εξαιρείται η επιβεβλημένη ή ελεγχόμενη καύση συνήθως με σκοπό την μείωση ή την εξάλειψη της ποσότητας συσσωρευμένης καύσιμης ύλης στο έδαφος. ε) «Γεωγραφική αναφορά» σημαίνει αναφορά σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, εντός της οποίας συγκεντρώνονται στοιχεία ή άλλες πληροφορίες. Η περιοχή αυτή είναι δυνατόν να είναι ευρύτερη από την περιοχή ή το σημείο από όπου συγκεντρώνονται στοιχεία/πληροφορίες, παραδείγματος χάριν προκειμένου να εξασφαλίζεται η ανωνυμία όσον αφορά την πηγή των στοιχείων/πληροφοριών που συγκεντρώνονται».

10. Επειδή, από τις παρατιθέμενες στις τρεις προηγούμενες σκέψεις διατάξεις, όπως οι περιλαμβανόμενες στη σκέψη 8 ερμηνεύθηκαν από το ΔΕΚ, προκύπτουν τα εξής: Στην κοινοτική έννομη τάξη δασικά μέτρα ελήφθησαν αρχικώς μόνον ως παρακολουθηματικά της γεωργίας, δηλαδή με την αντίληψη ότι τα δασικά οικοσυστήματα πρέπει να προστατεύονται προς όφελός της. Σύντομα όμως επικράτησε η άποψη ότι η γεωργική δραστηριότητα μόνον εντός υγιούς φυσικού περιβάλλοντος είναι δυνατόν να λειτουργεί και ότι, συνεπώς, τα δασικά οικοσυστήματα λόγω της συμβολής τους στη δημιουργία ενός υγιούς φυσικού περιβάλλοντος, είναι προστατευτικά με δράσεις στηριζόμενες στην πολιτική της Κοινότητας στον αντίστοιχο τομέα, δηλαδή του περιβάλλοντος. Θεσπίστηκαν έτσι συστήματα και επιτροπή για την παρακολούθησή τους, καθώς και κοινές δράσεις για την προστασία τους από ειδικότερους κινδύνους που τα απειλούν και παρουσιάζουν

ανησυχητική εξέλιξη την ατμοσφαιρική ρύπανση και τις πυρκαγιές. Το ενδιαφέρον της Κοινότητας για τη διατήρηση και την αειφόρο διαχείριση των εντός αυτής δασικών οικοσυστημάτων κατέστη εν συνεχεία εντονότερο με τον προσδιορισμό δασικής στρατηγικής και την ένταξή της στο έκτο κοινοτικό πρόγραμμα για το περιβάλλον. Καρπός της εξελίξεως αυτής είναι ο Κανονισμός 2152/2003 (εφεξής: Κανονισμός), με τον οποίο επιδιώκεται πλέον η προστασία τους με ολοκληρωμένο πρόγραμμα παρακολουθήσεώς τους (άρθρ. 1 παρ. 1), που περιλαμβάνει όχι μόνο τη συνέχεια και την περαιτέρω ανάπτυξη των ανωτέρω δύο ειδικών προστατευτικών γι' αυτά δραστηριοτήτων (άρθρ. 1 παρ. 1γ'), που αξιολογούνται σε κοινοτικό επίπεδο (άρθρ. 2 παρ. 1β'). Τούτων έπεται ότι ήταν πλέον αναγκαίο να δοθεί, για πρώτη φορά, με το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού αυτού, ο ορισμός του κατά τα ανωτέρω προστατευόμενου και υπό παρακολούθηση έννομου αγαθού, των κοινοτικών δηλαδή οικοσυστημάτων (δασών και δασικών εκτάσεων), τα οποία επιτελούν τις αυτές πολλαπλές λειτουργίες σε όλα τα εδάφη της Κοινότητας και είναι, ως εκ τούτου, προστατευτέα βάσει συγκρίσιμων πληροφοριών. Ο εν λόγω ορισμός, ο οποίος περιλαμβάνει στοιχεία περιέχοντα αριθμητικώς προσδιοριζόμενα μεγέθη (ελάχιστη ένταση, ποσοστό συγκομώσεως, ύψος δέντρων), ασφαλώς εξυπηρετεί τους ανωτέρω σκοπούς του Κανονισμού, όπως εξ άλλου ρητώς αναφέρεται σε αυτόν (άρθρ. 3 εν αρχή). Περαιτέρω, κατά την πλειοψηφήσασα γνώμη των Συμβούλων Ν. Ρόζου, Α. Σακελλαροπούλου και Μ. Γκορτζολίδου, καθώς και του Παρέδρου Θ. Αραβάνη, όταν, ως προς το κατά τα ανωτέρω οριζόμενο από την κοινοτική έννομη τάξη έννομο αγαθό των δασικών οικοσυστημάτων, η εθνική έννομη τάξη προβλέπει, εκτός από ορισμένα από τα θέματα προστασίας του που ρυθμίζονται από τον Κανονισμό (λ.χ. πυρκαγιές) και άλλα θέματα προστασίας του ή διαχειρίσεώς του εν γένει, επί πλέον δηλαδή εκείνων που ρυθμίζονται από την κοινοτική περί αυτού έννομη τάξη, τα δασικά οικοσυστήματα δεν παύουν να έχουν την ιδιότητα του έννομου αγαθού κατά την κοινοτική έννομη τάξη και, συνεπώς, ισχύει και για τα ανωτέρω θέματα ο ορισμός που έχει δοθεί σε αυτό από το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού. Και τούτο διότι, ανεξαρτήτως του εύρους και της εντάσεως της προστασίας που παρέχεται στο έννομο αυτό αγαθό από την κοινοτική έννομη τάξη, η προστασία αυτή παρέχεται εν όψει των κοινών ιδιοτήτων του σε όλη την έκταση της Κοινότητας, λόγω ακριβώς των οποίων κατέστη κοινοτικό έννομο αγαθό λυσιτελώς προστατευτέο, δηλαδή βάσει συγκρίσιμων στοιχείων που προϋποθέτουν έναν και μόνον ορισμό του. Εξ άλλου, εάν ο ορισμός του δασικού οικοσυστήματος γίνεται, όπως εν προκειμένω, βάσει μεθόδου που θεμελιώνεται στον αριθμητικό προσδιορισμό των συστατικών του στοιχείων, δεν

είναι νοητή η ταυτόχρονη ύπαρξη και άλλου δασικού οικοσυστήματος, οριζομένου βάσει της ίδιας μεθόδου αλλά με διαφορετικό αριθμητικό, και όχι μόνο, προσδιορισμό ορισμένων μόνον από τα ανωτέρω συστατικά στοιχεία. Τούτων παρέπεται ότι ορισμός των δασικών οικοσυστημάτων που περιέχεται σε διάταξη εθνικής έννομης τάξης, δεν ισχύει αν περιλαμβάνει ορισμένα μόνο κοινά συστατικά στοιχεία με τον περί αυτών (των δασικών οικοσυστημάτων) ορισμό της κοινοτικής έννομης τάξεως καθώς και αν προσδιορίζει αριθμητικώς διαφορετικά τα ανωτέρω κοινά συστατικά στοιχεία. Εν όψει όμως και των αναγνωριζομένων από το άρθρο 174 της Συνθήκης ποικιλομορφιών των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας και των συνθηκών περιβάλλοντος σε κάθε μία από αυτές (παρ. 2 και 3 αυτού αντιστοίχως), δεν απαγορεύεται από τον Κανονισμό να ορίζουν οι εθνικές έννομες τάξεις ως δασικά οικοσυστήματα και εκτάσεις που δεν εμπίπτουν στον ορισμό του. Ο ορισμός αυτός της εθνικής νομοθεσίας μπορεί να περιλαμβάνει διαφορετικά στοιχεία. Ως προς τα κοινά όμως με τον Κανονισμό στοιχεία, επιτρέπεται μεν να μην τα προσδιορίζει αριθμητικώς, όχι όμως, όταν προβαίνει στον αριθμητικό προσδιορισμό τους, να αποκλίνει από εκείνον (τον αριθμητικό προσδιορισμό) του Κανονισμού. Οίκοθεν δε νοείται ότι τα στοιχεία που συλλέγονται από την παρακολούθηση των δασικών αυτών οικοσυστημάτων είναι συγκρίσιμα μόνον αν εμπίπτουν στην κατηγορία του άρθρου 3 γ) του Κανονισμού και υπό τις λοιπές προϋποθέσεις που η διάταξη αυτή θέτει. Ο Αντιπρόεδρος Π.Ν. Φλώρος, ο Σύμβουλος Α. Ράντος και ο Πάρεδρος Κ. Κουσούλης, διατύπωσαν την εξής γνώμη: Στον τομέα του περιβάλλοντος η Κοινότητα ασκεί τις αρμοδιότητες που της αναγνωρίζονται με τα άρθρα 174 έως 176 της Συνθήκης ΕΚ, με την διαδικασία και τις παρεκκλίσεις που προβλέπονται στις διατάξεις αυτές. Μη διαθέτοντας στον δασικό ειδικότερα τομέα, κοινή δασική πολιτική, αλλά χαράσσοντας μόνον δασική στρατηγική, η Κοινότητα έχει, μεταξύ άλλων, την αρμοδιότητα λήψεως μέτρων εναρμονίσεως των εθνικών νομοθεσιών σε συγκεκριμένα ζητήματα που αφορούν την προστασία των δασών, λαμβάνοντας υπ' όψιν, κατά ρητή πρόβλεψη της Συνθήκης, την ποικιλομορφία των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της. Στο πλαίσιο αυτό εκδόθηκε ο Κανονισμός 2152/2003, με σκοπό, όπως ρητώς αναφέρεται τόσο στον τίτλο όσο και στο περιεχόμενό του, την παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων στην Κοινότητα. Με τον Κανονισμό θεσπίζεται, ειδικότερα, σύστημα πληροφόρησης των κοινοτικών οργάνων για την κατάσταση των δασικών εν γένει εκτάσεων των κρατών μελών, προκειμένου να διευκολύνονται κοινοτικές δράσεις για την προστασία των εκτάσεων αυτών (φυτών και εδάφους) από τις πυρκαγιές, την ατμοσφαιρική ρύπανση

και τις κλιματικές μεταβολής. Στο πλαίσιο αυτό, και για τις ανάγκες εφαρμογής του, με το άρθρο 3 του Κανονισμού παρέχεται, μεταξύ άλλων, και ο ορισμός του δάσους, με χρήση και αριθμητικών-ποσοτικών κριτηρίων. Όπως, όμως, συνάγεται από τα ανωτέρω εκτεθέντα, ο ορισμός αυτός εφαρμόζεται μόνον σε έννομες σχέσεις και καταστάσεις που εμπίπτουν στα ως άνω ρυθμιζόμενα από τον Κανονισμό ζητήματα, δεν έχει δε γενική εφαρμογή, προκειμένου για την άσκηση εθνικών πολιτικών δασικής προστασίας. Τα Κράτη μέλη, δηλαδή, δεν κωλύονται να θεσπίσουν και να διατηρούν, αναγκαίους για την εφαρμογή επί μέρους εθνικών προστατευτικών ή εν γένει διαχειριστικών πολιτικών, ορισμούς του δάσους, διαφορετικούς από τον περιεχόμενο στον εν λόγω Κανονισμό, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι η εφαρμογή της κοινοτικής ρυθμίσεως ούτε θίγει το πεδίο εφαρμογής της. Επομένως, ένας εθνικός νομοθετικός ορισμός του δάσους, που εφαρμόζεται, προκειμένου να κριθεί αν μία έκταση πρέπει να κηρυχθεί ή όχι αναδασωτέα ή εάν θα χαρακτηριστεί ή όχι ως δασική, για τις ανάγκες εφαρμογής της σχετικής ελληνικής νομοθεσίας, ο οποίος ορισμός είναι, κατά την αντίληψη του έλληνα νομοθέτη, προσαρμοσμένος στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής χλωρίδας και την ιδιαίτερη μορφή, από πλευράς, μεταξύ άλλων, πυκνότητας των ελληνικών δασικών εκτάσεων, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού και, επομένως, δεν εμποδίζεται στην εφαρμογή του από τις εν λόγω διατάξεις του Κανονισμού αυτού. Επικουρικώς, και αν, δηλαδή, τα ως άνω ζητήματα ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, δεν αποκλείεται, πάντως, κατά τα ήδη εκτεθέντα, η θέσπιση εθνικών ορισμών του δάσους, με αριθμητικά κριτήρια, διαφοροποιούμενα από αυτά του Κανονισμού, και μάλιστα όταν αυτά απολήγουν σε πλέον προστατευτικό για το δάσος αποτέλεσμα (βλ. και άρθρο 176 ΣυνθΕΚ), εφ' όσον οι ορισμοί αυτοί δικαιολογούνται από τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στο εν λόγω Κράτος.

11. Επειδή, από την αντιπαραβολή των ορισμών του δάσους και της δασικής εκτάσεως που δίδονται με το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού και παρατίθεται στη σκέψη 9 και των ορισμών του δάσους και της δασικής εκτάσεως, οι οποίοι δίδονται με το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, όπως αντικαταστάθηκε και παρατίθενται στη σκέψη 5, προκύπτει ότι οι ορισμοί αυτοί δεν συμπίπτουν, διότι πολλά αριθμητικώς προσδιοριζόμενα μεγέθη των κοινών συστατικών τους στοιχείων, αλλά και άλλα στοιχεία, όπως είναι, μεταξύ άλλων, η ελάχιστη απαιτούμενη έκταση αλλά και η μορφή αυτής, καθώς και το ποσοστό της συγκομώσεως αλλά και ο τρόπος υπολογισμού του, ενώ περιέχουν και μη κοινά στοιχεία, όπως το ύψος των δέντρων.

Τούτου έπεται ότι η ανωτέρω εθνική διάταξη δεν είναι εφαρμοστέα ως ανίσχυρη. Αντιθέτως, ο ορισμός που δίδεται με το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, πριν αντικατασταθεί, δεν προβαίνει στον αριθμητικό προσδιορισμό των μεγεθών των κοινών στοιχείων αυτών και, επομένως, δεν αποκλίνει του ορισμού του Κανονισμού ως προς τον αριθμητικό προσδιορισμό των μεγεθών των κοινών συστατικών στοιχείων τους. Τούτου έπεται ότι ο ορισμός αυτός είναι ισχυρός όσον αφορά εκτάσεις που δεν μπορούν να καταταγούν στα δασικά οικοσυστήματα, όπως αυτά ορίζονται με το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού. Περαιτέρω, ενώ ο Ν. 998/1979 περιλαμβάνει σύμφωνα με το Σύνταγμα, όπως αναφέρεται στη σκέψη 5, ως ειδικό προστατευτικό μέτρο των δασικών οικοσυστημάτων την αναδάσωση δασών ή δασικών εκτάσεων, ο Κανονισμός δεν περιλαμβάνει τέτοιο προστατευτικό μέτρο. Τούτων έπεται κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας, ότι εφ' όσον προϋπόθεση, σύμφωνα με την εθνική έννομη τάξη, για την κήρυξη μιας εκτάσεως ως αναδασωτέας είναι να προϋπήρξε αυτή δάσος ή δασική έκταση, κατά τα αναφερόμενα στη σκέψη 5, η κρίση περί αυτού της οικείας πράξεως αναδασώσεως πρέπει να θεμελιωθεί στους ορισμούς του δάσους και της δασικής εκτάσεως που δίδονται είτε από το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι η πράξη αυτή δημοσιεύτηκε μετά την έναρξη της ουσιαστικής ισχύος του, είτε στην περίπτωση που η έκταση αυτή δεν μπορεί να καταταγεί σε εκείνες του Κανονισμού, από το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, όπως αυτό ίσχυε πριν αντικατασταθεί, μη επιτρεπομένης τέτοιας θεμελιώσεως στην ανίσχυρη, κατά τα ανωτέρω, διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 3208/2003, με την οποία το ανωτέρω άρθρο 3 του Ν. 998/1979 αντικαταστάθηκε. Κατά την ειδικότερη δε γνώμη του Συμβούλου Ν. Ρόζου, όπως προκύπτει από τη διατύπωση του τετάρτου εδαφίου του άρθρου 3 α του Κανονισμού κατά το οποίο περιλαμβάνονται στα δάση «οι περιοχές που κανονικά αποτελούν τμήμα δασικής περιοχής, αλλά προσωρινά δεν καλύπτονται από φυτά λόγω ανθρώπινης παρέμβασης ή φυσικών αιτίων, αναμένεται όμως να μετατραπούν και πάλι σε δάσος», το μέτρο της αναδασώσεως, ως ειδικό προστατευτικό μέτρο των δασών, προβλέπεται, εμμέσως πλην σαφώς, και από τον Κανονισμό. Και τούτο διότι η αναμονή μετατροπής και πάλι σε δάσος εκτάσεως που έχει απωλέσει την ιδιότητά του αυτή προϋποθέτει τη λήψη προστατευτικών μέτρων, όπως είναι η αναδάσωση. Κατά τη γνώμη όμως της μειοψηφίας, δεδομένου ότι ο Κανονισμός δεν περιλαμβάνει την αναδάσωση ως μέτρο προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων, η ανωτέρω κρίση της πράξεως αναδασώσεως πρέπει να θεμελιωθεί στους ορισμούς του άρθρου 3 παρ. 1-3 του Ν. 998/1979, όπως αυτό ισχύει μετά την αντικατάστασή του.

12. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση με την προβαλλόμενη απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Κρήτης, η οποία δημοσιεύτηκε μετά την έναρξη ουσιαστικής ισχύος τόσο του Κανονισμού όσο και του Ν. 3208/2003, κηρύχθηκε αναδασωτέα «λόγω καταστροφής της από εκχέρσωση» (παρ. 7 του προοιμίου της) έκταση εμβαδού 217,64 τ.μ. «με σκοπό.....τη διατήρηση του δασικού χαρακτήρα αυτής, την αποκατάσταση με φυσική αναγέννηση της κατεστραμμένης αυτοφυούς δασικής δασικής βλάστησης και τον αποκλεισμό της διαθέσεως αυτής για άλλη χρήση». Η έκταση αυτή, κατά την προβαλλόμενη πάντοτε πράξη, στην παρ. 3 του προοιμίου της οποίας γίνεται επίκληση των αναφερομένων στη σκέψη 5 διατάξεων των άρθρων 38 παρ. 1 και 41 παρ. 1 του Ν. 998/1979, συνορεύει ανατολικά με δάσος που έχει κηρυχθεί αναδασωτέο, βόρεια με δάσος που έχει κηρυχθεί αναδασωτέο και νότια με δάσος. Με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι η προβαλλόμενη δεν έχει εκδοθεί νομίμως, διότι για την επίδικη έκταση δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τίθενται από τις διατάξεις των παρ. 1 και 3 του Ν. 998/1979, όπως αυτές αντικαταστάθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 3208/2003, μεταξύ των οποίων η ελάχιστη έκταση και το ποσοστό της συγκομώσεως, είναι, κατά τις απόψεις της Διοικήσεως η εν λόγω έκταση, δάσος κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων διότι αποτελεί τμήμα ευρύτερης εκτάσεως δάσους.

13. Επειδή, τόσο κατά τους ορισμούς του δάσους και της δασικής εκτάσεως που δίδονται με το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, όπως αντικαταστάθηκε, όσο και κατά τους αντίστοιχους ορισμούς που δίδονται με το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού 2152/03, επιφάνεια με εμβαδόν 217,64 τ.μ. μπορεί να είναι δάσος ή δασική έκταση όχι αυτοτελώς, αλλά ως τμήμα ευρύτερης εκτάσεως που είναι δασική έκταση. Το τελευταίο όμως τούτο, ο χαρακτηρισμός δηλαδή της ευρύτερης εκτάσεως ως δάσους ή δασικής, εξαρτάται από τον ορισμό που δίνει κάθε μία από τις ανωτέρω διατάξεις. Κατά την άποψη της πλειοψηφίας, η κρίση της προσβαλλομένης, ερμηνευομένης εν όψει και των απόψεων της Διοικήσεως, περί του ότι η επίδικη έκταση πρέπει να κηρυχθεί αναδασωτέα διότι είναι τμήμα ευρύτερης εκτάσεως που αποτελεί δάσος κατά τον ορισμό του αντικατασταθέντος άρθρ. 3 του Ν. 998/1979 και του οποίου (τμήματος) η δασική βλάστηση καταστράφηκε με εκχέρσωση, δεν είναι νόμιμη. Και τούτο διότι, εφ' όσον, κατά τα ανωτέρω, η δίδουσα τον ορισμό του δάσους και της δασικής εκτάσεως διάταξη του άρθρου 3 α) και β) του Κανονισμού, η κρίση αυτή έπρεπε να θεμελιωθεί είτε στον ορισμό αυτό του κανονισμού είτε, εάν η επίδικη έκταση, κατόπιν ειδικώς αιτιολογημένης περί τούτου κρίσεως, δεν μπορούσε να

καταταγεί στα δασικά οικοσυστήματα, όπως αυτά προβλέπονται από τον Κανονισμό, στον ορισμό του άρθρ. 3 του Ν. 998/1979, όπως ίσχυε πριν αντικατασταθεί. Και, περαιτέρω, εάν η επίδικη έκταση ήταν δασικό οικοσύστημα κατά οιονδήποτε από τους, κατά τα ανωτέρω δύο ισχυρούς ορισμούς, η προβαλλόμενη πράξη αναδασώσεως θα στηριζόταν πάντως μόνο στις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας (άρθρα 38 παρ. 1 και 41 παρ. 1 Ν.998/1979). Κατά την ειδικότερη δε γνώμη του Συμβούλου Ν. Ρόζου, εάν η επίδικη έκταση ήταν δάσος κατά τον ορισμό του Κανονισμού, η προβαλλόμενη πράξη αναδασώσεως στηρίζεται και στη διάταξη του τετάρτου εδαφίου του άρθρου 3 α του Κανονισμού. Κατά τη γνώμη όμως της μειοψηφίας νομίμως με την προσβαλλόμενη θεμελιώνεται η ανωτέρω κρίση στον ορισμό του δάσους και της δασικής εκτάσεως που δίνεται με το αντικατασταθέν άρθρ. 3 του Ν. 998/1979, διότι η δίδουσα διαφορετικό ορισμό του δάσους και της δασικής εκτάσεως διάταξη του άρθρου 3 α) και β) του Κανονισμού δεν είναι εν προκειμένω εφαρμοστέα.

14. Επειδή, εν όψει του ότι η διδόμενη στη σκέψη 10 ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 3 του Κανονισμού από την οποία εξαρτάται η επίλυση της παρούσης υποθέσεως, δεν είναι πρόδηλη, το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 234 της Συνθήκης, να αναβάλει την περαιτέρω οριστική κρίση της υποθέσεως και να θέσει στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τα εξής ερωτήματα:

A. Εφαρμόζονται οι διδόμενοι από το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού 2152/2003 ορισμοί του δάσους και της δασικής εκτάσεως και σε θέματα προστασίας και διαχειρίσεως εν γένει των κατά του ανωτέρω ορισμού δασών και δασικών εκτάσεων τα οποία δεν ρυθμίζονται ρητά από τον Κανονισμό, προβλέπονται όμως από τις εθνικές έννομες τάξεις;

B. Εάν στο ανωτέρω ερώτημα A δοθεί θετική απάντηση, επιτρέπεται στις εθνικές έννομες τάξεις να ορίζουν ως δάση ή δασικές εκτάσεις και εκτάσεις σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 3 α) και β) του Κανονισμού 2152/2003;

Γ. Εάν στο ανωτέρω ερώτημα B δοθεί θετική απάντηση, ο επιτρεπόμενος να δοθεί από τις εθνικές έννομες τάξεις ορισμός, ως δασών και δασικών εκτάσεων, και εκτάσεων που δεν αποτελούν δάση ή δασικές εκτάσεις σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 3 α) και β) του Κανονισμού 2152/2003, μπορεί να διαφοροποιείται από τον

Νόμος και Φύση

Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη
<https://nomosphysics.org.gr>

ορισμό που δίνει ο ανωτέρω Κανονισμός τόσο ως προς τα συστατικά στοιχεία της έννοιας του δάσους ή της δασικής εκτάσεως που ο Κανονισμός διαλαμβάνει όσο και ως προς τον αριθμητικό προσδιορισμό των μεγεθών των τυχόν κοινών ως προς τα κοινά όμως με αυτόν στοιχεία επιτρέπεται μόνο να μην τα προσδιορίζει αριθμητικώς, όχι δε και να αποκλίνει εάν προβαίνει σε τέτοιον αριθμητικό προσδιορισμό, από εκείνον (τον αριθμητικό προσδιορισμό) του Κανονισμού;

* Όμοια η απόφαση 3560/2008

Σχόλιο

1. Στην απόφαση εκτίθενται εν πρώτοις οι διατάξεις του Συντάγματος και της κοινής νομοθεσίας που διέπουν την προστασία των δασών (σκ. 4 και 5) και έπειτα οι σχετικές διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας (σκ. 7, 8 και 9). Με την παρουσίαση των τελευταίων τεκμηριώνεται η ωρίμανση του κοινοτικού δικαίου για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνδέονται με την προστασία του δασικού πλούτου στον ενωσιακό χώρο. Αποκορύφωση αυτής της διεργασίας, η οποία συμβάλλει στην προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης σε μια ιδιαίτερα ευαίσθητη περιοχή, αποτελεί ασφαλώς ο κανονισμός 2152/2003, στον οποίο επιχειρείται ο ορισμός του δάσους και των δασικών εκτάσεων για πρώτη φορά με μια «περιβαλλοντοκεντρική» θεώρηση. Το γεγονός αυτό θα έθετε αργά ή γρήγορα το πρόβλημα της σχέσης του εθνικού ορισμού, ο οποίος ενσωματώθηκε μάλιστα το 2001 ως ερμηνευτική δήλωση στο Σύνταγμά μας, και του κοινοτικού ορισμού για τα δάση και τις δασικές εκτάσεις που περιέχεται στον παραπάνω Κανονισμό.

2. Οι δύο ορισμοί -παρά το εν πολλοίς κοινό περιεχόμενό τους- διαφέρουν σε ορισμένα σημεία, η διευκρίνιση των οποίων απαιτεί λεπτούς χειρισμούς τόσο του εθνικού όσο και του κοινοτικού δικαστή. Με την εν λόγω απόφαση ανοίγει λοιπόν ο δρόμος, για να αποκτήσει από περιεχόμενο η όσμωση εθνικού και κοινοτικού δικαίου σχετικά την προστασία του δασικού πλούτου και να οδηγήσει σε κοινά αποδεκτές λύσεις. Για το σκοπό αυτό το Δικαστήριο -επικαλούμενο τη θεωρία της *acte claire*, δηλαδή την έλλειψη σαφήνειας της κρίσιμης διάταξης του Κανονισμού 2152/2003-

παραπέμπει την επίλυση του θέματος στο ΔΕΚ. Είναι η δεύτερη φορά που το Ε΄ Τμήμα του Συμβουλίου Επικρατείας προσφεύγει στη συνδρομή του ΔΕΚ, για να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει κανόνα του κοινοτικού δικαίου. Είχε προηγηθεί η απόφαση ΣΤΕ 2389/2008 για την απαγόρευση αλιείας της σαρδέλας με συγκεκριμένο είδος εργαλείων.

3. Το Δικαστήριο, εκλαμβάνοντας τον ορισμό που περιέχει η ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 24 Συντ. ως συμβατό με το κοινοτικό δίκαιο, προβαίνει σε σύγκριση αφενός του κοινοτικού ορισμού και αφετέρου του ειδικότερου και λεπτομερέστερου εθνικού ορισμού για το δάσος και τις δασικές εκτάσεις που περιλαμβάνεται στο ν. 998/1979, όπως τροποποιήθηκε με το ν. 3208/2003. Κατά τη σύγκριση αυτή εντοπίζεται το πρόβλημα που έδωσε λαβή για την παραπομπή του ζητήματος στο ΔΕΚ (σκ. 12, 13) και διατυπώνονται τρία ερωτήματα προς τον κοινοτικό δικαστή (σκ. 14). Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε εξοικονόμησε έτσι το δυσχερέστερο πρόβλημα της σχέσης κοινοτικού και εθνικού συνταγματικού κανόνα και περιόρισε το ζήτημα στη σχέση κοινοτικού κανόνα και κανόνα της κοινής εθνικής νομοθεσίας. Για την απάντησή του το Δικαστήριο δέχεται σωστά, χωρίς πάντως να κάνει ρητή μνεία στο άρθρο 28 παρ. 2 και 3 Συντ., ότι, με βάση την αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου, υπερισχύει εν προκειμένω ο κοινοτικός κανόνας.

4. Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον ότι ένα ζήτημα που απασχολεί συχνά το Δικαστήριο, ο έλεγχος της νομιμότητας πράξεων που κηρύσσουν εκτάσεις αναδασωτέες, έδωσε απρόσμενα την αφορμή για την ανάδειξη της σχέσης εθνικού και κοινοτικού δικαίου σε μια ιδιαίτερα ευαίσθητη περιοχή. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι η απόφαση ελήφθη με ισχυρή μειοψηφία, ενώ στην πλειοψηφούσα άποψη διατυπώθηκε αποκλίνουσα γνώμη (*concurring opinion*). Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει τόσο τη δυσκολία του προβλήματος όσο και τη δημιουργική αντιπαράθεση που προηγήθηκε μεταξύ των μελών του Δικαστηρίου.

Γιώργος Παπαδημητρίου

Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΑΠΟΦΑΣΗ 2449/2008

ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

(Ασφαλιστικά μέτρα για τον έλεγχο αεροψεκασμού αμπελώννα

με φυτοφάρμακα δίπλα σε σχολείο)

Πρόεδρος: *Παναγιώτα Πασσίση*

Δικηγόροι: *Γ. Μπάλιας, Σ. Λένη, Ν. Φαρμάκης*

Το δικαίωμα του ανθρώπου στη χρήση και την απόλαυση της ωφέλειας του ζωτικού χώρου του αποτελεί την ιδιωτικού δικαίου έκφανση της κατοχύρωσης του κοινωνικού δικαιώματος στο περιβάλλον (άρθρο 24 παρ. 1 Συντ.) που τριτενεργεί στις ιδιωτικές έννομες σχέσεις μέσω των διατάξεων των άρθρων 57 και 967 επ. ΑΚ. Η με οποιονδήποτε τρόπο προσβολή στοιχείου του ζωτικού χώρου του ανθρώπου (ακτινοβολία, ρύπανση της ατμόσφαιρας) συνιστά προσβολή θεμελιώδους συνταγματικού του δικαιώματος, της αξίας του προσώπου.

Σύμφωνα με την αρχή της προφύλαξης πρέπει να λαμβάνονται μέτρα, όταν υπάρχουν επαρκείς λόγοι να θεωρείται ότι οι ψεκασμοί με μη ελεγχόμενα τοξικά φυτοφάρμακα δίπλα σε σχολείο και σε κατοικημένη περιοχή δημιουργούν σοβαρές βλάβες στην υγεία των κατοίκων της περιοχής και ιδιαίτερα στα παιδιά.

Επειδή πιθανολογήθηκε ενπροκειμένω κίνδυνος βλάβης της υγείας των κατοίκων της περιοχής, και ιδιαίτερα των μαθητών του σχολείου που γειτνιάζει άμεσα με τον ψεκαζόμενο αμπελώνα, πρέπει να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα ρύθμισης της κατάστασης. Επιτρέπεται να περιορισθεί ακόμη και η καλλιεργητική δραστηριότητα, χωρίς όμως να παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας. Τα ασφαλιστικά μέτρα δεν πρέπει πάντως να οδηγήσουν σε πλήρη στέρηση της οικονομικής ελευθερίας στο στάδιο της προσωρινής ρύθμισης χωρίς τις εγγυήσεις της τακτικής δίκης.

Βασικές σκέψεις

Κατά την ΑΚ 57 όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Ο νόμος δεν ορίζει την έννοια της προσωπικότητας, παρέχοντας έτσι το πλεονέκτημα στον εφαρμοστή του δικαίου να καλύψει και προσβολές, οι οποίες δεν μπορούσαν να προβλεφθούν από το νομοθέτη. Στην έννοια του δικαιώματος επί της προσωπικότητας περιλαμβάνονται όλα τα άυλα αγαθά, τα οποία είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα με το πρόσωπο και ανήκουν σ' αυτό, όπως τα σωματικά αγαθά, ψυχικά αγαθά, στοιχεία του ιδιωτικού βίου και της σφαίρας του απορρήτου κ.λπ., μεταξύ δε των αυλών αυτών αγαθών είναι και η κοινωνική ατομικότητα του ανθρώπου. Από τα ανωτέρω απορρέει και το δικαίωμα χρήσης των κοινόχρηστων πραγμάτων (ΑΚ 967, 968-970), όπως είναι ο ατμοσφαιρικός αέρας, η θάλασσα, που εντάσσονται στην ευρύτερη έννοια του περιβάλλοντος και συμπίπτουν σε ευρεία κλίμακα με τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά αγαθά, συνιστώντας τόσο προϋπόθεση ζωής, όσο και στοιχεία για την εξασφάλιση ποιότητας ζωής. Συνεπώς, το δικαίωμα χρήσης των κοινόχρηστων πραγμάτων αποτελεί αυτοτελή εκδήλωση του δικαιώματος της προσωπικότητας, όπως προσδιορίζεται από τη διάταξη της ΑΚ 57. Το βάθος του δικαιώματος επί της

προσωπικότητας προσδιορίζεται εννοιολογικά και με τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 2 και 5, 24 παρ. 1 του Συντ., η δε συμπεριφορά, με την οποία διαταράσσεται από τρίτους στοιχείο περιβαλλοντικό κατά τέτοιο τρόπο, ώστε είτε να αλλοιώνεται ή να καταργείται η κοινή ωφέλεια που πηγάζει από τη χρήση του συγκεκριμένου πράγματος, είτε να καθίσταται αδύνατη η χρήση του στοιχείου αυτού, συνιστά παράνομη προσβολή κατά τις ΑΚ 57, 970, όπως αυτές εμπλουτίζονται από το άρθρο 24 του Συντάγματος. Επομένως, το δικαίωμα του ανθρώπου στη χρήση και την απόλαυση της ωφέλειας του ζωτικού χώρου του αποτελεί την ιδιωτικού δικαίου έκφανση της κατοχυρώσεως από το αρθ. 24 παρ. 1 του Συντ. του κοινωνικού δικαιώματος στο περιβάλλον, που τριτενεργεί στις ιδιωτικές έννομες σχέσεις μέσω των διατάξεων των άρθρων 57 και 967 επ. ΑΚ. Η με οποιονδήποτε τρόπο προσβολή στοιχείου του ζωτικού χώρου του ανθρώπου (ακτινοβολία, ρύπανση της ατμόσφαιρας) συνιστά προσβολή θεμελιώδους συνταγματικού του δικαιώματος, της αξίας του προσώπου, την οποία δεν μπορεί να νομιμοποιήσει οποιαδήποτε κανονιστική διάταξη της κοινής νομοθεσίας, αφού μια τέτοια διάταξη θα είναι αντισυνταγματική και παράνομη. Η προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας μέσω των ανωτέρω διατάξεων του ΑΚ απαιτεί τη συνδρομή των εξής προϋποθέσεων: α) Προσβολή του δικαιώματος χρήσης, που συνίσταται στη διατάραξη από τρίτους κάποιου περιβαλλοντικού στοιχείου κατά τέτοιο τρόπο; ώστε να αλλοιώνεται ή να καταργείται η κοινή ωφέλεια που πηγάζει από τη χρήση του συγκεκριμένου πράγματος ή προσβολή της υγείας (σωματικής ή ψυχικής) του προσώπου, β) παράνομος χαρακτήρας της προσβολής, δηλαδή ύπαρξη συμπεριφοράς αντίθετης με τις επιταγές ή απαγορεύσεις της έννομης τάξης, που προσβάλλει την κοινή χρήση ή την κοινή ωφέλεια κοινού σε όλους ή κοινόχρηστου πράγματος ή τη σωματική ή την ψυχική υγεία του ατόμου. Η προστασία του ίδιου δικαιώματος, όταν συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, επιτυγχάνεται και με τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, εφόσον υπάρχει επείγουσα περίπτωση ή επικείμενος κίνδυνος, στοιχεία που θεωρούνται ότι υφίστανται διαρκώς στην περίπτωση της παρεμπόδισης της χρήσης των δικαιωμάτων που απαρτίζουν την προσωπικότητα του ατόμου. Η αξίωση που απορρέει από την προσβολή του πιο πάνω δικαιώματος συνίσταται -εκτός των άλλων -στην άρση της προσβολής και την παράλειψη της στο μέλλον, εφόσον υπάρχει βάσιμη απειλή επικείμενης προσβολής (προληπτική αξίωση για παράλειψη) (βλ. Ι. Καράκωστα, Περιβάλλον & Δίκαιο, Δεύτερη έκδοση, 2006, σ. 351 επ., ενδεικ. ΠΠΛάρ. 100/7007, ΠερΔικ 4/2007,587, ΜΠΑ 4531/2004, Τραπ. Νομ. Πληρ. ΝΟΜΟΣ, όπου και παραπομπές στη θεωρία και τη νομολογία). Για την άσκηση αγωγής με αίτημα την προστασία

της προσωπικότητας νομιμοποιείται ο χρήστης του συγκεκριμένου στοιχείου του ζωτικού χώρου, το οποίο υφίσταται προσβολή. Η παραδεκτή άσκηση της αγωγής προϋποθέτει, επιπλέον της νομιμοποίησής του διαδικίου και έννομο συμφέρον (ΚΠολΔ 68). Με δεδομένο ότι κάθε πρόσωπο, ως φορέας του δικαιώματος της προσωπικότητας, νομιμοποιείται να ζητήσει δικαστική προστασία για την προσβολή του δικαιώματος χρήσης και απόλαυσης των κοινών σε όλους και κοινόχρηστων πραγμάτων και προκείμενου να αποφευχθεί μια *actio popularis*, η καθιέρωση της οποίας δεν βρισκόταν στους σκοπούς του νομοθέτη του αστικού δικονομικού δικαίου, θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι ο αιτών θα πρέπει να βρίσκεται σε κάποια τοπική σχέση με το βλαπτόμενο περιβαλλοντικό αγαθό. Συνήθως όμως μια σημαντική προσβολή του ζωτικού χώρου διαχέεται σε ευρύτερη περιοχή, με συνέπεια να έχουν έννομο συμφέρον και να ζητήσουν δικαστική προστασία όλοι οι κάτοικοι της περιοχής. Έννομο συμφέρον για την έγερση αγωγής και για την παρέμβαση σε εκκρεμή δίκη με αντικείμενο την προστασία του ζωτικού χώρου με βάση την ΑΚ 57, θα πρέπει να αναγνωριστεί και στα νομικά πρόσωπα, στο καταστατικό των οποίων προβλέπεται αντίστοιχος σκοπός και τα οποία βρίσκονται επίσης σε τοπική σχέση με το θιγόμενο περιβαλλοντικό αγαθό (1. Καράκωστας, όπ., σελ. 372-373).

Κατά το άρθ. 5 παρ. 1 του Συντάγματος καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη. Η διάταξη αυτή προστατεύει, εκτός των άλλων και την οικονομική ελευθερία, εφόσον βέβαια με αυτή δεν προσβάλλονται τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζεται το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη. Έτσι, η επιχειρηματική δραστηριότητα, ως οικονομική ελευθερία, πρέπει να ασκείται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην προσβάλει την προσωπικότητα των άλλων, στην οποία περιλαμβάνεται και η αξίωση να ζει και να κινείται σε καθαρό και υγιές περιβάλλον. Ειδικότερη έκφανση της οικονομικής ελευθερίας αποτελούν οι εφαρμογές των σύγχρονων τεχνολογιών (γενετικά τροποποιημένα προϊόντα, φάρμακα, κεραίες κινητής τηλεφωνίας). Η γνώση των κινδύνων που προκύπτουν από τις δραστηριότητες αυτές είναι ακόμη ανολοκλήρωτη και ελλιπής, με αποτέλεσμα ο κοινός νομοθέτης και η Διοίκηση να ρυθμίζουν τις δραστηριότητες αυτές με βάση, όχι αποδεδειγμένους κινδύνους, αλλά ενδείξεις επικινδυνότητάς τους. Ο κοινός νομοθέτης δεν είναι ελεύθερος να μη λάβει μέτρα για τις δραστηριότητες αυτές, καθώς η υποχρέωσή του αυτή επιβάλλεται από το υπερνομοθετικής ισχύος κοινοτικό

δίκαιο (αρθ. 28 παρ. 2 Συντ.) ως υποχρέωση ανάπτυξης πολιτικής προφύλαξης. Ειδικότερα, με το άρθρο 174 της Συνθ. της ΕΕ ορίσθηκε, μεταξύ άλλων, ότι η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας και στηρίζεται και στις αρχές της προφύλαξης. Η αρχή της προφύλαξης, που εισήχθη στο κοινοτικό δίκαιο με τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ την 7-2-1992), αφορά τη διαχείριση της επιστημονικής αβεβαιότητας ως προς την ύπαρξη και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κινδύνων που μπορούν να προκληθούν ιδίως από την κυκλοφορία αγαθών ή την ανάπτυξη έργων ή δραστηριότητας και η αρχή αυτή εφαρμόζεται, όταν υπάρχει αληθής αβεβαιότητα ως προς τη διακινδύνευση και όχι σε περιπτώσεις, όπου υφίσταται επαρκής επιστημονική βάση για την αξιολόγηση της διακινδύνευσης και για την ύπαρξη και το βαθμό του κινδύνου. Στη διακήρυξη του Ρίο 1992 ορίσθηκε ότι όταν υπάρχουν απειλές σοβαρής ή ανεπανόρθωτης ζημίας, η έλλειψη πλήρους επιστημονικής βεβαιότητας δεν θα χρησιμοποιείται ως λόγος για την αναβολή λήψης αποδοτικών μέτρων, που προλαμβάνουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Με αυτό το πνεύμα, το ΔΕΚ απεφάνθη ότι «Οσάκις υφίστανται αμφιβολίες ως προς τη συνδρομή ή τη σημασία κινδύνων για την ανθρώπινη υγεία, μπορούν να λαμβάνονται μέτρα προστασίας χωρίς να αναμένεται να αποδειχθεί πλήρως το υπαρκτό και η σοβαρότητα των εν λόγω κινδύνων». Υπό αυστηρότερη εκδοχή της, η αρχή της προφύλαξης θεωρεί ότι μόνη η ύπαρξη ενδείξεων ως προς πιθανούς κινδύνους σοβαρής βλάβης, μη δυναμένους να αποκλεισθούν με βάση τα επιστημονικά πορίσματα, επιβάλλει τη λήψη περιοριστικών μέτρων στην κυκλοφορία αγαθών ή στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων και, υπό προϋποθέσεις, δημιουργεί τεκμήριο ύπαρξης κίνδυνου. Αλλά και στην περίπτωση αυτή, δεν ορίζεται ποιος βαθμός κινδύνου πρέπει να τεκμαίρεται. Κατά την άποψη που το Δικαστήριο αυτό θεωρεί ορθότερη και προκειμένου η αρχή της προφύλαξης να μην καταστεί εργαλείο άλογης ανάσχεσης της έρευνας και της ανάπτυξης, πρέπει η εν λόγω αρχή να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας, ως εργαλείο ορθολογικής διαχείρισης του κινδύνου. Η συναγωγή της αρχής της προφύλαξης στηρίζεται στη σοβαρότητα και το δυσεπανόρθωτο της βλάβης για την υγεία, την ασφάλεια και το περιβάλλον και στο ενδεχόμενο οι βλάβες αυτές να προκαλούνται από δραστηριότητα, για την οποία, υπό τα εκάστοτε διαθέσιμα επιστημονικά δεδομένα, καταλείπεται επιστημονική αβεβαιότητα. Επομένως, δραστηριότητες, για τα αποτελέσματα των οποίων υπάρχει επιστημονική αβεβαιότητα λόγω έλλειψης επαρκούς επιστημονικής γνώσης, ελέγχονται από το Δικαστή ως προς το αν κατά την άσκησή τους λαμβάνουν τα μέτρα προφύλαξης που

εξαλείφουν ή μειώνουν τους κίνδυνους, έτσι ώστε να προστατεύεται η αξία και η υγεία του προσώπου, που αποτελούν μείζονα και συνταγματικώς προστατευόμενα ατομικά δικαιώματα (ΠΠΛαρ 100/2007, ό.π., ΜΠΑ 4531/2004 ό.π.).

Εν προκειμένω, με την υπό κρίση αίτηση ο αιτών Δήμος Σικυωνίων ζητά να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα σε βάρος της καθ' ης για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί από την επικαλούμενη παράνομη συμπεριφορά της τελευταίας (καθ' ης) και ειδικότερα ζητά να απαγορευθεί προσωρινά στην καθ' ης ο ψεκασμός του αμπελώνα της με φυτοφάρμακα λόγω επικείμενου μη αναστρέψιμου κινδύνου βλάβης του περιβάλλοντος και της υγείας των όμορων δημοτών του και των μαθητών του 3ου Δημοτικού Σχολείου Κιάτου, το οποίο γειτνιάζει με τον αμπελώνα. Ζητά επίσης ο αιτών να απειληθεί σε βάρος της καθ' ης χρηματική ποινή και προσωπική κράτηση για κάθε παραβίαση των διατάξεων της απόφασης αυτής και να καταδικαστεί η καθ' ης στα δικαστικά του έξοδα. Η αίτηση αρμόδια και παραδεκτά εισάγεται ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου για να συζητηθεί κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (ΚΠολΔ 686 επ.), απορριπτόμενου ως κατ' ουσίαν αβασίμου τον ισχυρισμού της καθ' ης για καθ' ύλην αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου τούτου, καθώς δεν πρόκειται για ασφαλιστικά μέτρα που αποβλέπουν στην προσωρινή ρύθμιση των περιορισμών της κυριότητας ακινήτου από εκπομπές ή άλλες παρόμοιες επενέργειες από αλλότριο ακίνητο ούτε για ασφαλιστικά μέτρα νομής, οπότε και αρμόδιο καθ' ύλη είναι το ειρηνοδικείο, αλλά για (επικαλούμενη) παράνομη προσβολή της προσωπικότητας, οπότε θεμελιώνεται αρμοδιότητα καθ' ύλη του Δικαστηρίου τούτου. Η αίτηση είναι πλήρως ορισμένη, καθώς περιέχει όλα τα κατά νόμον αναγκαία στοιχεία, δηλαδή εκείνα που προσδιορίζουν το ασφαλιστέο δικαίωμα του αιτούντος, προς προστασία του οποίου επιδιώκεται το ασφαλιστικό μέτρο (ΑΚ 57), απορριπτόμενου του αντιθέτου περί αοριστίας ισχυρισμού της καθ' ης. Επίσης, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην οικεία μείζονα σκέψη, νομιμοποιείται ο αιτών Δήμος στην άσκηση της υπό κρίση αιτήσεως και έχει προς τούτο έννομο συμφέρον, δεδομένου ότι στο καταστατικό του προβλέπεται αντίστοιχος σκοπός με τον εν προκειμένω επιδιωκόμενο (βλ. άρθ. 75 παρ. 1 β,γ του ν. 3463/2006 «Κύρωση του Κώδικα Δήμου και Κοινοτήτων») και άλλωστε βρίσκεται σε τοπική σχέση με το, κατά τους ισχυρισμούς του, θιγόμενο περιβαλλοντικό αγαθό. Είναι νόμιμη η αίτηση κατά τα αναφερόμενα στη μείζονα σκέψη, στηριζόμενη, πέρα των εκεί αναφερόμενων διατάξεων, και στις διατάξεις των άρθρων 731, 732, 947, 176 ΚΠολΔ. Να σημειωθεί ότι όταν γίνεται επίκληση προσβολής της προσωπικότητας από την προσβολή της

χρήσης κοινού σε όλους ή κοινόχρηστου πράγματος, η απόφαση που διατάσσει την προσωρινή παράλειψη των προσβλητικών πράξεων δεν αποτελεί ικανοποίηση του δικαιώματος, διότι θέτει προσωρινά σε λειτουργία έννομη σχέση και δεν δημιουργεί αμετάκλητη κατάσταση που ματαιώνει το σκοπό της κύριας δίκης (Βλ. Καράκωστα ό.π., σελ. 37), απορριπτόμενου για το λόγο αυτό του σχετικού περί του αντιθέτου ισχυρισμού της καθ' ης. Πρέπει, επομένως, η αίτηση να εξεταστεί περαιτέρω κατ' ουσίαν.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 3ου Δημοτικού Σχολείου Κιάτου άσκησε με προφορική δήλωση της πληρεξουσίου του δικηγόρου πρόσθετη παρέμβαση υπέρ του αιτούντος επικαλούμενος προς τούτο έννομο συμφέρον από τον επικείμενο κίνδυνο βλάβης της υγείας των μαθητών του συγκεκριμένου Σχολείου και της προσβολής του περιβάλλοντος. Η πρόσθετη παρέμβαση παραδεκτά ασκήθηκε προφορικά (ΚΠολΔ 686 παρ. 6) και είναι νόμιμη (ΚΠολΔ 80), αφού είναι πρόδηλο το έννομο συμφέρον του παρεμβαίνοντος.

Από τις ένορκες καταθέσεις των μαρτύρων Βασιλικής Νικ. Πέτρου και Χρήστου-Ιωάννη Δανόπουλου του Άγγελου, που εξετάστηκαν με επιμέλεια των κύριων διαδίκων, αντίστοιχα, στο ακροατήριο του Δικαστηρίου τούτου, τις δοθείσες από την καθ' ης στο ακροατήριο διευκρινίσεις, την ένορκη βεβαίωση 5840/30-5-2008 ενώπιον της συμβ/φου Σικυώνος Αγγελικής Γιαμπουράνη-Ιωάννου, που λήφθηκε με φροντίδα του αιτούντος, και τα έγγραφα που προσκομίζουν νομίμως οι διάδικοι, πιθανολογούνται, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Το 3^ο Δημοτικό Σχολείο Κιάτου βρίσκεται στην περιοχή Νεάπολη της πόλης του Κιάτου επί της οδού Παπανικολή. Στο Σχολείο αυτό φοιτούν περί τους 150 μαθητές, οι οποίοι, όπως είναι προφανές, κατά τα διαλείμματα και τις άλλες ελεύθερες ώρες τους κινούνται στον προαύλιο χώρο του Σχολείου. Η καθ' ης η αίτηση έχει στην ίδια θέση και σε απόσταση μόλις τριών (3) μέτρων από τον περίβολο του Σχολείου (καθώς παρεμβάλλεται ιδιωτική οδός πλάτους τριών (3) μέτρων) και επί προσόψεως μήκους περίπου τριάντα (30) μέτρων, έναν αμπελώνα με 245 κλήματα σουλτανίνας, τον οποίο καλλιεργεί σταθερά κατ' έτος. Ο καλλιεργούμενος αυτός αμπελώνας βρίσκεται εντός του σχεδίου πόλης, ήτοι σε κατοικημένη περιοχή. Η σουλτανίνα, πρέπει να αναφερθεί, είναι μια καλλιέργεια που προσβάλλεται από πολλούς εχθρούς και ασθένειες και απαιτεί πολλές επεμβάσεις με φυτοπροστατευτικά προϊόντα. Οι επεμβάσεις ξεκινούν στο τέλος του χειμώνα με την καταπολέμηση των

ζιζανίων και συνεχίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της άνοιξης και του καλοκαιριού μέχρι τη συγκομιδή (τέλος καλοκαιριού αρχές Φθινοπώρου) με σκευάσματα που καταπολεμούν κυρίως μύκητες και έντομα. Οι επεμβάσεις επαναλαμβάνονται τακτικά, περίπου κάθε 30 ημέρες, και εξαρτώνται από τις καιρικές συνθήκες. Αυτά ισχύουν για την καλλιέργεια σουλτανίνας στην περιοχή της Κορινθίας και τα ακολουθεί, όπως όλοι οι καλλιεργητές, προφανώς και η καθ' ης, η οποία δεν αμφισβητεί ειδικά τα ανωτέρω σχετικώς υποστηριζόμενα από τον αιτούντα. Οι πιο συνηθισμένες δραστικές ουσίες που χρησιμοποιούνται στην περιοχή της Κορινθίας, όπως υποστηρίζει ο αιτών και δεν το αντικρούει η καθ' ης, είναι: ZIZANIOKTONA glyphosate, ΜΥΚΗΟΚΤΟΝΑ propineb, fosethil, spiroxamine, metiram, mancozeb, metalaxyl, myclobutanil, captan, cyprodinil, iprodione, folpet, cymoxamil κ.λπ., ENTOMOKTONA carbaryl, methomyl, chlorphyrifos, methiocarb κ.λπ. Από τις δραστικές αυτές ουσίες, κάποιες έχουν αξιολογηθεί ως επικίνδυνες από την Υπηρεσία Προστασίας Περιβάλλοντος της Καλιφόρνια των ΗΠΑ. Ειδικότερα, η ουσία glyphosate θεωρείται ύποπτη ως τοξική για το καρδιαγγειακό σύστημα, το αίμα κ.λπ. από το επίσημο αμερικανικό ινστιτούτο για την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων. Οι ουσίες captan, folpet, iprodione, mancozeb, methiocarb θεωρούνται αποδεδειγμένα καρκινογόνες, οι δε ουσίες metiram και myclobutanil θεωρούνται αποδεδειγμένα τοξικές για την αναπαραγωγή. Επειδή μάλιστα παρατηρείται ευρεία αδειοδότηση δραστικών ουσιών και σκευασμάτων, χωρίς προηγουμένως να έχει καταστεί εφικτή η επιστημονική αξιολόγηση τους από πλευράς επικινδυνότητας, η Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη αναλαμβάνει νομοθετικές πρωτοβουλίες, προτείνεται δε και η κατάργηση της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων και η αντικατάστασή της με Κανονισμό, ενώ παράλληλα εκπονήθηκε Πρόταση οδηγίας για τον καθορισμό πλαισίου κοινοτικής δράσης με σκοπό την επίτευξη αειφόρου χρήσης των φυτοφαρμάκων, όπου στο άρθ. 11 αυτής τονίζεται ότι επειδή τα φυτοφάρμακα ενέχουν κινδύνους για την υγεία του ανθρώπου και το περιβάλλον, χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για τη μείωση ή την αποτροπή τους, ανάμεσα δε στα προβλεπόμενα μέτρα είναι και η απαγόρευση της χρήσης φυτοφαρμάκων σε περιοχές που γειτνιάζουν με σχολεία ή παιδικές χαρές. Εξάλλου, με βάση επιδημιολογικές μελέτες ειδικών επιστημόνων, υποστηρίζεται ότι η έκθεση, ιδιαίτερα των παιδιών, στα φυτοφάρμακα συνδέεται με την ανάπτυξη πολλών μορφών καρκίνου, όπως τη λευχαιμία, το νευροβλάστωμα και τον καρκίνο του εγκεφάλου, ότι τα φυτοφάρμακα λειτουργούν σαν ορμονικοί διαταράκτες με σημαντικές επιπτώσεις στην υγεία των παιδιών καθώς και ότι η έκθεση των παιδιών σε εντομοκτόνα συνδέεται με τη μείωση των

διανοητικών λειτουργιών, με προβλήματα στη συμπεριφορά και με πρόωρους θανάτους. Επίσης, από δημοσιεύματα στον ημερήσιο τύπο που αναφέρονται σε σχετικές επιστημονικές έρευνες, διατυπώνεται η άποψη, χωρίς βέβαια απόλυτη απόδειξη, ότι τα φυτοφάρμακα συμβάλλουν στην αύξηση των καρκινογενέσεων. Εν προκειμένω, όπως υποστηρίζει ο προσθέτως παρεμβαίνων και δεν το αντικρούει ειδικά η καθ' ης, η τελευταία άρχισε τους ψεκασμούς με φυτοφάρμακα στον ανωτέρω αμπελώνα της περί το έτος 2001, χωρίς όμως να υπάρχει από τότε έντονη αντίδραση των μελών του προσθέτως παρεμβαίνοντος, αλλά και άλλων δημοτών του αιτούντος σε βάρος της αιτούσας για τους ψεκασμούς αυτούς λόγω έλλειψης γνώσης, όπως ισχυρίζεται ο προσθέτως παρεμβαίνων, σχετικά με τις επιπτώσεις των φυτοφαρμάκων στην υγεία των δημοτών που κατοικούν σε μικρή απόσταση από τον αμπελώνα της καθ' ης και κυρίως στην υγεία των μαθητών του άμεσα γειτνιάζοντος ανωτέρω Δημοτικού Σχολείου. Κατά την τελευταία διετία όμως, οι όμοροι με τον συγκεκριμένο αμπελώνα δημότες του αιτούντος και ιδιαίτερα τα μέλη του προσθέτως παρεμβαίνοντος, συνειδητοποιώντας προφανώς τους κινδύνους σοβαρής βλάβης της υγείας και του περιβάλλοντος από τα φυτοφάρμακα, αντιδρούν έντονα στους ψεκασμούς με αυτά από την καθ' ης, φοβούμενοι για τις επιπτώσεις που προκαλούν αυτά στην υγεία τους, υπήρξαν δε κάποιες φορές, προσφάτως από την άσκηση της κρινόμενης αίτησης, που δημιουργήθηκε έκρυθμη κατάσταση, απειλούσα κινδύνους για έριδες και διαπληκτισμούς μεταξύ των όμορων δημοτών του αιτούντος και της καθ' ης. Η τελευταία ισχυρίζεται από την πλευρά της ότι δεν θεμελιώνεται σε βάρος της παράνομη συμπεριφορά για την επικαλούμενη προσβολή της προσωπικότητας ιδιαίτερα των ως άνω συγκεκριμένων δημοτών του αιτούντος, καθώς ουδέποτε έχει χρησιμοποιήσει κατά τους ψεκασμούς της σουλτανοφυτείας της φυτοφάρμακα 1ης και 2ης κατηγορίας τοξικότητας, που και αυτά κατά την κείμενη νομοθεσία επιτρέπονται, αλλά υπό τον περιορισμό της απόστασης των 50 τουλάχιστον μέτρων από κατοικημένη περιοχή, αλλά χρησιμοποιεί αποκλειστικά σκευάσματα, των οποίων επιτρέπεται η χρήση, έχοντας εγκριθεί η κυκλοφορία τους με απόφαση του αρμόδιου κρατικού φορέα, συμμορφούμενη απολύτως με τις αναγραφόμενες επί της συσκευασίας τους οδηγίες χρήσης, χρησιμοποιώντας μάλιστα ψεκαστικό μηχάνημα χαμηλής πίεσης και ερχόμενη κάθε φορά σε συνεννόηση για τους ψεκασμούς σε ώρες κατάλληλης με τον εκάστοτε διευθυντή του 3ου Δημοτικού Σχολείου. Μάλιστα, από τις επικαλούμενες και προσκομιζόμενες από την καθ' ης βεβαιώσεις του Διευθυντή του 3ου Δημοτικού Σχολείου Κιάτου, πράγματι η τελευταία ουδέποτε προέβη σε ψεκασμούς κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες του Σχολείου σε παρελθόντα σχολικά

έτη. Βέβαια, ουδόλως προκύπτει από το αποδεικτικό υλικό το είδος των φυτοπροστατευτικών προϊόντων που χρησιμοποιεί η καθ' ης για την προστασία και την ανάπτυξη της σουλτανοφυτείας της ούτε αν χρησιμοποιεί δραστικές ουσίες από τις προαναφερθείσες που αποδεδειγμένα θεωρούνται ως επικίνδυνες για τον ανθρώπινο οργανισμό ούτε αν χρησιμοποιεί ουσίες «χαμηλής τοξικότητας» και ποιες, αποφεύγοντας η ίδια να κατονομάσει τα σκευάσματα που χρησιμοποιεί, ούτε ο αιτών και ο προσθέτως παρεμβαίνων επικαλούνται συγκεκριμένα φυτοφάρμακα που χρησιμοποιεί η καθ' ης, αναφερόμενοι οι τελευταίοι απλά στην τακτική που ακολουθείται στην Κορινθία για την καλλιέργεια της σουλτανίνας και στα σκευάσματα που χρησιμοποιούνται για το συγκεκριμένο σκοπό και που προφανώς χρησιμοποιεί και η καθ' ης. Η τελευταία υποστηρίζει ότι χρησιμοποιεί σχεδόν αποκλειστικά ουσίες λίπανσης, που επιτρέπονται χωρίς κανένα περιορισμό, που όμως και πάλι αποφεύγει να τις κατονομάσει λεπτομερώς. Βέβαια, στα πλαίσια της προσωρινής διάταξης που εξέδωσε ο Δικαστής του Δικαστηρίου τούτου ενόψει της κατάθεσης της ένδικης αίτησης και προκειμένου να αποφευχθούν οι επικείμενοι τότε διαπληκτισμοί μεταξύ των ανωτέρω δημοτών του αιτούντος και της καθ' ης με αφορμή τους ψεκασμούς του αμπελώνα της τελευταίας, η ορισθείσα από το Δήμαρχο Σικυωνίων Γεωπόνος Βασιλική Πέτρου, προκειμένου να ελέγξει το είδος των σκευασμάτων που θα χρησιμοποιούσε στο εξής η καθ' ης, διαπίστωσε ότι την 4-6-2008 η τελευταία χρησιμοποίησε BERELEX (φυτορυθμιστική ουσία), CROW MORE (λίπασμα) και AUXENOL 5-5-9 (λίπασμα). Όμως, με βάση τις προαναφερόμενες ενδεικτικά επιστημονικές αναφορές για την ύπαρξη, έστω, ενδείξεων ως προς πιθανούς κινδύνους βλάβης της ανθρώπινης υγείας από τους ψεκασμούς με φυτοφάρμακα (πέραν των αποδεδειγμένων κινδύνων, στους οποίους βεβαίως δεν αφορά η αρχή της προφύλαξης) και ενόψει του ότι δεν είναι γνωστό κάθε φορά που ψεκάζει η καθ' ης τη σουλτανοφυτεία της εάν χρησιμοποιούνται ακίνδυνες μη τοξικές ουσίες, δεδομένου άλλωστε ότι δεν φαίνεται πιθανό να χρησιμοποιούνται μόνο ουσίες λίπανσης και όχι άλλα σκευάσματα για την προστασία από ασθένειας της καλλιεργούμενης σουλτανίνας, τα οποία και ενέχουν κινδύνους για την υγεία καθώς άλλα έχουν αξιολογηθεί ως ύποπτα για σοβαρές βλάβες της υγείας, ενώ για τα λοιπά δεν αποκλείονται με βάση τα επιστημονικά πορίσματα πιθανοί κίνδυνοι σοβαρής βλάβης, υπάρχει, τουλάχιστον πιθανολόγηση ότι οι μαθητές του 3ου Δημοτικού Σχολείου Κιάτου, το οποίο γειτνιάζει άμεσα με τον αμπελώνα της καθ' ης, εκτίθενται ενδεχομένως και σε σοβαρούς κινδύνους της υγείας τους από τους ψεκασμούς με τα μη ελεγχόμενα φυτοφάρμακα που χρησιμοποιεί η καθ' ης, διότι, τα σταγονίδια

αυτών εισέρχονται στο Σχολείο από τα ανοικτά παράθυρα αλλά και στον προαύλιο χώρο, αφού η απόσταση του αμπελώνα από το Σχολείο είναι μόλις τρία μέτρα, με αποτέλεσμα να υπάρχει πιθανολόγηση πρόκλησης βλαβών στην υγεία ιδιαίτερα των μαθητών του εν λόγω Σχολείου αλλά και των κατοίκων της περιοχής (δημοτών του αιτούντος). Σημειωτέον ότι σύμφωνα με επιστημονικές αναφορές η έκθεση των παιδιών κατά την ανάπτυξη τους σε περιβαλλοντικά χημικά μπορεί να οδηγήσει σε μακροχρόνιες λειτουργικές βλάβες και αρρώστιες (βλ. και προσκομιζόμενη γνωμάτευση της καθηγήτριας της Ιατρικής Σχολής Αθηνών Πολυξένης Νικολοπούλου-Σταμάτη). Το ζήτημα βέβαια, σχετικά με τους κινδύνους που εγκυμονούν τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα και μάλιστα ανεξαρτήτως του βαθμού τοξικότητας είναι ανοικτό στην επιστημονική έρευνα και δεν υπάρχει πλήρης επιστημονική βεβαιότητα για την αξιολόγηση της διακινδύνευσης και για την ύπαρξη και το βαθμό του κινδύνου, όμως τούτο ακριβώς προκαλεί εύλογη, και όχι φανταστική, αβεβαιότητα και ανησυχία των δημοτών του αιτούντος (κατοίκων της περιοχής και των γονέων των μαθητών του συγκεκριμένου Σχολείου) που φοβούνται για τις επιπτώσεις στην υγεία τους. Η αβεβαιότητα ακριβώς αυτή προσβάλλει το θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα των δημοτών του αιτούντος, (ιδιαίτερα των παιδιών (μαθητών) των μελών του προσθέτως παρεμβαίνοντος Συλλόγου και των λοιπών κατοίκων της περιοχής), σε ασφαλή και υγιή διαβίωση μέσα σε καθαρό και υγιεινό περιβάλλοντα χώρο, η προσβολή δε αυτή σαφώς είναι παράνομη διότι προσβάλλει το απόλυτο δικαίωμα της προσωπικότητας ιδιαίτερα των ανωτέρω δημοτών του αιτούντος και σε κάθε περίπτωση η ως άνω αβεβαιότητα δημιουργεί, κατά τα αναφερόμενα στη μείζονα σκέψη, τεκμήριο υπέρ της υγείας του ανθρώπου και του περιβάλλοντος με βάση την αρχή της προφύλαξης, η οποία συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, πρέπει να λαμβάνονται μέτρα προφύλαξης όταν υπάρχουν επαρκείς λόγοι να θεωρείται ότι οι ψεκασμοί με μη ελεγχόμενα τοξικά φυτοφάρμακα ακριβώς δίπλα στο ανωτέρω Δημοτικό Σχολείο και σε κατοικημένη περιοχή δημιουργεί σοβαρές βλάβες στην υγεία των κατοίκων της συγκεκριμένης περιοχής και ιδιαίτερα στα παιδιά που βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξης τους, δεδομένου ότι η αρχή της προφύλαξης δεν έχει στόχο την προστασία των ατόμων από γνωστούς κι προβλέψιμους κινδύνους, αλλά από πιθανούς και μη γνωστούς, σε πολλές δε περιπτώσεις ορισμένες ασθένειες εκδηλώνονται μεταγενέστερα, με επακόλουθο τη δυσχέρεια ακριβούς προσδιορισμού περιπτώσεων παθήσεων. Και φυσικά η προσβολή αυτή της προσωπικότητας κατά την εν λόγω έκφραση της δεν αίρεται ακόμη και με δεδομένο το γεγονός ότι όλα τα σκευάσματα

που χρησιμοποιεί η καθ' ης τα επιτρέπει η κείμενη νομοθεσία, διότι την προσβολή του θεμελιώδους συνταγματικού δικαιώματος της αξίας και υγείας του ανθρώπου, δεν μπορεί να νομιμοποιήσει ούτε κανονιστική διάταξη της κοινής νομοθεσίας, όπως αναφέρεται στη μείζονα σκέψη. Κατόπιν των ανωτέρω και πιθανολογηθέντος κινδύνου βλάβης της υγείας των κατοίκων της ανωτέρω περιοχής και ιδιαίτερα των μαθητών του 3ου Δημοτικού Σχολείου Κιάτου που γειτνιάζει άμεσα με τον ψεκαζόμενο αμπελώνα της καθ' ης, πρέπει να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα ρύθμισης της κατάστασης, τα οποία, χάριν της προστασίας της προσωπικότητας, μπορεί και να περιορίσουν ακόμη την καλλιεργητική δραστηριότητα της καθ' ης, χωρίς να παραβιάζουν όμως την αρχή της αναλογικότητας, και τα οποία δεν πρέπει να οδηγήσουν σε πλήρη στέρηση της οικονομικής ελευθερίας της καθ' ης στο στάδιο αυτό της προσωρινής ρύθμισης χωρίς τις εγγυήσεις της τακτικής δίκης, όπως ζητεί ο αιτών με το να απαγορευθεί προσωρινά στην καθ' ης να ψεκάσει τον αμπελώνα της, καθώς η επιδιωκόμενη προστασία μπορεί να εξασφαλιστεί επί του παρόντος με περιορισμούς στον τρόπο και τις ώρες ψεκασμού, στον έλεγχο των χρησιμοποιούμενων φυτοπροστατευτικών προϊόντων και με άλλα μέτρα, όπως ειδικότερα αναφέρεται στο διατακτικό, μεταξύ των οποίων και ότι για τους ψεκασμούς των σκευασμάτων θα χρησιμοποιούνται ψεκαστήρες χαμηλής πίεσεως, ώστε το ψεκαστικό υγρό να καλύπτει τα καλλιεργούμενα φυτά και όχι το διπλανό περιβάλλον, όπως επισημαίνεται στην από 2-4-2002 εγκύκλιο της Δ/σης Γεωργίας του νομού Κορινθίας, μη αναφερόμενη μόνο στα φυτοπροστατευτικά προϊόντα 1ης και 2ης κατηγορίας τοξικότητας, καθώς και ότι οι ψεκασμοί πρέπει να γίνονται όταν επικρατεί άπνοια και με χαμηλή πίεση των ψεκαστικών μέσων ώστε το ψεκαστικό υγρό να περιορίζεται στη φαλλική επιφάνεια των καλλιεργειών. Κατ' ακολουθίαν τούτων, πρέπει η αίτηση να γίνει δεκτή εν μέρει ως βάσιμη και κατ' ουσίαν, να ρυθμιστεί προσωρινά η κατάσταση, κατά τα αναφερόμενα ειδικότερα στο διατακτικό, να απειληθεί σε βάρος της καθ' ης χρηματική ποινή ύψους 2.000 ευρώ υπέρ του αιτούντος και προσωπική κράτηση διάρκειας ενός μηνός για κάθε παραβίαση των διατάξεων του διατακτικού της απόφασης αυτής και να συμψηφιστούν τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων λόγω της πλοκής του νομικού ζητήματος (ΚΠολΔ 179).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Συνεκδικάζει την αίτηση και την πρόσθετη παρέμβαση κατ' αντιμωλίαν των διαδίκων.

Δέχεται την αίτηση και την πρόσθετη παρέμβαση.

Υποχρεώνει προσωρινά την καθ' ης 1) να παραλείπει να ψεκάζει την αναφερόμενη στο σκεπτικό της παρούσας σουλτανοφυτεία της με φυτοπροστατευτικά προϊόντα κατηγορίας τοξικότητας I και II καθώς και με τις αναφερόμενες επίσης στο σκεπτικό δροστικές ουσίες, οι οποίες έχουν αξιολογηθεί ως ιδιαίτερα επικίνδυνες για τον ανθρώπινο οργανισμό και είναι γνωστές στους καλλιεργητές του είδους, 2) να χρησιμοποιεί τα πιο ήπια για τον ανθρώπινο οργανισμό φυτοπροστατευτικά προϊόντα, συμβουλευόμενη προς τούτο τους υπεύθυνους επιστήμονες των καταστημάτων εμπορίας τέτοιων προϊόντων, 3) να παραλάβει να χρησιμοποιεί για τους ψεκασμούς τουρμπίνα, 4) να χρησιμοποιεί για τους ψεκασμούς αποκλειστικά και μόνο ψεκαστήρες χαμηλής πίεσης και να ψεκάζει όταν επικρατεί άπνοια και σε ημέρες που δεν λειτουργεί το 3^ο Δημοτικό Σχολείο Κιάτου, ενημερώνοντας την προηγούμενη ημέρα για την πρόθεση της αυτή και την ώρα που θα λάβει χώρα ο ψεκασμός, τον Δήμαρχο του αιτούντος Δήμου, ο οποίος οφείλει να ενημέρωνει αντίστοιχα και τον Διευθυντή του ανωτέρω Σχολείου, ώστε να μη συχνάζουν μαθητές κατά την ώρα του ψεκασμού στον προαύλιο χώρο του Σχολείου και 5) να ανέχεται κατά τους ψεκασμούς τον έλεγχο από τον αιτούντα δια του ορισθέντος προς τούτο από τον τελευταίο προσώπου, το οποίο θα έχει γνωστοποιηθεί στην ίδια (καθ' ης) και το οποίο φυσικά θα έχει τις σχετικές επιστημονικές γνώσεις, για το είδος των φυτοπροστατευτικών προϊόντων και το νερό που θα χρησιμοποιούνται για ψεκασμό, συντασσόμενου ταυτόχρονα από το ορισθέν από τον Δήμαρχο πρόσωπο και σχετικού εγγράφου σε δυο αντίτυπα για το είδος των χρησιμοποιούμενων σκευασμάτων και για τυχόν παρατηρήσεις, τα οποία θα υπογράφονται από τον ορισθέντα για τον έλεγχο και από την καθ' ης, το ένα των οποίων θα παραδίδεται στην τελευταία. Στην περίπτωση που δεν παρίσταται το συγκεκριμένο πρόσωπο κατά την ορισθείσα ημέρα και ώρα του ψεκασμού, η καθ' ης θα μπορεί να πραγματοποιεί τον ψεκασμό παρά την απουσία του.

Απειλεί σε βάρος της καθ' ης χρηματική ποινή ύψους δυο χιλιάδων (2.000) ευρώ και προσωπική κράτηση ενός (1) μηνός για κάθε παραβίαση των διατάξεων του διατακτικού της απόφασης αυτής.

Παρατηρήσεις στην ΜονΠρΚορ 2449/2008

1. Η σχολιαζόμενη απόφαση παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τόσο ως προς τις περιεχόμενες στη μείζονα πρόταση σκέψεις της όσο και ως προς την εφαρμογή τους στην κρινόμενη περίπτωση. Αξιοσημείωτη είναι ιδίως η θεώρηση του άρθρου 57 ΑΚ ως διάταξης μέσω της οποίας τριτενεργεί το άρθρο 24 Συντ., αλλά και η αναγνώριση της ανάγκης αναγωγής στην αρχή της αναλογικότητας κατά τη στάθμιση ανάμεσα στο δικαίωμα χρήσης των κοινόχρηστων πραγμάτων και στο δικαίωμα ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας.

2. Κατά την ερμηνευτική προσέγγιση των εφαρμοστέων στην κρινόμενη περίπτωση διατάξεων, η απόφαση προβαίνει με σαφήνεια στη διευκρίνιση της λειτουργικής σχέσης του άρθρου 57 ΑΚ με το άρθρο 24 του Συντάγματος. Η πρόβλεψη ατομικού δικαιώματος προς προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με την αναθεώρηση του 2001 φαίνεται να διευκόλυνε την αναγνώριση από τη νομολογία της κανονιστικής επιρροής της διάταξης και σε οριζόντιες μεταξύ ιδιωτών σχέσεις. Στην κατεύθυνση αυτή, η νομολογία προχώρησε ένα βήμα περισσότερο κατά την εφαρμογή των άρθρων 57 και 967 επ. ΑΚ για την προστασία του ζωτικού χώρου, όχι στο επίπεδο του εμπλουτισμού του ρυθμιστικού περιεχομένου των διατάξεων, αφού αυτός είχε επιχειρηθεί με επιτυχία ήδη από τη δεκαετία του 1980, αλλά στο επίπεδο της θεμελίωσης του εμπλουτισμού αυτού σε υπερνομοθετικές αξιολογήσεις. Σε συνέχεια προηγούμενων αποφάσεων δικαστηρίων της ουσίας (βλ. ενδεικτικά ΜονΠρωτΛαρ 3687/2005· ΜονΠρωτΡεθ 186/2004 De Lege 2005, 84· ΜονΠρωτΘεσ 16242/2003 Αρμ 2005, 1202· ΜονΠρωτΒολ 1531/2002 ΕλλΔνη 2002, 1497), το δικαστήριο δέχεται πλέον ρητώς ότι *«Το βάθος του δικαιώματος επί της προσωπικότητας προσδιορίζεται εννοιολογικά και με τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 2 και 5, 24 παρ. 1 του Συντ., η δε συμπεριφορά, με την οποία διαταράσσεται από τρίτους στοιχείο περιβαλλοντικό ... συνιστά παράνομη προσβολή κατά τις ΑΚ 57, 970, όπως αυτές εμπλουτίζονται από το άρθρο 24 του Συντάγματος. Επομένως το δικαίωμα του ανθρώπου στη χρήση και την απόλαυση της ωφέλειας του ζωτικού χώρου του αποτελεί την ιδιωτικού δικαίου έκφανση της κατοχυρώσεως από το άρθρο 24 του Συντ. του κοινωνικού δικαιώματος στο περιβάλλον, που τριτενεργεί στις ιδιωτικές έννομες σχέσεις μέσω των διατάξεων των άρθρων 57 και 967 επ. ΑΚ»*.

Η ανάδειξη της απόλαυσης στοιχείων του ζωτικού χώρου ως προστατευόμενης έκφανσης του δικαιώματος της προσωπικότητας με έρεισμα την κανονιστική επίδραση του άρθρου 24 Συντ. είχε υποστηριχθεί από νωρίς στη θεωρία (βλ. σχετικά ήδη *Καράκωστα*, Περιβάλλον και Αστικό Δίκαιο, 1987, σ. 38 επ., 41 επ.), δεν είχε όμως βρει αντίστοιχη απήχηση στη νομολογία, η οποία φαίνεται να δίσταζε να συνδέσει το δικαίωμα της προσωπικότητας με τη συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας του περιβάλλοντος. Η σχολιαζόμενη απόφαση υποστηρίζει σαφώς ότι η αναγνώριση δικαιώματος απόλαυσης των περιβαλλοντικών αγαθών, ως διάσταση του δικαιώματος της προσωπικότητας, αποτελεί την ιδιωτικού δικαίου έκφανση του θεμελιώδους δικαιώματος προς προστασία του περιβάλλοντος, που κατοχυρώνει το άρθρο 24 Συντ. Η σημασία της θέσης αυτής είναι διττή: Αφενός αναδεικνύεται η ιδιωτικού δικαίου διάσταση της συνταγματικής κατοχύρωσης της προστασίας του περιβάλλοντος, αφετέρου ενισχύεται κανονιστικά η έκφανση του δικαιώματος της προσωπικότητας που αφορά στη χρήση των περιβαλλοντικών αγαθών, ιδιαίτερα δε κατά την εναρμόνιση του δικαιώματος αυτού με άλλα συγκρουόμενα προς αυτό δικαιώματα, όπως την κυριότητα ή την ελευθερία οικονομικής δραστηριότητας.

3. Η επίκληση του θεσπιζόμενου στο άρθρο 24 Συντ. δικαιώματος στις έννομες σχέσεις ιδιωτικού δικαίου δικαιολογείται από το δικαστήριο με την σκέψη ότι αυτό «*τριτενεργεί στις ιδιωτικές έννομες σχέσεις μέσω των διατάξεων των άρθρων 57 και 967 επ. ΑΚ*». Το δικαστήριο, έχοντας προδήλως υπ' όψιν και τον κανόνα του άρθρου 25 παρ. 1 εδ. β Συντ («*Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν*») προσανατολίζεται στην ερμηνευτική προσέγγιση που έχει περιγραφεί από την επιστήμη ως «έμμεση τριτενέργεια» των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην περίπτωση αυτή δεν τίθεται ζήτημα ευθείας επίκλησης και εφαρμογής των διατάξεων που ιδρύουν θεμελιώδη δικαιώματα σε σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, αλλά αξιοποίησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την ερμηνεία διατάξεων του κοινού δικαίου, προκειμένου να εμπλουτισθεί κανονιστικά το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών. Καθίσταται, έτσι, εφικτό είτε να συγκεκριμενοποιηθούν γενικές ρήτρες κατά τρόπο εναρμονισμένο με την αξιολογήσεις του συντακτικού νομοθέτη είτε να αναδειχθούν νέες διαστάσεις των ιδρυόμενων από διατάξεις του κοινού δικαίου δικαιωμάτων (πρβλ. εντελώς ενδεικτικά, με δικαιολογημένες επιφυλάξεις για την ακρίβεια του όρου «έμμεση τριτενέργεια» *Δωρή*, Νομικές Μελέτες, 1993, σ. 37 επ.).

Το δικαίωμα-πλαίσιο της προσωπικότητας αναδείχθηκε εξ αρχής σε πρόσφορο πλαίσιο για την ένταξη των αξιολογήσεων που διέπουν τα θεμελιώδη δικαιώματα στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου. Με επίκληση της κανονιστικής επίδρασης των συνταγματικών δικαιωμάτων αναδείχθηκαν βαθμιαία προστατευόμενες εκφάνσεις της προσωπικότητας, όπως η σφαίρα της ιδιωτικότητας, η δυνατότητα επαγγελματικής και κοινωνικής εξέλιξης, η πληροφοριακή αυτοδιάθεση, αλλά και η (κρίσιμη εν προκειμένω) πρόσβαση και η απόλαυση των κοινών σε όλους και κοινόχρηστων πραγμάτων. Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, η εκάστοτε εξεταζόμενη συνταγματική διάταξη αξιοποιήθηκε ερμηνευτικά προκειμένου να διευρυνθεί το προστατευτικό πεδίο του δικαιώματος της προσωπικότητας και να προστατευθούν, όχι πλέον μόνο έναντι της κρατικής εξουσίας αλλά και με τα μέσα του ιδιωτικού δικαίου, διαφορετικές διαστάσεις της ατομικότητας του ανθρώπου.

4. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να αποδοθεί στην σχολιαζόμενη απόφαση και ως προς την εκ μέρους της επίκληση και εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας. Η σχετική κρίση του δικαστηρίου είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, διότι δεν περιορίζεται στην αφηρημένη αναφορά της ανάγκης προσφυγής στην αρχή της αναλογικότητας κατά τη στάθμιση συγκρουόμενων δικαιωμάτων, αλλά επιχειρεί με εύστοχο τρόπο την εξειδίκευση της αρχής και την εναρμόνιση των προβαλλόμενων δικαιωμάτων στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Σε θεωρητικό επίπεδο, αφού το δικαστήριο εκθέσει το έρεισμα και το ειδικότερο περιεχόμενο της αρχής της προφύλαξης, παρατηρεί ότι «... προκειμένου η αρχή της προφύλαξης να μην καταστεί εργαλείο άλογης ανάσχεσης της έρευνας και της ανάπτυξης, πρέπει η εν λόγω αρχή να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας, ως εργαλείο ορθολογικής διαχείρισης του κινδύνου». Με δεδομένο ότι για την επίκληση της αρχής της προφύλαξης αρκεί η ύπαρξη ενδείξεων για τον κίνδυνο μελλοντικής βλάβης, το δικαστήριο δέχεται ορθώς ότι τα λαμβανόμενα κατ' εφαρμογή της αρχής μέτρα, που συνιστούν κατά κανόνα περιορισμό άλλων προστατευόμενων δικαιωμάτων, πρέπει να εναρμονίζονται με την αρχή της αναλογικότητας (πρβλ. και άρθρο 25 παρ.1 εδ δ Συντ.).

Η εκδήλωση της αρχής της αναλογικότητας που εδώ ενδιαφέρει ιδιαιτέρως είναι (όχι τόσο η αναγκαιότητα και η προσφορότητα των μέτρων που λαμβάνονται προς επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, όσο) η στάθμιση της επάχθειας που τα

επιλεγόμενα μέτρα συνεπάγονται και ο μετριασμός της μέσω των μέτρων αυτών προσβολής άλλων προστατευόμενων δικαιωμάτων. Κρίσιμος είναι, με άλλα λόγια, ο περιορισμός των μέσων που θα προκριθούν για την επίτευξη του επιβαλλόμενου από την αρχή της πρόληψης σκοπού στο απολύτως αναγκαίο μέτρο, ώστε να περιορισθεί στον ελάχιστο δυνατό βαθμό η προσβολή των συγκρουόμενων με το δικαίωμα απόλαυσης των περιβαλλοντικών αγαθών δικαιωμάτων (Για την σημασία της αρχής της αναλογικότητας στην περίπτωση σύγκρουσης δικαιωμάτων του ιδιωτικού δικαίου βλ. αντί όλων Δωρή, Γενέθλιον Απόστολου Σ. Γεωργιάδη, I, 2006, σ. 253 επ, με περαιτέρω παραπομπές).

Η προσέγγιση αυτή, η οποία είναι άλλωστε, εν όψει και του νέου εδ. δ' του άρθρου 25 παρ. 1 Συντ., επιβεβλημένη και από το Σύνταγμα, επιτυγχάνει κατά τον ικανοποιητικότερο τρόπο την εναρμόνιση συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Στην περίπτωση μάλιστα του δικαιώματος απόλαυσης των περιβαλλοντικών αγαθών, το οποίο συνηθέστατα θα συγκρούεται είτε με αντίστοιχο δικαίωμα άλλων προσώπων είτε με δικαιώματα, η άσκηση των οποίων συνεπάγεται επενέργεια επί του φυσικού περιβάλλοντος, όπως το δικαίωμα της ιδιοκτησίας ή της οικονομικής ελευθερίας, η προσφυγή στην αρχή της αναλογικότητας επιτρέπει την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος χωρίς να επέρχεται υπέρμετρη θυσία των άλλων, ομοίως συνταγματικά κατοχυρωμένων, δικαιωμάτων, ούτε να απαιτείται επίκληση της -αμφίβολης άλλωστε- in abstracto ιεράρχησης των δικαιωμάτων.

Σε συνέπεια προς την προσέγγιση αυτή, το δικαστήριο (κατ' εφαρμογή και του άρθρου 692 παρ. 2 ΚΠολΔ, που δεν επιτρέπει τη λήψη περισσότερων ασφαλιστικών μέτρων από όσα είναι αναγκαία για την αποτροπή του επικείμενου κινδύνου), δεν διατάσσει, όπως ζητήθηκε στην αίτηση, την καθ' ης να απέχει γενικώς από τον ψεκασμό του αμπελώνα της. Αντιθέτως, προβαίνοντας σε επιτυχή συγκεκριμενοποίηση των επιταγών της αρχής της αναλογικότητας στην κρινόμενη περίπτωση, διατάσσει περιορισμούς στον τρόπο και τις ώρες ψεκασμού και στα χρησιμοποιούμενα για τον ψεκασμό σκευάσματα και μηχανήματα, ενώ επιβάλλει και υποχρεώσεις πληροφόρησης ως προς την ηπιότερη κατά περίπτωση μέθοδο ψεκασμού και ενημέρωσης της σχολικής κοινότητας για τις συνθήκες του ψεκασμού. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνει την ευκατὰ προστασία των μαθητών του γειτονικού προς τον αμπελώνα σχολείου, χωρίς παράλληλα να αναιρέσει ολοκληρωτικά το δικαίωμα της καθ' ης προς οικονομική εκμετάλλευση του αμπελώνα και ανάπτυξη οικονομικής

δραστηριότητας.

Ζαφείρης Τσολακίδης

Δρ.Ν.- Δικηγόρος

Ειδικός Επιστήμονας Αστικού Δικαίου

στη Νομική Σχολή Αθηνών

ΣτΕ 3478/2008

**[Παράνομη αύξηση κινητήριας δύναμης σε εγκαταστάσεις
αποθηκείσεως υγρών καυσίμων στο νομό Αττικής]**

Πρόεδρος: *Κ. Μενουδάκος*

Εισηγητής: *Ο. Παπαδοπούλου*

Δικηγόροι: *Ηλ. Κατσουλάκης, Π. Ασημακοπούλου, Κ. Βαρδακαστάνης*

Ο εκσυγχρονισμός βιομηχανιών, βιοτεχνιών και αποθηκών μέσα στα όρια του ηπειρωτικού τμήματος του Νομού Αττικής, δεν επιτρέπεται να οδηγεί σε αύξηση της παραγωγής ή της κινητήριας δύναμης ή των κτηριακών εγκαταστάσεων. Η αυξημένη

παραγωγική δραστηριότητα της επιχείρησης έχει ως αυτονόητη συνέπεια την επιβάρυνση του περιβάλλοντος και η διάταξη της του άρθρου 5 παρ. 2 του π.δ. 84/1980, που την επιτρέπει είναι ανίσχυρη, ως αντίθετη στη συνταγματική ρήτρα της υποχρεωτικής βιώσιμης ανάπτυξης.

Βασικές σκέψεις

4. Επειδή, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα εξής: Με την Δ3/Φ7.2.1/8952/2.4.1992 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας ανανεώθηκε, για τρία έτη, η άδεια λειτουργίας των εγκαταστάσεων αποθηκείσεως υγρών καυσίμων, λιπαντελαίων και χημικών προϊόντων της παρεμβαίνουσας εταιρείας ... στο Πέραμα. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, οι προαναφερθείσες εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν κύριες δεξαμενές, συνολικής χωρητικότητας 95.093 κμ, και βοηθητικές δεξαμενές, χωρητικότητας 1.148 κμ, ενώ η εγκεκριμένη για τη λειτουργία τους κινητήρια δύναμη ανέρχεται σε 1032,86 HP για κύριους ηλεκτροκινητήρες, 25 HP για εφεδρικούς ηλεκτροκινητήρες, 750 HP για πετρελαιοκινητήρες πυροσβέσεως, 24.76 HP για κλιματιστικές εγκαταστάσεις και 187,50 KVA για ηλεκτροπαραγωγό ζεύγος. Με την 19893/18.11.1992 κοινή απόφαση του Γενικού Διευθυντή Περιβάλλοντος Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για τις ανωτέρω εγκαταστάσεις, το χρονικό όριο ισχύος δε της αποφάσεως αυτής παρατάθηκε, μέχρι 31.5.2000, με την 11315/31.5.1995 κοινή απόφαση των Γενικών Γραμματέων των ανωτέρω Υπουργείων. Ακολουθώντας, με την Δ3/Β/12641/13.9.1995 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας ανανεώθηκε, για τρία ακόμη έτη, δηλαδή μέχρι τις 13.9.1998, η άδεια λειτουργίας των εγκαταστάσεων αποθηκείσεως υγρών καυσίμων και ορυκτελαίων της ανωτέρω εταιρείας. Η ανανέωση αυτή αφορά δεξαμενές καυσίμων χωρητικότητας 74.482 κμ, δεξαμενές ορυκτελαίων χωρητικότητας 9.712 κμ, δεξαμενές νερού πυροσβέσεων χωρητικότητας 1.154 κμ, και βοηθητικές δεξαμενές χωρητικότητας 1.148 κμ, ενώ, όπως ρητώς ορίζεται, δεν

αφορά τις εγκαταστάσεις αποθηκείσεως χημικών της εταιρείας. Η κινητήρια δύναμη δε για τις εγκαταστάσεις, τις οποίες αφορά η προαναφερθείσα ανανέωση της άδειας λειτουργίας, ανέρχεται σε 1032,86 HP για κύριους ηλεκτροκινητήρες, 25 HP για εφεδρικούς ηλεκτροκινητήρες, 750 HP για πετρελαιοκινητήρες πυροσβέσεως, 24,76 HP για κλιματιστικές εγκαταστάσεις και 187,50 KVA για ηλεκτροπαραγωγό ζεύγος. Παράλληλα, με την Φ14 ΠΕΡ 741/B2248/10.12.1996 απόφαση του Νομάρχη Πειραιά ανανεώθηκε, επίσης μέχρι τις 13.9.1998, η άδεια λειτουργίας των εγκαταστάσεων αποθηκείσεως χημικών της εταιρείας, συνολικής χωρητικότητας 9.745 κμ. Με την Δ3/B/16423/8.10.1998 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Ανάπτυξης χορηγήθηκε άδεια λειτουργίας αόριστης χρονικής διάρκειας στις εγκαταστάσεις αποθηκείσεως υγρών καυσίμων [17 δεξαμενές, συνολικής χωρητικότητας 75.538 κμ] και ορυκτελαίων [8 δεξαμενές, συνολικής χωρητικότητας 9.712 κμ] της εταιρείας, των οποίων η κινητήρια δύναμη ανέρχεται σε 1029,01 HP για κύριους ηλεκτροκινητήρες, 190,70 HP για εφεδρικούς ηλεκτροκινητήρες, 750 HP για πετρελαιοκινητήρες πυροσβέσεως και 55,79 HP για εγκαταστάσεις αποβλήτων. Περαιτέρω δε, με την Φ14 ΠΕΡ 741/B1916/19.4.1999 απόφαση του Νομάρχη Πειραιά χορηγήθηκε άδεια λειτουργίας, επίσης αόριστης χρονικής διάρκειας, για τις εγκαταστάσεις αποθηκείσεως υγρών χημικών της εταιρείας, οι οποίες περιλαμβάνουν, σύμφωνα με την άδεια, 17 δεξαμενές, συνολικής χωρητικότητας 8.689 κμ και έχουν κινητήρια δύναμη 89,53 HP. Εξ άλλου, με την 8410Φ.701.4(8778/95)/27.10.1998 πράξη της Διοικήσεως Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Πειραιά, εγκρίθηκε συμπληρωματική μελέτη πυροπροστασίας για την τοποθέτηση μονάδας ανακτήσεως πτητικών οργανικών ουσιών στις εγκαταστάσεις της παρεμβαίνουσας εταιρείας [προσβαλλόμενη υπό στοιχείο (γ)], ενώ με την Υ21551/1237/3.11.1998 πράξη της Διευθύνσεως Δημόσιας Υγείας του Νομαρχιακού Διαμερίσματος Πειραιώς γνωστοποιήθηκε στην εταιρεία αυτή ότι δεν απαιτείται αναθεωρημένη μελέτη επεξεργασίας και διαθέσεως υγρών βιομηχανικών αποβλήτων για την μονάδα ανακτήσεως πτητικών οργανικών ουσιών και τις συνακόλουθες τροποποιήσεις του σταθμού φορτώσεως και ότι για τις εγκαταστάσεις της εν λόγω εταιρείας στο Πέραμα ισχύει η Υ15659/754/12.8.1998 άδεια διαθέσεως λυμάτων και υγρών βιομηχανικών αποβλήτων [προσβαλλόμενη υπό στοιχείο (δ)]. Τέλος, με την 54904/13.5.1999 κοινή απόφαση των Γενικών Γραμματέων των Υπουργείων Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Ανάπτυξης εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την ίδρυση και λειτουργία μονάδας ανακτήσεως ατμών στις

εγκαταστάσεις της εταιρείας, πενταετούς ισχύος [προσβαλλόμενη υπό στοιχείο (β)]. Στη συνέχεια δε, με την Δ3/Β/8215/13.5.1999 απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Ανάπτυξης χορηγήθηκε άδεια εγκαταστάσεως για την ως άνω μονάδα ανακτήσεως ατμών, καθώς και άδεια τροποποίησης του σταθμού φορτώσεως βυτιοφόρων. Με την απόφαση αυτή εγκρίθηκε πρόσθετη κινητήρια δύναμη, ανερχόμενη σε 243,64 HP για κύριους ηλεκτροκινητήρες και σε 124,72 HP «για προστασία περιβάλλοντος» [προσβαλλόμενη υπό στοιχείο (α)].

5. Επειδή, οι ανωτέρω προσβαλλόμενες πράξεις είναι συναφείς, διότι οι υπό στοιχεία (β), (γ) και (δ) προσβαλλόμενες αποτελούν, κατά νόμον, προϋπόθεση για την έκδοση της υπό στοιχείο (α) προσβαλλόμενης άδειας εγκαταστάσεως και μνημονεύονται ρητώς στο προοίμιο της (βλ. ΣΕ 2447/2002). Είναι, συνεπώς, απορριπτέοι οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί της παρεμβαίνουσας εταιρείας. Εξ άλλου, ο αιτών Δήμος, στα όρια του οποίου ευρίσκονται οι επίδικες εγκαταστάσεις, με έννομο συμφέρον και εν γένει παραδεκτώς κατά τα λοιπά ασκεί την κρινόμενη αίτηση.

6. Επειδή, κατά το άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 (Α'8), η δίκη καταργείται εάν, μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υποθέσεως, η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός εάν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης.

7. Επειδή, όπως ορίζεται στην ανωτέρω προβαλλόμενη 64904/13.5.1999 κοινή απόφαση των Γενικών Γραμματέων των Υπουργείων Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Ανάπτυξης, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την ίδρυση και λειτουργία μονάδας ανακτήσεως ατμών στις εγκαταστάσεις της παρεμβαίνουσας εταιρείας στο Πέραμα, οι εγκριθέντες περιβαλλοντικοί αυτοί όροι ισχύουν για πέντε χρόνια, δηλαδή μέχρι τις 13.5.2004. Επομένως, κατά το χρόνο συζητήσεως της υποθέσεως, ήτοι στις 6.12.2006, η ισχύς της πράξεως αυτής είχε ήδη λήξει και, για τον λόγο αυτό, η δίκη πρέπει, κατά το μέρος τούτο, να καταργηθεί, δοθέντος ότι ο αιτών Δήμος δεν επικαλέσθηκε τη συνδρομή λόγων ιδιαίτερου εννόμου συμφέροντος για τη συνέχιση της (βλ. ΣΕ 2447/2002, πρβλ. ΣΕ 2203/1993, 1364/2006).

8. Επειδή, προβάλλεται ότι η υπό στοιχείο (γ) προσβαλλόμενη, με την οποία

εγκρίθηκε συμπληρωματική μελέτη πυροπροστασίας για την προαναφερθείσα μονάδα ανακτήσεως πτητικών οργανικών ουσιών, είναι παράνομη, διότι «αγνόησε προκλητικά τις οικείες διατάξεις που απαγορεύουν την λειτουργία εγκαταστάσεων καυσίμων εντός κατοικημένων περιοχών» και δεν έλαβε υπόψη ότι από την αποθήκευση υγρών καυσίμων δημιουργούνται σοβαροί κίνδυνοι για την περιοχή. Ο λόγος αυτός, όπως προβάλλεται, είναι απορριπτέος, ως όλως αόριστος και ανεπίδεκτος δικαστικής εκτιμήσεως.

9. Επειδή, προβάλλεται, περαιτέρω, ότι η υπό στοιχείο (δ) προσβαλλόμενη, με την οποία γνωστοποιήθηκε στην παρεμβαίνουσα εταιρεία ότι δεν απαιτείται αναθεωρημένη μελέτη επεξεργασίας και διαθέσεως υγρών βιομηχανικών αποβλήτων για την μονάδα ανακτήσεως πτητικών οργανικών ουσιών και τις τροποποιήσεις του σταθμού φορτώσεως, δεν έλαβε υπόψη «τη μεγάλη επιβάρυνση από την παραγωγή αποβλήτων εις βάρος της υγείας των κατοίκων του Περάματος». Ο λόγος αυτός είναι επίσης αόριστος και ανεπίδεκτος δικαστικής εκτιμήσεως και, συνεπώς, απορριπτέος.

10. Επειδή, προβάλλεται ότι η υπό στοιχείο (α) προσβαλλόμενη άδεια εγκαταστάσεως της μονάδας ανακτήσεως πτητικών οργανικών ουσιών είναι παράνομη, διότι συνεπάγεται την αύξηση της δυναμικότητας της επίδικης μονάδας, κατά παράβαση του π.δ. 84/1984.

11. Επειδή, στο άρθρο 2 του ισχύοντος, κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, π.δ. 84/1984 (Α' 33) ορίζεται ότι απαγορεύεται, κατ' αρχήν, η ίδρυση και εγκατάσταση νέων βιομηχανιών, βιοτεχνιών και αποθηκών μέσα στα όρια του ηπειρωτικού τμήματος του Νομού Αττικής (παρ. 1), απαριθμούνται δε, περιοριστικά, οι εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτό (παρ. 2). Περαιτέρω, στο άρθρο 4 του διατάγματος αυτού ορίζεται ότι «[δ]εν επιτρέπεται επέκταση των ήδη υφισταμένων και λειτουργουσών βιομηχανιών, βιοτεχνιών και αποθηκών εντός των ορίων του ηπειρωτικού τμήματος του Νομού Αττικής ...», στο δε άρθρο 5 ορίζονται τα εξής: «1. Οι βιομηχανίες, βιοτεχνίες και αποθήκες που λειτουργούν νόμιμα μέσα στα όρια του ηπειρωτικού τμήματος του Νομού Αττικής ... μπορούν να εκσυγχρονίζουν τις εγκαταστάσεις τους και το μηχανολογικό εξοπλισμό τους, χωρίς μεταβολή της δραστηριότητάς τους και οπωσδήποτε με την υποχρέωση βελτίωσης των συνθηκών και διαδικασιών παραγωγής ώστε να μην προκαλείται πρόσθετη επιβάρυνση του περιβάλλοντος. 2. Ο κατά τα ανωτέρω εκσυγχρονισμός

μπορεί να περιλαμβάνει: (α) αύξηση της παραγωγής, (β) αύξηση της συνολικής κινητήριας δύναμης του μηχανολογικού εξοπλισμού που μετέχει στην παραγωγική διαδικασία, μέσα σε μια τριετία ως εξής: 1)... 2)... 3) σε μονάδες με κινητήρια δύναμη πάνω από 1200 HP, μέγιστη αύξηση 300 HP, (γ) απεριόριστη αύξηση της συνολικής κινητήριας δύναμης του μηχανολογικού εξοπλισμού που χρησιμοποιείται για την προστασία του περιβάλλοντος και των εργαζομένων χωρίς να συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία, (δ) ανέγερση και νέων κτηριακών εγκαταστάσεων σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες πολεοδομικές διατάξεις ...».

12. Επειδή, όπως έχει κριθεί, ο εκσυγχρονισμός βιομηχανιών, βιοτεχνιών και αποθηκών μέσα στα όρια του ηπειρωτικού τμήματος του Νομού Αττικής, κατά τις ανωτέρω διατάξεις του π.δ. 84/1984, ερμηνευόμενες υπό το φως των άρθρων 24 παρ. 1 και 106 παρ. 2 του Συντάγματος, δεν επιτρέπεται να άγει σε αύξηση της παραγωγής ή της κινητήριας δυνάμεως ή των κτηριακών εγκαταστάσεων, διότι η αυξημένη παραγωγική δραστηριότητα της επιχειρήσεως έχει ως αυτονόητη συνέπεια την επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου, η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 5 του προαναφερθέντος διατάγματος, η οποία ορίζει τα αντίθετα, είναι ανίσχυρη, ως αντικείμενη στη συνταγματική ρήτρα της υποχρεωτικής βιώσιμης αναπτύξεως. Κατ' ακολουθίαν, επέκταση και αύξηση της κινητήριας δυνάμεως βιομηχανίας, βιοτεχνίας και αποθήκης μέσα στα όρια του ηπειρωτικού τμήματος του Νομού Αττικής δεν επιτρέπεται ούτε δύναται να συγχωρηθεί ως εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων (βλ. ΣΕ 3065/2001, 767/1998 4209/1997, πρβλ. ΣΕ 1468/2004 Ολομ). Όπως προεκτέθηκε, με την προσβαλλόμενη υπ' αριθμ. Δ3/Β/8215/13.5.1999 άδεια εγκρίθηκε πρόσθετη κινητήρια δύναμη, ανερχόμενη σε 243,64 HP για κύριους ηλεκτροκινητήρες και σε 124,72 HP «για προστασία περιβάλλοντος», για την εγκατάσταση μονάδας ανακτήσεως πτητικών οργανικών ουσιών στις επίδικες αποθήκες υγρών καυσίμων και λιπαντικών της παρεμβαίνουσας εταιρείας. Ενόψει, όμως των ανωτέρω, η πράξη αυτή, εκδοθείσα κατ' εφαρμογή των ανίσχυρων διατάξεων του άρθρου 5 παρ. 2 του π.δ. 84/1984, δεν είναι νόμιμη. Για τον λόγο δε αυτό, βασίμως προβαλλόμενο, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση, κατά το μέρος τούτο και να ακυρωθεί η προαναφερθείσα άδεια. Μειοψήφησε η Πάρεδρος Όλγα Παπαδοπούλου, η οποία υποστήριξε την ακόλουθη γνώμη. Με την υπ' αριθμ. 10245/713/1997 κοινή υπουργική απόφαση (Β' 311), η οποία εκδόθηκε για την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της οδηγίας 94/63/EK του Συμβουλίου (ΕΕ L 365/31.12.1994), επιχειρείται η λήψη μέτρων για τον περιορισμό

της ατμοσφαιρικής ρυπάνσεως από τις εκπομπές πτητικών οργανικών ουσιών, οι οποίες προέρχονται από την αποθήκευση βενζίνης και τη διάθεση της από τις τερματικές εγκαταστάσεις στους σταθμούς διανομής καυσίμων, με σκοπό την αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, η παρεμβαίνουσα εταιρεία, προκειμένου να εφαρμόσει στις προαναφερθείσες εγκαταστάσεις αποθηκείσεως και διακινήσεως υγρών καυσίμων στο Πέραμα τα προβλεπόμενα στην ανωτέρω κ.υ.α. μέτρα, υπέβαλε στη Διοίκηση μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για την τοποθέτηση μονάδας ανακτήσεως ατμών βενζίνης (Vapor Recovery Unit) και για την τροποποίηση του σταθμού φορτώσεως καυσίμων στα βυτιοφόρα, ώστε η φόρτωση των βυτιοφόρων να γίνεται από τον πυθμένα (μέθοδος του bottom loading). Σύμφωνα με την υποβληθείσα σχετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, 8 από τις υφιστάμενες νησίδες φορτώσεως αντικαθίστανται με 6 νέες νησίδες, οι οποίες λειτουργούν με τη μέθοδο του bottom loading. Περαιτέρω, σύμφωνα με την ίδια μελέτη, για τη λειτουργία της μονάδας αυτής απαιτούνται τροποποιήσεις στον ηλεκτρομηχανολογικό εξοπλισμό, με αύξηση της κινητήριας δυνάμεως. Με την προσβαλλόμενη υπ' αριθμ. Δ3/Β/8215/13.5.1999 απόφαση, η οποία στο προίμιο της μνημονεύει την προαναφερθείσα κ.υ.α. και τη σχετική κοινοτική οδηγία, χορηγήθηκε στην παρεμβαίνουσα εταιρεία άδεια εγκαταστάσεως μονάδας ανακτήσεως πτητικών οργανικών ουσιών, καθώς και άδεια τροποποίησης του σταθμού φορτώσεως βυτιοφόρων. Όπως βεβαιώνει η Διοίκηση, με την απόφαση αυτή εγκρίθηκε η αντικατάσταση 8 από τις υφιστάμενες νησίδες φορτώσεως, οι οποίες είχαν μία θέση φορτώσεως και τρεις βραχίονες εκάστη, με 6 νέες νησίδες, οι οποίες έχουν επίσης μία θέση φορτώσεως και πέντε βραχίονες εκάστη. Με τη νέα δηλαδή άδεια ο σταθμός φορτώσεως βυτιοφόρων στις εγκαταστάσεις της παρεμβαίνουσας μπορεί να εξυπηρετεί, κατά μέγιστο όριο, 12 βυτιοφόρα ταυτοχρόνως [8 παλιές νησίδες συν 6 νέες νησίδες], ενώ με την προϊσχύουσα άδεια μπορούσε να εξυπηρετεί 14 βυτιοφόρα ταυτοχρόνως. Εξ άλλου, η Διοίκηση αναφέρει ότι η αύξηση της κινητήριας δυνάμεως «ήταν υποχρεωτική, λόγω της αναγκαιότητας αντικατάστασης των αντλιών, με σκοπό να εφαρμοσθεί η νέα αντιρρυπαντική τεχνολογία» (βλ. σχετικώς το 47082/30.6.2000 έγγραφο του ΥΠΕΧΩΔΕ και τα Δ3/Β/10917/1.8.2000 και Δ3/Ι2677/18.9.2000 έγγραφα του Υπουργείου Ανάπτυξης προς το Δικαστήριο). Υπό τα δεδομένα αυτά, εφόσον δηλαδή οι τροποποιήσεις στις νησίδες φορτώσεως και η αύξηση της κινητήριας δυνάμεως έγιναν, όπως βεβαιώνεται, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εφαρμογή υποχρεωτικών ορισμών της κοινοτικής νομοθεσίας, που

αποβλέπουν στην προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, ο αιτών δε Δήμος προβάλλει ότι, κατά παράβαση του π.δ. 84/1984, με την αντικατάσταση των σημείων φορτώσεως των βυτιοφόρων «πολλαπλασιάζεται η δυνατότητα φόρτωσης προϊόντων, άρα και η ικανότητα διανομής και κατά συνέπεια και η δυναμικότητα της εγκατάστασης», χωρίς να αμφισβητεί την αναγκαιότητα των μεταβολών για τη συμμόρφωση της παρεμβαίνουσας προς τις επιταγές της κ.υ.α. 10245/713/1997, ο λόγος ακυρώσεως θα έπρεπε να απορριφθεί.

13. Επειδή, ενόψει των ανωτέρω, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να γίνει εν μέρει δεκτή, απορριπτόμενης κατά το μέρος τούτο της ασκηθείσης παρεμβάσεως, να απορριφθεί δε κατά τα λοιπά, δεκτής γενομένης, κατά το αντίστοιχο μέρος της παρεμβάσεως.